

Breheimen
nasjonalparkstyre

Møteinnkalling

Utvalg: Breheimen nasjonalparkstyre

Møtested: Loen

Dato: 26.04.2024

Tidspunkt: 10:00

Eventuelt forfall må meldes snarest til nasjonalparkforvalter. Vararepresentanter møter etter nærmere beskjed.

Saksliste

Utvalgs- saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv- saksnr
ST 20/24	Godkjenning av innkalling og sakliste - val av to medlemmar til å skrive under protokoll saman med styreleiar		
ST 21/24	Breheimen nasjonalpark - Utbygging av Illvatnet pumpekraftverk - høyringsuttale til endringsøknad		2024/4557
ST 22/24	Strynefjellet LVO - Klage - Stikking av løype for motorferdsel - 2024 - 2027 - Strynefjellet Sommerski AS		2023/14005
ST 23/24	Breheimen NP - klage - 2024 - organisert ferdsel - Høgruta Breheimen - DNT Oslo og Omegn		2023/15748
ST 24/24	Referatsaker		
RS	Endeleg godkjenning - Breheimen NP - besøksstrategi		2021/2684
ST 25/24	Delegerte vedtak		
DS 31/24	Delegert vedtak - Breheimen NP - dispensasjon - motorferdsel - 2024 - snødekt mark - Rauddalen - Simon Eiesar og Åse Storbråten		2024/3237
DS 32/24	Mørkridsdalen landskapsvernområde- motorferdsel- snødekt mark- dispensasjon - DNT Oslo og Omegn		2024/3877
DS 33/24	Delegert vedtak - Breheimen NP - dispensasjon - 2024 - 2027 - organisert ferdsel - Dumdalsgrottene - Fyrst og Fremst AS v/ Iver Lund Aakre		2023/7533
DS 34/24	Delegert vedtak - Breheimen NP - dispensasjon - motorferdsel - 2024 - snødekt mark - uttransport av båt og garnkasse fra Åfåttjønnin - Martin Klokk		2023/1594
ST 26/24	Eventuelt		

ST 20/24 Godkjenning av innkalling og sakliste - val av to medlemmar til å skrive under protokoll saman med styreleiar /

Arkivsaksnummer: 2024/4557-3

Saksbehandlar: Aina-Elise Bolstad Stokkenes

Dato: 19.04.2024

Utval	Utvalssak	Møtedato
Breheimen nasjonalparkstyre	21/24	26.04.2024

Breheimen nasjonalpark - Utbygging av Illvatnet pumpekraftverk - høyringsuttale til endringssøknad

Innstilling frå forvaltar

I styremøte 26 april 2024 har Breheimen nasjonalparkstyre vedteke å sende inn høyringsinnspel til planendringa for Illvatn pumpekraftverk til Noregs vassdrag- og energidirektorat.

«Breheimen nasjonalparkstyre sitt mandat er å oppretthalda tilstanden innanfor verneområdet ved vernetidspunktet, samt fremja verneformålet. I Breheimen nasjonalpark er førmålet å ta vare på eit stort, samanhengande og villmarksprega naturområde som inneheld særeigne, representative økosystem og landskap utan tyngre inngrep. Vidare er føremålet med nasjonalparken m.a. å ta vare på eit høgjfjellsøkosystem med eit eigenarta og variert biologisk mangfald, ta vare på leveområde til villreinstammen i Reinheimen-Breheimen villreinområde, vassdragsnatur, variasjonen i geologi med særprega geologiske førekomstar, vegetasjon og landskap, grotter og å ta vare på kulturminne. Ålmenta skal ha høve til uforstyrra oppleving av naturen gjennom utøving av naturvenleg og enkelt friluftsliv med lita grad av teknisk tilrettelegging.

Ved etablering av deponi med tverrslag i eit ope landskap i nærleiken av nasjonalparken kan ein påverka kjensla av eit villmarksprega naturområde innanfor nasjonalparken under anleggsperioden, og truleg i etterkant av anleggsperioden også. Endra plassering av deponi og tverrslag vil også kunne påverka villreinenes moglegheiter for vandring. Det er utført omfattande restaurering av ulike område i fjellet kor ein har hatt fokus på både revegetering og arondering med mål om å gjenskapa landskapsbilete og restaurera natur. Døme på slike område er skytefeltet på Hjerkin.

Oppgradering av veg frå Sveinsøystølen til Fivlemyr, inkludert veg til Nørdstedalseter er den siste omsøkte planendringa. Breheimen nasjonalparkstyre vil med dette opplyse om at i kartlegging av rovfugl gjennomført i verneområda i Breheimen i 2018 har ein funne eit sårbart område for kongeørn innanfor, og utanfor grensa til nasjonalparken. Ved Åseteelvi ligg dagens bilveg innanfor lokalitetens avgrensing. Den sensitive perioden for kongeørn er 1 februar til 1 august, og i vurderinga av lokaliteten står det at den truleg er nokså upåverka av dagens ferdsel langs bilvegen og elles i dalbotn.

Det er kjent at dagens standard på vegen har hatt påverknad på ferdsle i tilknytning til verneområdet, og med ei utbetring kan det føre til auka ferdsle inn i nasjonalparken. Breheimen nasjonalpark er eit område som er forholdsvis urørt og roleg med tanke på menneskeleg ferdsle i dei indre fjellområda. Aktivitet som kan endre på dette er ikkje ynskjeleg med tanke på ivaretaking av leveområda for villreinen. Dette har også nasjonalparkstyret stadfesta i besøksstrategien for verneområda i Breheimen.

For å bidra til å minimere påverknaden på villrein i fjellområdet under anleggsperioden så kan eit avbøtande tiltak vera at all motorferdsel på snødekt mark som går i traseen mellom Sognefjellet og Nørstedalssæter, også frå andre aktørar, i stor grad vert lagt til bilvegen som likevel skal haldast open, då dette vil redusera påverknaden på funksjonsområde for villrein mellom i Reinheimen-Breheimen og Vest-Jotunheimen merkbart (villrein.no).

I informasjonsmøte med Hydro Energi vart ein oppmoda om å koma med innspel på forvaltningsverktøy som kan bidra til å sjå tiltaka i samanheng med blant anna villrein. Eit forvaltningsverktøy som er under utvikling av Norsk institutt for naturforskning (NINA) er senarioanalysar for villrein. Dette er eit verktøy som kan nyttast av forvaltninga til å sjå kva tiltak og korleis dei kan påverka villreinen leveområde, og funksjonsområder. Her kan også kraft og veganlegg, stiar og endringar av desse inngå.

Breheimen nasjonalparkstyre oppmodar med dette Norges vassdrag og energidirektorat til å vurdere § 49 i naturmangfaldslova om tiltaket kan ha innverknad på verneverdiane i nasjonalparken, og eventuelt vurdere kva vilkår som bør setjast for å unngå verknadane på verneområdet.»

--- slutt på innstilling ---

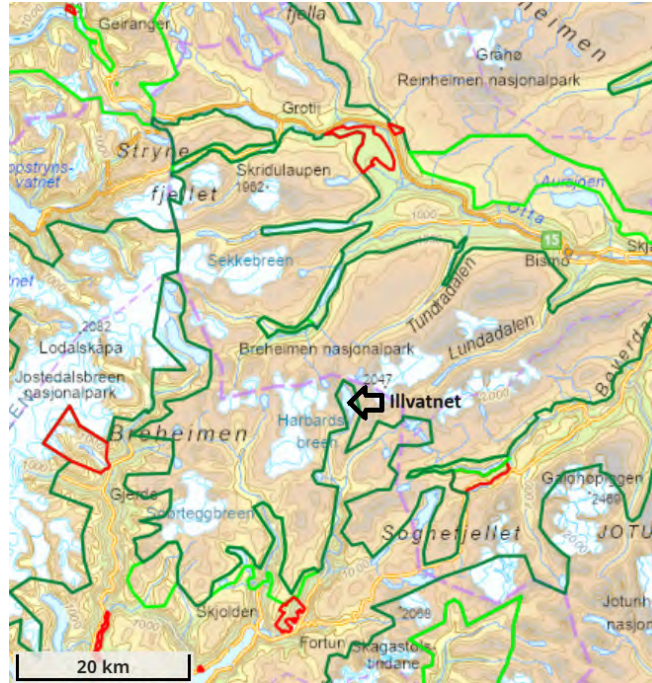
Dokument i saka

Vedlegg:

- 1 Søknad om planendring
- 2 Oversiktskart plassering
- 3 Visualiserig og skisser
- 4 L - 201 og L - 202 Deponi
- 5 Søknad om fornya ekspropriasjonstillatelse i forbindelse med Illvatnet pumpekraftverk i Luster kommune

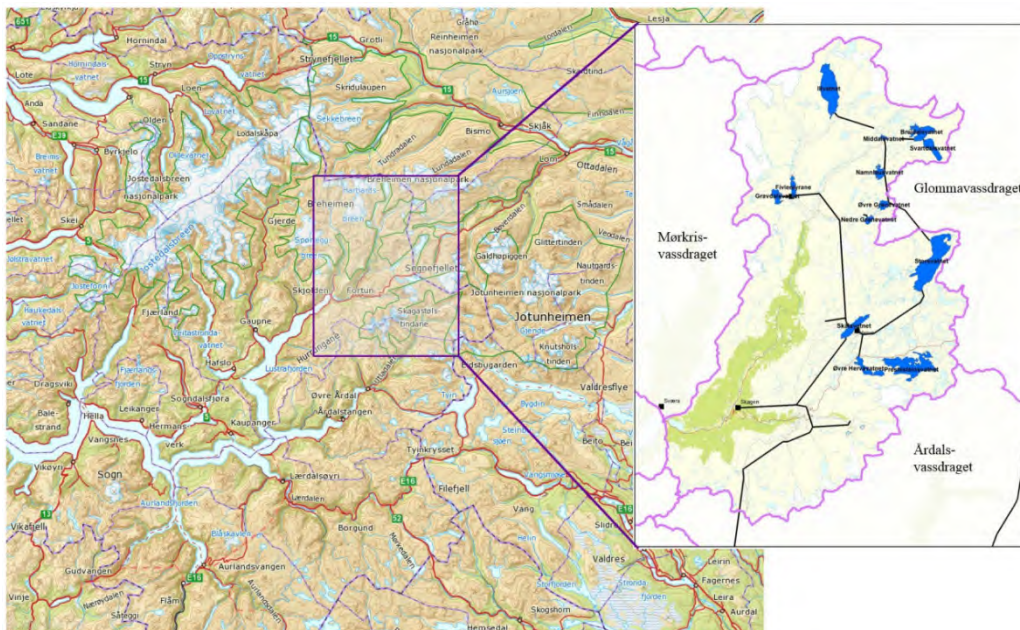
Saksopplysningar

Illvatnet ligg utanfor Breheimen nasjonalpark, men i nær tilknytning til nasjonalparken øvst i Fortunsdalen i Luster kommune i Vestland fylke.

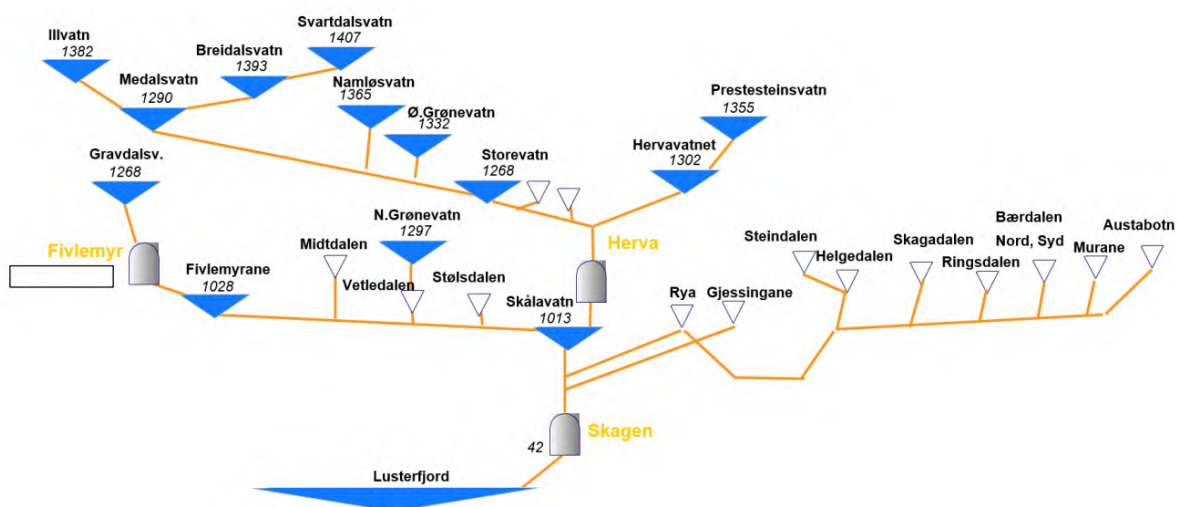

Figur 1 Oversiktsbilete over verneområda tilknytt Breheimen, samt plassering av Illvatn. Henta frå fylkesatlas 10.04.2024

Hydro Energi AS har avdeling i Fortun i Luster kommune, denne administrera og vedlikeheld fleire kraftverk, Skagen (størst), Herva og Fivlemyr. Karftproduksjon og damanlegga er basert på eit takrennesystem som er knytt opp til konsesjon for Fortun – Granfastavassdraga frå 25. januar 1957, som nå ligg til behandling hjå Norges vassdrag og energidirektorat (NVE) for fornying av konsesjonsvilkåra.

Figur 2 Henta frå søknad om ny konsesjon for Fortun og Granfasta vassdragene. Henta 10.04.2024.

Figur 3 Oversikt over anlegga som inngår i Fortun-Granfasta reguleringa. Henta frå søknad om ny konsesjon for Fortun og Granfasta avssdragene. Henta. 10.04.2024.

Vatn frå Illvatn føres austover til Storevatn, og utnyttast i Herva og deretter i Skagen kraftverk. Vatn frå Fivlemyrområdet, ca. ei mil sør for Illvatn, først også austover til Skålevatn, og utnyttast i Skagen kraftverk. Vatnet fra Skagen kraftverk er tilbake i Fortunselva igjen ved Fortun, langt nede i Fortunsdalen. Nåværende magasin i Illvatn er et senkingsmagasin med en reguleringshøyde på 15 m. Magasinvolumet er på ca. 50 millionar m³.

Hydro Energi AS, på vegne av Hydro Aluminium AS (Hydro) søkte om konsesjon til bygging av Illvatn pumpekraftverk, yttlegare regulering av illvatn, konsesjon til Øyane kraftverk og ei tilhørande 132 kV kraftledning frå Svensøystølen til Illvatn pumpekraftverk i

2010. I 2014 innstilte NVE på at konsesjon til Illvatn pumpekraftverk, og ytterlegare regulering av Illvatn, samt ny 132 kV kraftledning, medan Øyane kraftverk vart avslått. I 2017 søkte Hydro om planendring for Øyane kraftverk.

Hydro Energi AS fekk innvilga konsesjon for bygging av Illvatn pumpekraftverk og ytterlegare regulering av Illvatn, bygging av Øyane kraftverk og 132 kV kraftlinje 24 april 2020.

Hovedtrekka frå konsesjon var:

- Arbeidet skal påbyrjast innan 5 år etter konsesjon er gjeve, og fullførast innan 5 år. NVE kan forlenga fristane.
- Opprydding av anleggsområda skal vera ferdig seinast 2 år etter at anlegget er sett i drift.
- Godkjent reguleringshøgde ser sett til 62 m, ved å senka lågaste regulerte vasstand (LRV) til kote 1320. Det nye magasinet vil forsatt vera eit reint senkingsmagasin, med eit samla magasinivolum på om lag 140 millionar m³.
- Det skal utarbeidast detaljerte planar for sikkerheit og planar for miljø og landskap som skal godkjennast av NVE før anleggsstart.
- Vannvegen skal gå i tunnell, og bør drivast med to påhogg, eit ved sørenden av illvatn og eit ved kraftverksportalen ved Fivlemyrane.
- Kraftstasjonen skal plasserast inne i fjell med adkomst frå austsida av Fivlemyrane.
- Massedeponi bør etablerast ved Illvatn og Fivlemyr.
- Ein alternativ sikker skitrasee forbi Illvatn ved bruka av steinmassar frå tunelldrifta skal utredast.
- Saker i tilknytning til naturforvaltning høyre innunder Miljødirektoratet, og pålegg i tilknytning til dette må vera knytt til skader forårsaka av utbygginga, og kostnadane ved pålegget skal stå i rimeleg forhold til tiltakets skadeverknad og nytte.
- Av omsyn til trekkvegen for villrein skal den nye veggen langs Fivlemyrmagasinet stengast med bom ved avgreininga ved Fivlemyr kraftverk.
- Alt tilsig til Fivlemyrane, inkl. Avløpet frå Fivlemyr kraftverk skal pumpast opp og magasinert i Illvatn frå 15 april, før vårflaumane byrjar, til ein når kote. 1381, som er 1 m under høgste reguleerte vasstand (HRV). Det skal ikkje tappast under dette nivået før etter 15 september når det er mindre ferdsel i fjellet.

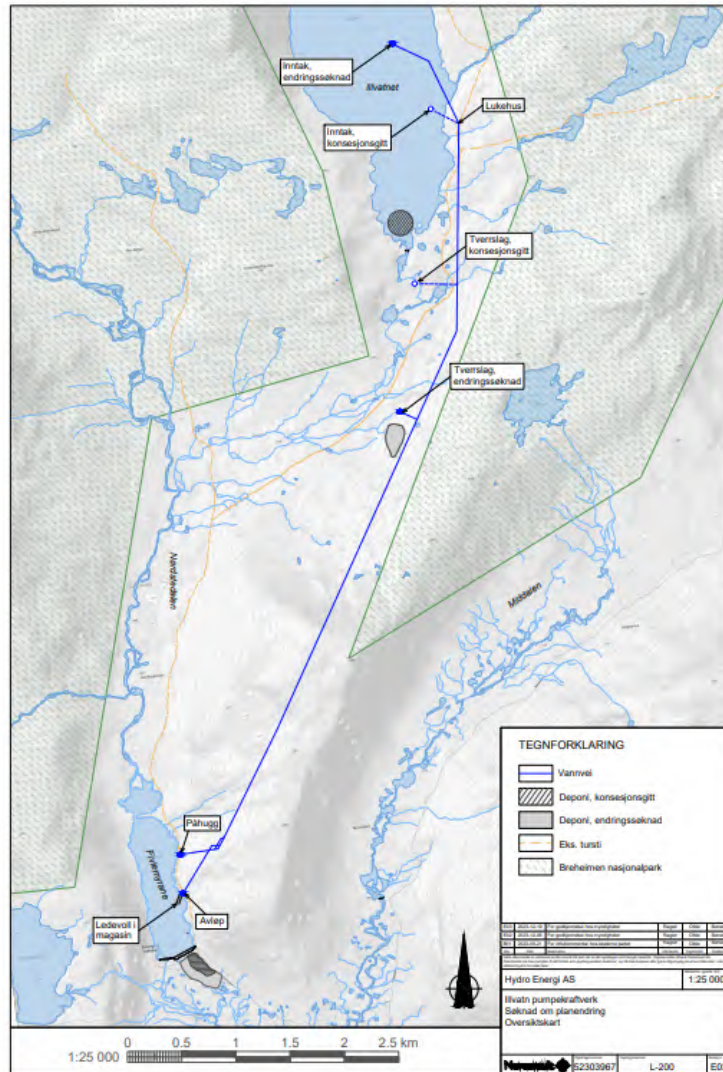
Illvatn pumpekraftverk - Søknad om planendring – Høyringsfrist 10 mai:

«Som fylgje av prosjektering for å få eit byggbart konsept og nye vurderingar knytt til gjennomføring av anleggsarbeida, søker Hydro om fylgjande endringar knytt til konsesjon:

- *Flytting av tverrslag ca. 1,2 km sørover frå sørenden av Illvatn til Nørstedalen*
- *Flytting av deponi frå under HRV i Illvatn til terreng ved tverrslag Nørstedalen*
- *Ei auke i samla deponert mengde tunellmasse frå 300 000 m³ til 510 000 m³ der fordelinga vert som følger:*
 - *Deponi Fivlemyr aukast frå 200 000 m³ til 320 000 m³*
 - *Deponi frå Illvatn på 100 000 m³ flyttast til Nørstedalen og aukast til 190 000 m³*
- *Etablera ledevoll i tilknytning til inntak i Fivlemyr magasinet*
- *Oppgradering av veg frå Sveinsøystølen til Fivlemyr, inkludert veg til Nørstedalseter»*

Hydro planlegg avgjerse om investering om utbygging av Illvatn sommaren 2024.

I forbindelse med endringssøknaden har Hydro Energi invitert til informasjonsmøte om endringane, eitt med fokus på villrein og eitt med fokus på friluftsliv. Nasjonalparkforvaltarane deltok på begge møta, medan styreleiar var med på møtet med fokus på villrein. Nasjonalparkforvaltar har invitert med Hydro Energi til å koma til eitt av styremøta til nasjonalparkstyret i 2024.

Figur 4 Konsesjonsgjeve løysing og omsøkte endringari Nørstedalen/Illvatn.

Heimelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 1. februar 2011 delegert forvaltningsmynde for Breheimen nasjonalpark til Breheimen nasjonalparkstyre. Dette er gjort med medhald i naturmangfaldlova § 62.

Verneformål – forskrift

Føremålet med Breheimen nasjonalpark er å ta vare på eit stort, samanhengande og villmarksprega naturområde som inneheld særigne, representative økosystem og landskap utan tyngre inngrep.

Vidare er føremålet med nasjonalparken m.a. å ta vare på eit høgfjellsøkosystem med eit eigenarta og variert biologisk mangfald, ta vare på leveområde til villreinstammen i Reinheimen-Breheimen villreinområde, vassdragsnatur, variasjonen i geologi med særprega geologiske førekomstar, vegetasjon og landskap, grotter og å ta vare på kulturminne.

Ålmenta skal ha høve til uforstyrra oppleving av naturen gjennom utøving av naturvenleg og enkelt friluftsliv med lita grad av teknisk tilrettelegging.

Forvaltningsplan

«Verneforskrifta har som føremål å oppretthalde tilstanden som området var i ved vernetidspunktet, samt å fremje verneføremålet. Forvaltingsansvaret for verneområda i Breheimen ligg hjå nasjonalparkstyret (styret), og det er deira ansvar at verneforskrifta blir forvalta etter verneføremålet. Dersom verneverdiane vert forringa, er det styret sitt ansvar at nødvendige tiltak vert sett i verk.»

...

«Verneforskrifta gjeld innanfor eit verneområde sine grenser, og avgrensar difor ikkje råderetten utanfor verneområdet.»

...

«Forvaltninga av verneområda skal skje i eit langsiktig perspektiv. Dette stiller store krav til langsiktig tenking både hjå dei som dagleg brukar områda og nasjonalparkstyret.»

Presedens

Verneforskrifta for Breheimen nasjonalpark gjeld innanfor vernegrensene, men i einskilde saker kor tiltak kan påverke verneverdiane har nasjonalparkstyret tidlegare valt å koma med uttale. Dette er saker av stor omfang og karakter.

Vurdering

Opprinnleg var tverrslaget for utbygginga lagt til sørenden av Illvatn, medan det i endringssøknaden er flytta 1,2 km sørover til Nørstedalen, samtidig vil ein flytte deponi frå Illvatn til terreng ved tverrslaget i Nørstedalen og deponiet vil ligga i dagen nærmare grensa til nasjonalparken.

Hovedførmålet med nasjonalparken er å ta vare på eit stort og samanhengande villmarksprenaga naturområde, og ved etablering av deponi med tverrslag i eit så ope landskap i nærleiken av nasjonalparken vil ein påverka kjensla om eit villmarksprega naturområde innanfor nasjonalparken under anleggsperioden, og truleg i etterkant av anleggsperioden også.

Plassering på tverrslag og deponi kan påverke vandringsmoglegheitene til villrein i området, samtidig har utforming av deponiet særskilt mykje å seie for om villrein kan nytte området. Det er utført omfattande restaurering ulike område i fjellet kor ein har hatt fokus på både revegetering og arondering med mål om å gjenskapa landskapsbilete og restaurera natur. Døme på slike område er skytefeltet på Hjerkin.

Etablering av deponi og tverrslag samt ledevoll er konkrete og områdeavgrensa endringar, som ein kan setje klare miljømessige vilkår knytt til. Det siste punktet som er omsøkt i planendringa er noko meir usikkert i høve framtida og endringane det kan medføre med tanke på ferdsel inn i nasjonalparken.

«Oppgradering av veg frå Sveinsøystølen til Fivlemyr, inkludert veg til Nørstedalseter» er den siste omsøkte planendringa. Det er eit mål for Hydro Energi å ha heilårsdrift i anleggsperioden, og det vil påverke oppgraderingsbehovet på vegtraseen.

I kartlegging av rovfugl gjennomført i verneområda i Breheimen i 2018 har ein funne eit sårbart område for kongeørn innanfor, og utanfor grensa til nasjonalparken. Ved Åseteelvi ligg dagens bilveg innanfor lokalitetens avgrensing. Den sensitive perioden for kongeørn er 1 februar til 1 august, og i vurderinga av lokaliteten står det at den truleg er nokså upåverka av dagens ferdsel langs bilvegen og elles i dalbotn.

Det er kjent at dagens standard på vegen har hatt påverknad på ferdsla i tilknytning til verneområdet, og med ei utbetring kan det føre til auka ferdsle. Breheimen nasjonalpark er eit område som er forholdsvis urørt og roleg med tanke på menneskeleg ferdsel i dei indre fjellområda. Aktivitet som kan endre på dette er ikkje ynskjeleg med tanke på ivaretaking av leveområda for villreinen. Dette har også nasjonalparkstyret stadfesta i besøksstrategien for verneområda i Breheimen.

For å bidra til å minimere påverknaden på villrein i fjellområdet under anleggsperioden så kan eit avbøtande tiltak vera at all motorferdsel på snødekt mark som går i traseen mellom Sognefjellet og Nørstedalssæter, også frå andre aktørar, i stor grad vert lagt til bilvegen som likevel skal haldast open, då dette vil redusera påverknaden på funksjonsområde for villrein mellom Reinheimen-Breheimen og Vest-Jotunheimen merkbar.

I informasjonsmøte med Hydro Energi vart ein oppmoda om å koma med innspel på forvaltningsverktøy som kan bidra til å sjå tiltaka i samanheng med blant anna villrein. Eit forvaltningsverktøy som er under utvikling av Norsk institutt for naturforskning (NINA) er senarioanalysar for villrein. Dette er eit verktøy som kan nyttast av forvaltninga til å sjå korleis og kva tiltak som kan påverka villreinen leveområde, og funksjonsområder. Her kan også kraft og veganlegg, stiar og endringar av desse inngå.

Sidan tiltaka ligg utanfor verneområda så gjeld ikkje verneforskrifta til Breheimen nasjonalpark, men i kap. 5 i naturmangfaldslova står paragraf 49:

«Kan virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelsen bør gis, og ved fastsetting av vilkår. For annen virksomhet gjelder aktsomhetsplikten §6.»

Paragraf 49 gjeld bare mot verksemd som påverkar verneverdiane i eit verneområde. Stort sett får bestemmelsen auka betydning di nærmare verneområdet ein er. Når eit forvaltningsorgan avgjer ein søknad om tillating for ei verksemd som kan påverka verneverdiane i eit verneområde etter kap 5, skal det leggast vekt på omsynet til desse verneverdiane. Vurderinga av avgjersla må visa korleis verneverdiane er vurdert og kva vekt dei er tillagt, men verknadane for verneområde treng ikkje å verta utslagsgjevande for innhaldet i vedtaket etter anna lov.

Norges vassdrags- og energidirektorat
nve@nve.no

Illvatn pumpekraftverk - Søknad om planendring

Hydro Energi AS, på vegne av Hydro Aluminium AS (Hydro), viser til konsesjon for bygging av Illvatn pumpekraftverk og ytterligere regulering av Illvatn vedtatt i Kongelig resolusjon av 24. april 2020. Illvatn pumpekraftverk er lokalisert i Luster kommune i Vestland fylke.

Som følge av prosjektering for å få et byggbart konsept og nye vurderinger knyttet til gjennomføring av anleggsarbeidene, søker Hydro i medhold vassdragsreguleringsloven om følgende endringer i gjeldende konsesjon:

- Flytting av tverrslag ca 1,2 km sørover, fra sørenden av Illvatn til Nørdstedalen
- Flytting av deponi fra under HRV i Illvatn til terrenget ved tverrslag Nørdstedalen
- En økning i samlet deponert mengde tunellmasse fra 300 000 m³ til 510 000 m³ der fordelingen av deponimengdene vil bli som følger:
 - Deponi Fivlemyr økes fra 200 000 m³ til 320 000 m³
 - Deponi fra Illvatn på 100 000 m³ flyttes til Nørdstedalen og økes til 190 000 m³
- Etablere ledevolli tilknytning til inntak i magasin Fivlemyr
- Oppgradering av vei fra Sveinsøystølen til Fivlemyr, inkludert vei til Nørdstedalseter

Endringene er vist på kart i Figur 1-2 og begrunnet i Vedlegg 1.

Bærekraft er en viktig del av Hydros forretningsstrategi, og Illvatn prosjektet omfattes av denne. Prosjektet ivaretar hensyn til klima, natur og samfunn.

Det vises også til at Hydro i egen søknad av 12. januar 2024 har søkt om fornyet ekspropriasjon for gjennomføring av tiltakene som anses nødvendig for å bygge Illvatn pumpekraftverk.

Hydro har hatt dialog med Energidepartementet (ED) og er blitt rådet til at planendring sendes til NVE og ikke ED, selv om det er ED som har gitt konsesjonen av 2020.

Hydro viser ellers til at NVE også har Hydros søknad om fornyelse av reguleringskonsesjon for Fortun/Grandfasta til behandling. Foreliggende søknad dreier seg om endring av løsning som anses nødvendig for bygging av Illvatn pumpekraftverk.

Hydro planlegger for investeringsbeslutning sommeren 2024 og gjennomføring av prosjektene, men en investeringsbeslutning forutsetter blant annet en positiv behandling av denne søknaden. Vi vil derfor be NVE om

å prioritere behandling av saken. I den sammenheng viser vi til at Illvatn pumpekraftverk vil gi et økt regulerbar vannkraftkapasitet i det norske kraftsystemet.

Hvis det er spørsmål til saken, ber vi om at NVE tar kontakt med undertegnede. Til info har Hydro også dialog med ulike brukerinteresser, herunder Luster kommune og grunneierne.

Med hilsen
for Hydro Energi AS

Stein Øvstebo
Leder Kraftsystemer, Nett & Konesjoner
stein.ovstebo@hydro.com

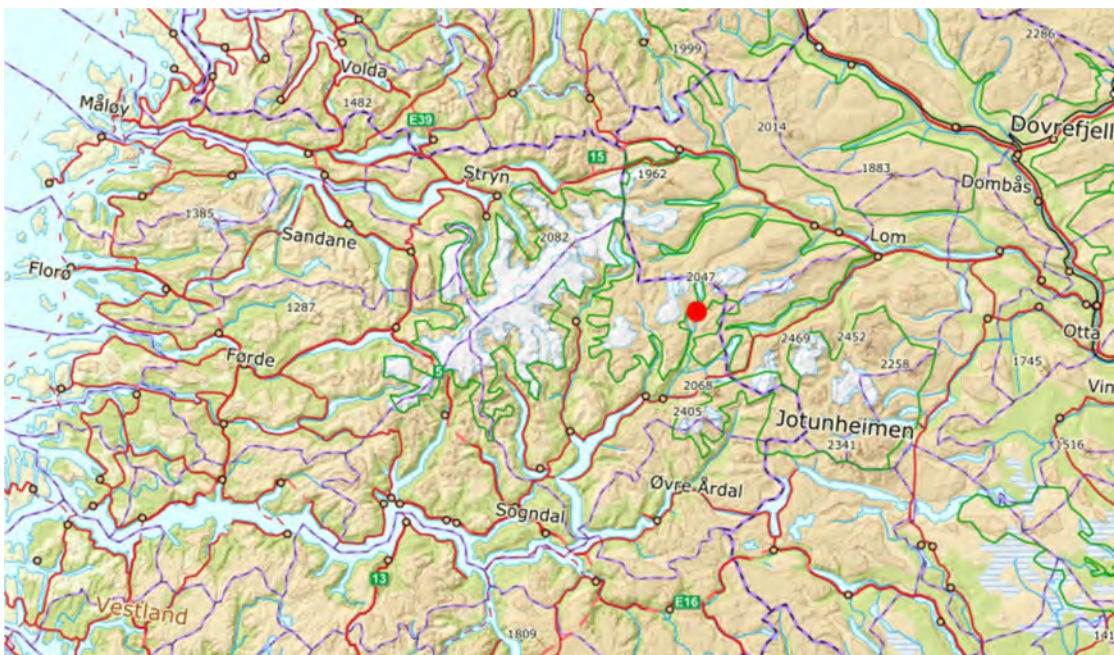
1 Innledning

1.1 Om søkeren

Hydro er et internasjonalt aluminiumsselskap med ca. 32 000 ansatte i 40 land, 3400 av dem i Norge i stor grad tilknyttet produksjon av aluminium og kraft. Den fornybare vannkraften har vært en kjernevirksomhet i Hydro siden starten i 1905. Hydro er blant landets største produsenter av vannkraft. Selskapet har i mer enn 100 år drevet produksjon av fornybar energi, teknologiutvikling og nyskapende samarbeid i Norge. En del av Hydros vannkraft er lokalisert i Fortun i Luster kommune, hvor det nå også planlegges for utbygging av pumpekraftverket Illvatn som denne søknaden dreier seg om.

1.2 Oversikt omsøkte planendringer

Hydro Aluminium AS fikk ved kongelig resolusjon konsesjon til bygging av Illvatn pumpekraftverk 24.4.2020 (saksnr. 16/338 i OED). Kraftverket skal ligge i Luster kommune i Vestland fylke, se Figur 1-1 for geografisk plassering.

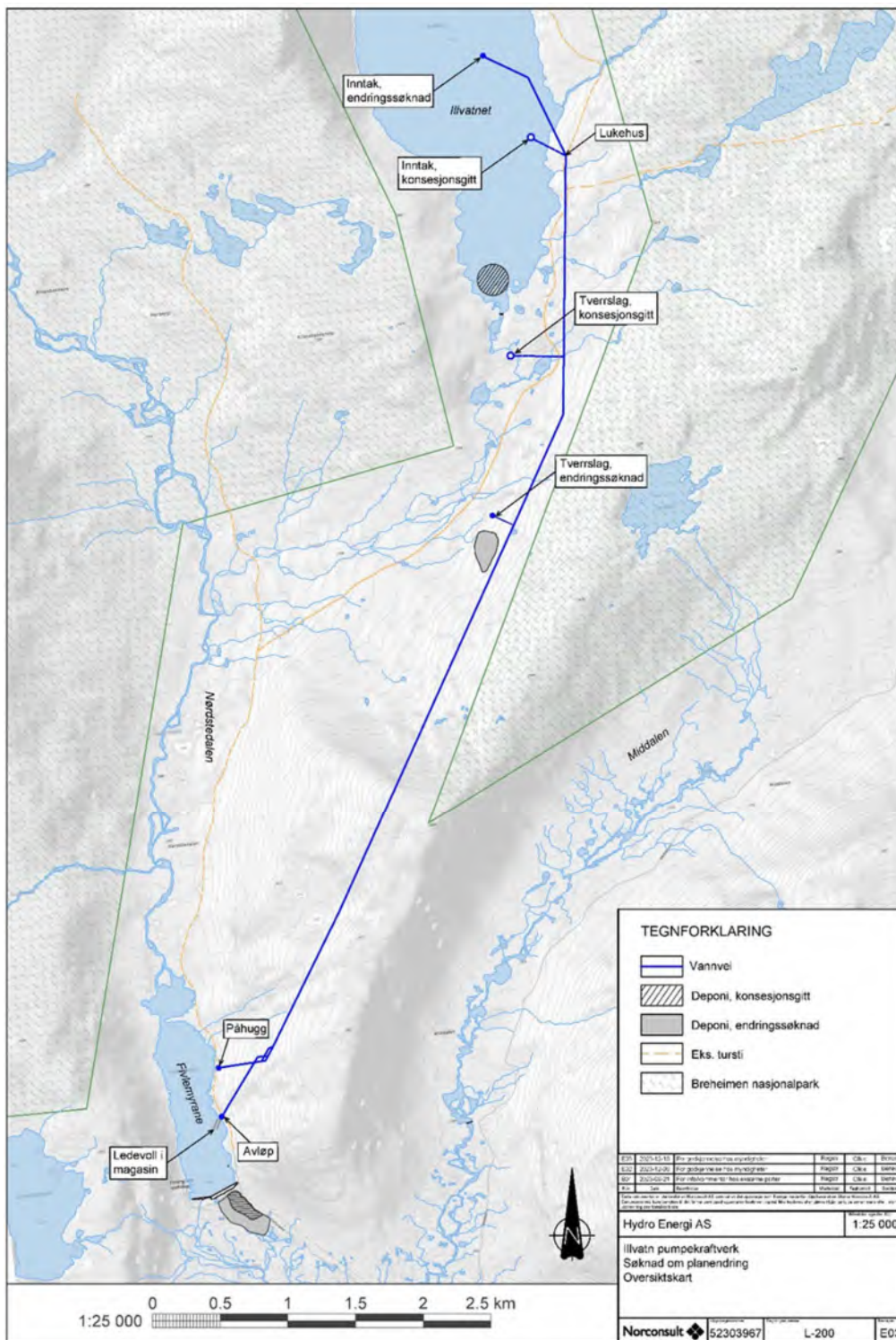

Figur 1-1: Geografisk lokalisering av tiltaksområdet er vist med rød prikk.

I forbindelse med mer detaljert planlegging og prosjektering av kraftverket har det kommet frem at flere av vilkårene og forutsetningene i gitt konsesjon ikke gir et byggbart konsept. For å oppnå et prosjekt som både kan bygges og driftes på en forsvarlig måte er det derfor behov for følgende endringer fra opprinnelig konsesjon:

1. Flytting av tverrslag ca 1,2 km sørover fra sørenden av Illvatn til Nørdstedalen
2. Flytting av deponi fra under HRV i Illvatn til terrenget ved tverrslag Nørdstedalen
3. En økning i deponert mengde tunellmasse fra 300 000 m³ til 510 000 m³ der fordelingen av deponimengdene vil bli som følger:
 - a. Deponi Fivlemyr økes fra 200 000 m³ til 320 000 m³
 - b. Deponi Nørdstedalen økes fra 100 000 m³ til 190 000 m³
4. Etablere ledevoll i tilknytning til inntak i magasin Fivlemyr
5. Oppgradering av vei fra Sveinsøystølen til Fivlemyr inkl til Nørdstedalseter

Et kart som viser konsesjonsgitt løsning og omsøkte endringer er vist i Figur 1-2 og Vedlegg 1.

Figur 1-2: Konsesjonsgitt løsning og omsøkte endringer i Nørdsteden/Ilvatn. Se større versjon i Vedlegg 1.

2 Beskrivelse og begrunnelse

2.1 Flytting av tverrslag og deponi ved Illvatn

Det er gitt konsesjon til en løsning med tverrslag ca. 400 m sør for Illvatn og et deponi under HRV i Illvatn. I konsesjonen og i opprinnelige søknadsdokumenter er det ikke lagt inn vei eller annen løsning for frakt av anleggsmaskiner mv til tverrslaget ved Illvatn, eller skissert hvordan transport fra tverrslaget til deponiet i Illvatn skal utføres. Ulike muligheter for tilkomst til tverrslag og deponi ved Illvatn har derfor vært nøye vurdert i forbindelse med prosjekteringen. I tillegg har det vært vurdert om det er mulig å bygge Illvatn pumpekraftverk med bare påhugg ved Fivlemyr, og ta ut alle massene der.

Det har blant annet vært sett på ulike løsninger for permanent eller midlertidig vei fra Fivlemyr til tverrslag Illvatn. Både permanent og midlertidig vei på denne strekningen ville medført varig påvirkning i et sårbart høyfjellsmiljø og nær verneområder. Omfanget av å inkludere en slik vei i prosjektet ville gjort oppnåelse av Hydros miljøambisjon om "No Net Loss" av prioritert natur utfordrende. For ytterligere omtale av disse alternativene og hvorfor de ikke er valgt se avsnitt 2.5.

En eventuell løsning med transport av maskiner på vinterføre har også vært vurdert. Dette anses heller ikke som en aktuell løsning, da dette vil innebære meget risikofylte operasjoner i ulendt terreng med tilhørende rasfare på deler av aktuell strekning under inntransport. Det antas at det på forhånd måtte blitt flydd opp mindre maskiner for å utføre påhugg og deler av tverrslagstunnelen på forhånd sommerstid, da lagring av maskiner utendørs vinterstid synes utfordrende på aktuell lokalitet. Løsningen er vurdert som utfordrende i forhold til fremdrift og risiko.

En løsning med driving av hele tunnelen fra ett påhugg ved Fivlemyr har blant annet vært vurdert i entreprenørstudie der tre ulike entreprenører har vurdert mulighetene for å bygge kraftverket ved ensidig tunneldriving. Vurderingene fra entreprenørene viser at en slik løsning blant annet ville gitt en betydelig økning i HMS risikoen knyttet til blant annet evakuering ved ulykker, behov for større tunneltverrsnitt pga. økt behov for ventilasjon og flere møtenisjer som gir større mengder tunnelstein og lang drivetid på grunn av stor avstand mellom stuff og deponi. Dette vurderes derfor ikke som en ønskelig løsning. For ytterligere vurdering av en slik løsning se avsnitt 2.5.

En flytting av tverrslaget fra ca. kote 1360 ved Illvatn til kote 1310 i Nørdstedalen muliggjør en løsning der tunnelen drives frem til tverrslaget og ut i friluft innenfra og ut. På denne måten etableres et andre tverrslag uten behov for vei fra Fivlemyr. Masser fra tunneldriften videre mot Illvatn kan da transporteres ut og legges i deponi i terrenget like ved dette tverrslaget. En slik plassering av tverrslaget medfører at dette vil kunne benyttes som rømningsvei ved eventuelle ulykker, det vil gi mindre kjøring med masser ned den bratte tunnelen og forbi kraftstasjonen, den vil medføre et mindre tunneltverrsnitt og dermed mindre masser, enklere vannhåndtering for en større del av tunnelsystemet og det vil medføre at ikke alle massene må plasseres i ett deponi ved Fivlemyr. I tillegg vil enten byggetiden eller kostnadene reduseres sammenlignet med en løsning med ensidig tunneldrift. Redusert byggetid vil være positivt for bl.a. villrein og friluftslivbruken i området, klimagassutslipp og HMS.

Flyttingen av påhugg/tverrslag medfører ingen vesentlig endring i omfang av arealbeslag i dagen for selve påhugget selv om det sprenges innenfra og ut, utover at arealbeslaget vil flyttes ca. 1,2 km sørover som vist på kart. De stedlige forholdene for å etablere påhugg vurderes forholdsvis likt fra konsesjonsgitt plassering med tanke på arealbeslag som følge av inngrepet.

Ved påhugget i Nørdstedalen er det planlagt å legge tunnelmassene i et deponi. Mengde deponert tunnelstein vil være ca. 190 000 m³ (se avsnitt 2.2 for detaljer rundt volum). Deponiet vil medføre et arealbeslag på ca. 37 daa og medføre behov for en ca. 100 m lang og 5 – 7 m bred midlertidig anleggsvei mellom påhugg og deponi. Av hensyn til forventet behov ved fremtidig vedlikehold vil en liten del av massene benyttes til å etablere en adkomst- og

lagringsplass på ca. 20 x 20 m like ved portalen. Se visualisering og skisse ihv. Figur 2-1 og Figur 2-2, samt i vedlegg 3 og tegning av deponiet i Vedlegg 2. Endelig plassering av tverrslag og deponi, samt utforming av midlertidig anleggsvei, vil gjøres i videre detaljprosjektering og tilpasses de landskapsmessige forholdene best mulig. Plassering vil oppdateres og detaljeres ytterligere ved innsending av detaljplan for miljø og landskap. Det vil legges vekt på å gi deponi en best mulig terrengforming og tilpasning til omkringliggende terreng. Det er lite løsmasser i området, men det vil settes fokus på at det som finnes av løsmasser skal tas vare på og benyttes for å revegetere deponiet så langt som mulig. Dette gjennomføres i tråd med Hydros ambisjon om “No Net Loss” av prioritert natur.

Den konsesjonsgitte løsningen med tverrslag Illvatn og deponi i Illvatn ville gitt en minimum 500 m lang, midlertidig vei mellom tverrslag og deponi.

DNT har en kvistet skiløypetrasé som krysser sørenden av Illvatn. I konsesjonen er det satt som krav til at massene som plasseres i Illvatn skal forsøkes brukt til å etablere et trygt krysningspunkt for denne skiløypen siden det er gitt konsesjon til ytterligere senkning av magasinet. Nærmere undersøkelser av bunnforholdene i Illvatn viser at det er en undervannsterskel nord for den etablerte skiløypetraséen. Dette medfører at en ytterligere senkning av Illvatn ikke vil påvirke isforholdene ved skiløypen som tidligere antatt. Dette forholdet er diskutert med DNT, som ikke har innvendinger mot Hydros konklusjon. For ytterligere beskrivelse av forholdene for skiløypa i sørenden av Illvatn og kommunikasjon med DNT, se Vedlegg 4. Hydro vil videreføre dialogen med DNT om løsninger for tur/skiløyper i området.

Figur 2-1: Fotovisualisering av hvordan portal og deponi i Nørdstedalen kan se ut etter ca. 10 år.

Figur 2-2: Skisse som viser plassering av deponi i Nørdstedalen sett fra eksisterende tursti

2.2 Økning i mengde tunnelstein ved Fivlemyr

I konsesjonssøknaden og konsesjonen er det lagt til grunn behov for deponering av ca. 300 000 m³ tunnellmasse som følge av sprenging av tunell og kraftstasjon. I konsesjonen er det lagt til grunn at ca. 200 000 m³ av disse massene skal tas ut fra påhugget til kraftverket og plasseres nær Fivlemyr og langs veien til Fivlemyr, og at de resterende 100 000 m³ skal tas ut fra et tverrslag like sør for Illvatn og plasseres under HRV i Illvatn.

I forbindelse med prosjektering av kraftverket har det fremkommet at mengden tunnelstein som er lagt til grunn for konsesjonssøknaden er noe lavt. I konsesjonssøknaden ble det lagt til grunn et tunnelverrsnitt på maksimalt 20 m² for tilløpstunnel og avløpstunnel, samt at det ikke er medregnet volumer for stasjonshall, trafohall, portalområde, vekstednisjer og møtenisjer. I tillegg må inntaket i Illvatn flyttes noe lenger nordover som følge av terskelen i sørenden av magasinet som omtales i avsnitt 2.1. Entreprenørstudien som nå er utført av tre ulike entreprenører anbefaler at det legges til grunn et tunnelverrsnitt på 25 m² i tilløpstunnelen på grunn av at ventilasjonskanalene vil ta stor plass i så lange tunneler. I konsesjonssøknaden er det også trolig lagt til grunn en utvidelseskoeffisient på 1,5 ved omregning fra faste til løse masser, mens erfaring knyttet til endelige volum tilsier at det bør benyttes 1,8 i denne typen prosjekter. Dette medfører at samlet volum tunnelstein økes fra 300 000 m³ til 510 000 m³, der deponi Fivlemyr økes fra 200 000 m³ til 320 000 m³ og deponi Nørdstedalen (tidligere Illvatn) økes fra 100 000 m³ til 190 000 m³.

Utviding av deponiet ved dam Fivlemyr vil medføre et arealbeslag på ca. 64 daa sammenlignet med et areal på 32 daa ved deponering av 200 000 m³ som konsesjonsgitt. En visualisering av utvidet deponi Fivlemyr er vist i Figur 2-3 og Figur 2-4, samt i vedlegg 3. Tegninger er vist i Vedlegg 2.

Figur 2-3: 3D modell sett fra flyfoto over deponi ved Fivlemyr

Figur 2-4: Fotovisualisering av hvordan deponi ved Fivlemyr kan se ut etter ca. 10 år.

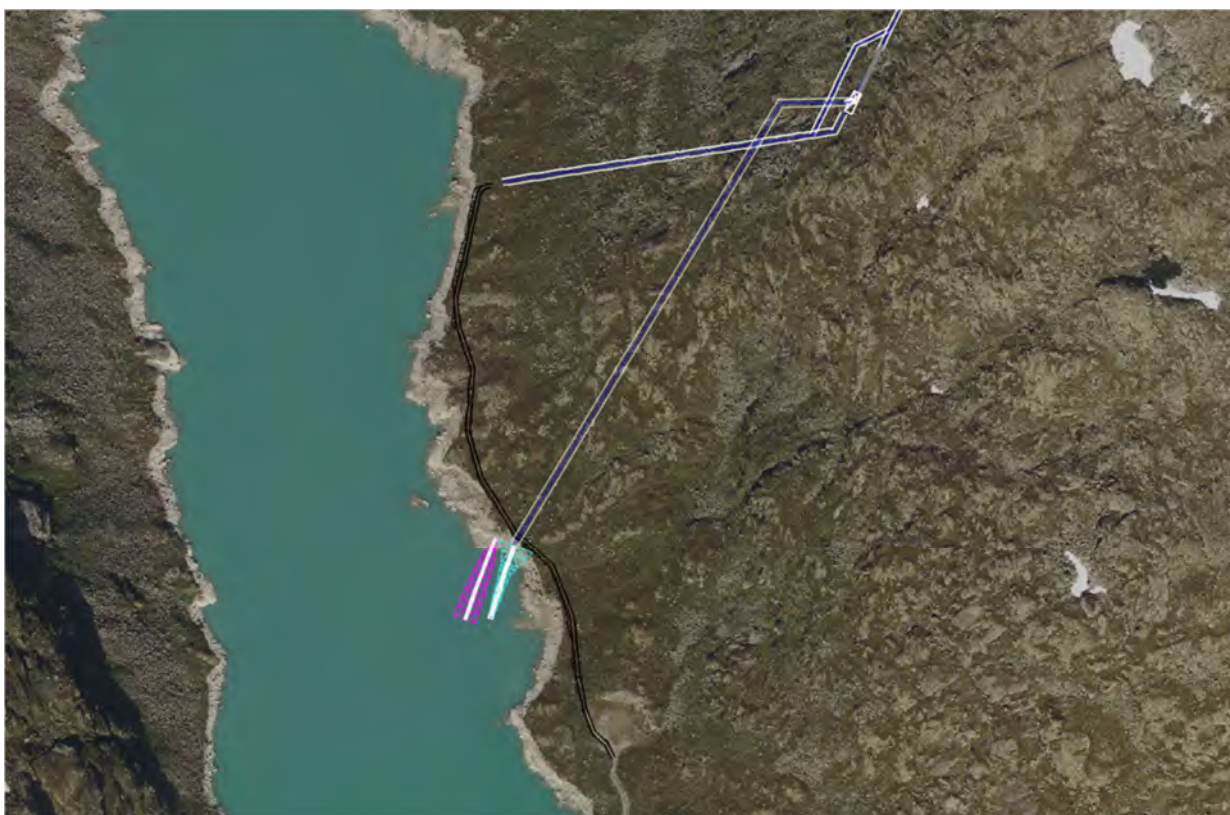
2.3 Ledevoll Fivlemyr

I forbindelse med prosjekteringen av kraftverket har det fremkommet at sedimenttransport inn til magasin Fivlemyr vil medføre utfordringer knyttet til drift av inntaket og de mekaniske komponentene i Illvatn kraftstasjon. Det er derfor foreslått å flytte inntak/avløp noe lenger sør i magasin Fivlemyr sammenlignet med konsesjonsgitt løsning, og etablere en ledevoll i tilknytning til inntaket. En ledevoll vil begrense hastighet og bedre strømningsforholdene i fremkant av inntaket, og på den måten sedimentere hovedmengden av suspenderte partikler før de når inntaket.

Eksakt plassering, lengde og utforming av ledevollen er ikke avklart og må tilpasses optimalisert plassering av avløp/inntak. Basert på foreløpige vurderinger antas det at ledevollen vil formes som en ca. 100 - 300 m lang steinfylling ut fra land vest for inntaket, og at det i forkant av inntaket etableres en steinsatt kanal for å øke avstanden fra bunnen ved pumping (se Figur 2-5). Fyllingen vil bli ca. 2 m bred i toppen, få en skråningshelning på 1:1,5 og det er antatt at toppen på vollen vil ligge under HRV. Total mengde masser som kan bli benyttet til ledevollen er antatt å bli ca. 6 – 10 000 m³. Deponi Fivlemyr vil i så fall bli redusert med tilsvarende mengde.

Siden sedimentforholdene medfører behov for å flytte inntaket noe lenger sør enn opprinnelig konsesjonsgitt plassering, vil det trolig også bli vurdert å flytte kraftstasjonsportalen noe lenger sørover. Siden en potensiell flytting av portal og avløp sørover er vurdert å være positiv for miljø og samfunn sammenlignet med konsesjonsgitt løsning, gitt at dette vil medføre samling av inngrep og redusert fotavtrykk i form av kortere vei, er ikke konsekvensene at dette videre utredet.

Det fremheves at dette forslaget er basert på tidligfasevurderinger, og at den endelige løsningen kan avvike fra de oppgitte spesifikasjonene. Endelig plassering og utforming vil avklares gjennom detaljplan for miljø og landskap.

Figur 2-5: Foreløpig skisse av ledevoll (rosa) og kanal (grønn) i forbindelse med utløp/inntak for Illvatn pumpekraftverk. Ny vei er vist med svart, og tunneller med hvit strek.

2.4 Oppgradering av deler av veien fra Sveinsøystølen til Fivlemyr inklusiv veien til Nørdestedalseter

Prosjekteringen av Illvatn kraftverk har avdekket behov for en viss oppgradering av veien opp Fortunsdalen. Oppgradering og utvidelse vil være aktuelt på enkelte strekninger, fra om lag Sveinsøystølen og opp til Fivlemyr, inklusiv vei til Nørdestedalseter. Veien er i utgangspunktet ca 20 km. Tiltak på veien opp til Fivlemyr dreier seg i hovedsak om mindre utvidelser enkelte steder og omlegging av traseen på enkelte punkt for å kunne transportere store anleggsmaskiner og store komponenter til stasjonsområdet for Illvatn pumpekraftverk.

Behovet for å oppgradere og gjøre tiltak i veien fra Fivlemyr til Nørdstedalseter knytter seg til gjennomføring av krav om å legge 22 kV kabel i veibanen. Ettersom dette anses å være helt nødvendige tiltak for å gjennomføre utbyggingen av Illvatn pumpekraftverk, ønsker Hydro at endringssøknaden også skal omfatte disse nødvendige tiltakene for veien.

Hydro har igangsatt en utredning av oppgraderingsbehovet for veien, og vil presentere omfanget i detaljplanen sammen med øvrige detaljerte planer for kraftutbyggingen. De miljømessige konsekvensene anses å være begrenset, men vil bli gjort rede for i detaljplanen.

2.5 Vurderte, men ikke omsøkte løsninger

Andre vurderte løsninger med begrunnelse hvorfor Hydro har valgt å ikke gå videre med disse er oppsummert i dette avsnittet.

Permanent vei i Nørdstedalen

Det har vært vurdert å etablere permanent vei fra eksisterende vei ved Fivlemyr til tverrslag ved Illvatn/Nørdstedalen. Det ble vurdert at en slik løsning ville gitt store negative konsekvenser for natur og samfunn da den ville blitt liggende tett på verneområder og i sårbar høyfjellsnatur. Et slikt tiltak vil også være svært vanskelig å gjennomføre i tråd med Hydros egne miljøkrav.

Midlertidig vei i Nørdstedalen

Mulig etablering av en midlertidig vei fra Fivlemyr til tverrslag i Nørdstedalen har vært vurdert. En slik vei ville ha blitt ca. 5,2 km lang og kunne ha vært etablert med masser fra tunelldriften ved kraftstasjonen. Etter at anleggsarbeidene avsluttes var det tenkt at veimassene fjernes og legges i deponi ved Fivlemyr. Utfordringen med en slik løsning er at det kreves en forholdsvis bred vei med store krav til akseltrykk for å gjennomføre anleggsarbeidene. Dersom veien skal være midlertidig bør det helst ikke sprenges i veilinjene, særlig i et så bart område med lite vegetasjon som dette, og en midlertidig vei vil stille store krav til opprydding og fjerning av masser på skånsom måte. Tilstrekkelig istandsetting er vurdert som svært utfordrende å få til i praksis i tillegg til at det vil være svært kostnadskrevenende å både etablere og deretter fjerne en vei på ca. 5,2 km. Hydro har vurdert at en slik løsning både vil få unødvendige konsekvenser for miljø og samfunn og ikke tilfredsstillende Hydros egne miljøambisjoner om "No Net Loss" av prioritert natur.

Driving av hele tunnelen fra Fivlemyr

En løsning med driving av hele tunnelen fra ett påhugg ved Fivlemyr har vært vurdert av flere entreprenører i en entreprenørstudie. En slik løsning ville ha medført en del ugunstige virkninger:

- Lange tunneler medfører utfordrende evakuering ved ulykker
- Lang transportlengde fra tunnelstift til deponi med stort behov for møtenisje, noe som ville gitt økte deponimengder
- Økt tunnelverrsnitt pga. økte ventilasjonsdiameter for nedre deler, noe som ville gitt økte deponimengder
- Høyt drivstofforbruk og dermed økte utslipp av drivstoffgasser
- Økt antall dumpere for å ha akseptabel fremdrift
- Økte vannmengder i nedre deler når hele tunnelstrekningen drenes via utløp i Fivlemyr og dermed utfordringer knyttet til vannhåndtering
- Forsinkelse av fremdrift pga. lange transportlengder
- Ingen mulighet for fremtidig adkomst via et tverrslag ift. drift og vedlikehold

Hydro har derfor vurdert at ut ifra en totalvurdering knyttet til fremdrift, drift, vedlikehold, miljøhensyn og kostnader er omsøkt løsning vurdert som en samlet sett bedre løsning.

3 Vurdering av konsekvenser for miljø og samfunn

I dette avsnittet er det gjort en vurdering av konsekvensene av de omsøkte endringene. Nullalternativet er konsesjonsgitt løsning. Påvirkningen som vurderes er dermed en vurdering av omsøkt løsning sammenlignet med konsesjonsgitt løsning. Tilleggsutredningen er basert på allerede utførte utredninger og vurderinger i forbindelse med tidligere konsesjonsprosess, men oppdatert med ny kunnskap og tilpasset metodikken i M-1941. Det er ikke kartfestet delområder for de ulike temaene da utredningen gjelder en mindre tilleggsutredning, og eventuelle forslag til avbøtende tiltak er omtalt i kapitlene om påvirkning og konsekvens.

Konsekvensutredningen er utført av Norconsult ASA.

3.1 Landskap

Vurderingsgrunnlag og verdivurdering

Vurderingene av landskap er basert på eksisterende informasjon hentet fra konsekvensutredningen utført av Ambio Miljørådgivning i 2010¹ og supplerende befarings av landskapsarkitekt i tiltaksområdet i 2023.

Landskapet i influensområdet er typisk representativt for området og regionen, med betydelig opplevelsesverdi og høy innrykksstyrke. Influensområdet omfatter Nørdestedalen, der området strekker seg fra Nørdestedalsseter i sørøst, over Fivlemyr og videre nordover langs Nørdestedøla. Lenger nord deler dalføret seg, med Fortunsdalsbreen i vest og Illvatnet i øst. Fortunsdalsbreen er godt synlig i det åpne dallandskapet i Nørdestedalen, og danner et viktig landskapselement. Influensområdet er preget av avrundet fjellhei og fjelldaler bestående av snaue bergflater og blokkmark.

Området er preget av den eksisterende kraftutbyggingen, spesielt rundt Fivlemyr er de tekniske inngrepene fremtredende i landskapet (se Figur 3-1). Lenger nord i Nørdestedalen og videre opp mot Illvatn har landskapet en mer urørt karakter, selv om det også her finnes synlige inngrep i tilknytning til reguleringen av Illvatn (Figur 3-2). Influensområdet ligger i grenseområdet til Breheimen nasjonalpark. Nørdestedalen er en av de viktigste innfallsporene til nasjonalparken, med Nørdestedalsseter som et viktig utgangs- og knutepunkt for fotturer i nasjonalparken. Selve tiltaksområdet ligger utenfor nasjonalparken.

I utredningen fra konsesjonssøknaden er landskapet i influensområdet vurdert til middels verdi. Til tross for at deler av influensområdet er preget av flere tekniske inngrep, består landskapet også av enhetlige områder med mer urørt preg. Landskapselementene og opplevelseskvalitetene bidrar til å trekke den samlede verdien opp. Verdien for landskap vurderes til det øvre sjiktet på middels.

¹ Ambio miljørådgivning 2010. Utbygging av Illvatn pumpekraftverk. Fagrapport miljø og naturressurser.

Figur 3-1: Landskapet rundt Fivlemyr er preget av tekniske inngrep med blant annet dam Fivlemyr og Fivlemyr kraftverk.

Figur 3-2: Landskapet i Nørdstedalen. Bildet er tatt fra tursti og viser blant annet deler av Harbardsbreen i horisonten.

Vurdering av påvirkning og konsekvens

Deponi Fivlemyr

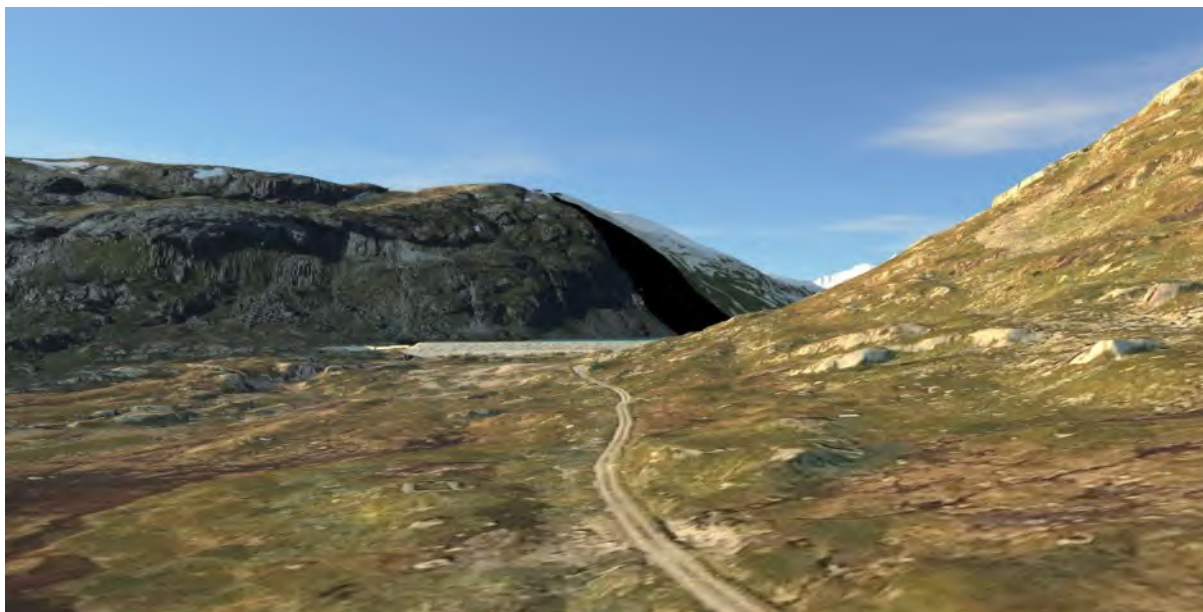
Det nye deponiet ved Fivlemyr er planlagt på et gammelt deponi, rett sør for dam Fivlemyr. I den konsesjonsgitte løsningen skulle det eksisterende deponiet utvides med ca. 200 000 m³. I omsøkt løsning vil deponiet utvides med 320 000 m³, noe som utgjør en økning på 120 000 m³, sammenlignet med konsesjonsgitt løsning. Det er lagt til grunn at deponiet vil bli tilpasset omgivelsene og revegetert med stedlige masser, men i dette høyfjellsmiljøet vil det ta mange år før det vil fremstå som godt inkludert i landskapet. Deponiet vil bli lagt til et område som allerede er påvirket av store inngrep. Beslaglagt areal og størrelse på deponiet blir noe større enn ved konsesjonsgitt løsning. Likevel vil denne økningen på 120 000 m³ trolig utgjøre liten forskjell med tanke på det visuelle inntrykket av et utvidet deponi. Se Figur 3-3 til Figur 3-6 for oversikt over deponiplassering ved Fivlemyr. Samlet sett vurderes påvirkningen på landskapet å være ubetydelig, på grensen til noe forringet.

Figur 3-3: Bilde er tatt fra stølstuftene ved Fivlemyr og viser området der deponiet er planlagt i dagens situasjon.

Figur 3-4: Fotovisualisering av planlagt deponi, antatt 2 – 3 år etter revegetering. Se større versjon i vedlegg 3.

Figur 3-5: 3D-modell av dagens situasjon ved Fivlemyr

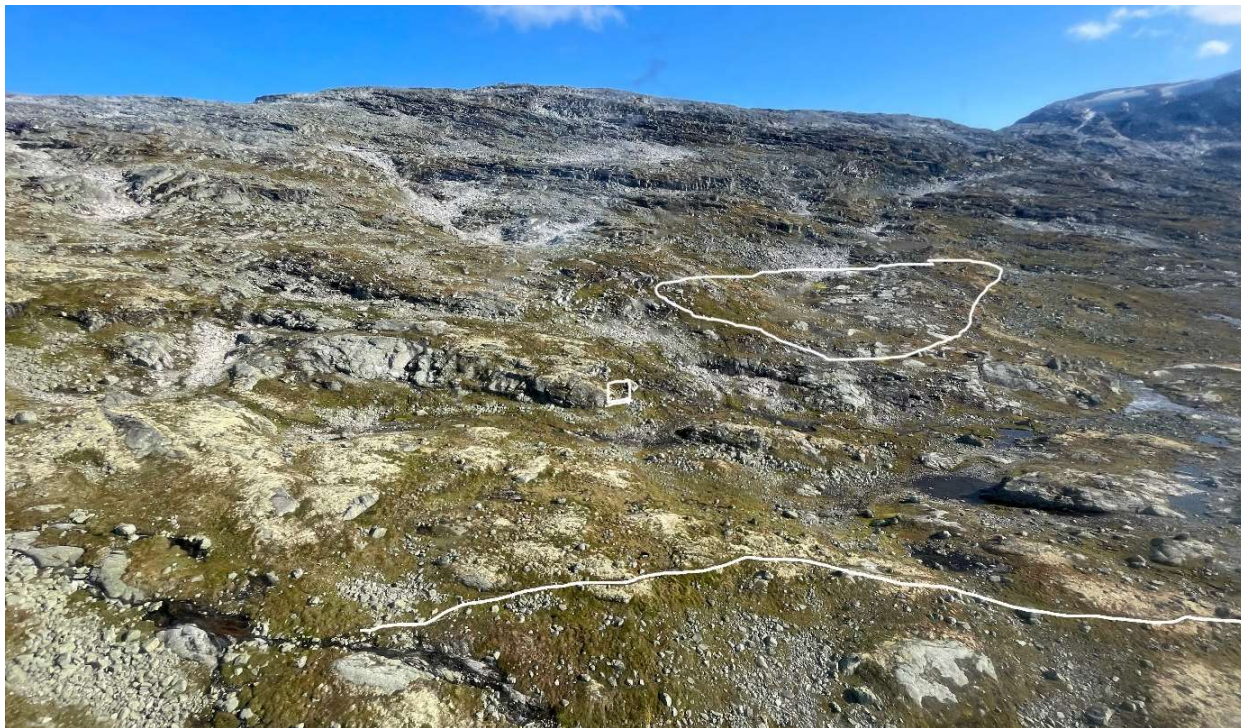
Figur 3-6: 3D-modell av utvidet deponi ved Fivlemyr med ca. 320 000 m³. Ny 132 kV linje vil komme til høyre for veien.

Deponi og tverrslag Nørstedalen

Ny løsning innebærer flytting av tverrslag og deponi 1,2 km sørover fra sørenden av Illvatn til Nørstedalen. Det nye deponiet økes fra 100 000 m³ til 190 000 m³. Deponiet i den konsesjonsgitte løsningen lå under HRV og ville blitt lite synlig i dagen ved høy vannstand. I perioder med lavere vannstand ville deponiet vært synlig som en del av magasinsonen, og det er vurdert at deponiet da ikke ville skille seg like mye ut i terrenget som et deponi på land. Tverrslaget ville også vært nærmere Illvatn, som ville samlet de nye inngrepene med eksisterende inngrep. I den nye løsningen er deponiet og tverrslaget planlagt i dagen i et landskap med mer urørt karakter. På grunn av det åpne dallandskapet vil deponiet og tverrslaget ligge mer eksponert til og kunne bli svært synlig i landskapet.

Også her vil det ta mange år før deponiet fremstår som godt inkludert i landskapet. Tverrslaget vil også bli synlig, med skjæring og tunnelåpning i dagen. De visuelle virkningene vil bli større som følge av den nye løsningen. Se Figur 3-7/Figur 3-9 for oversikt over deponiplassering i Nørdstedalen.

Samlet sett vurderes påvirkningen på landskapet å bli forringet i omsøkt løsning, sammenliknet med konsesjonsgitt løsning.

Figur 3-7: Bilde tatt fra lufta som viser oversikt over deponiplassering i Nørdstedalen, portal og DNTs tursti.

Figur 3-8: Bilde av dagens situasjon i Nørdestedalen.

Figur 3-9: Fotovisualisering av nytt deponi i Nørdestedalen. For større versjon se vedlegg 3.

Ledevoll Fivlemyr

Landskapet rundt Fivlemyr er åpent, og etablering av ny ledevoll i magasinet vil bli synlig ved vannstander under toppen av ledevollen. Ved vannstander under topp ledevoll vil vollen ligge eksponert til i landskapsrommet, særlig fordi vanddekte arealer utgjør naturlige blikkfang. Likevel er landskapet i dette området allerede preget av tekniske inngrep, noe som bidrar til at en ny ledevoll vil gjøre mindre ut av seg enn dersom landskapet hadde hatt en mer urørt karakter. Hvor visuelt skjemmende ledevollen blir vil avhenge av fyllingsgraden i magasinet til enhver tid.

Påvirkningen på landskapet settes til noe forringet for denne delen av tiltaket.

Tabell 3-1: Sammenstilt vurdering av verdi, påvirkning og konsekvenser for landskap.

Område	Verdivurdering	Påvirkning	Konsekvens
Deponi Fivlemyr	Middels verdi	Ubetydelig	Ubetydelig konsekvens (0)
Deponi Nørdestedalen	Middels verdi	Forringet	Betydelig konsekvens (--)
Ledevoll Fivlemyr	Middels verdi	Noe forringet	Noe konsekvens (-)
Samlet konsekvensgrad	Endringene i omsøkt løsning vil medføre en betydelig konsekvens for landskapet, spesielt i Nørdestedalen. Nytt massedeponi i et landskap med middels til store verdier vektlegges i den samlede vurderingen av konsekvens. Samlet konsekvensgrad settes til middels negativ konsekvens.		Middels negativ konsekvens

3.2 Friluftsliv

Vurderingsgrunnlag og verdivurdering

Vurderingene av landskap og friluftsliv er basert på eksisterende informasjon hentet fra konsekvensutredningen utført av Ambio Miljørådgivning i 2010, kartlegging av friluftsområder i Luster kommune i 2014 og supplerende befaringsområde i tiltaksområdet i 2023.

I opprinnelig konsekvensvurdering for friluftsliv omtales området som en innfallsport til Breheimen nasjonalpark som er blant de viktigste nasjonale friluftsområdene i landet, hvor DNT har etablert et nettverk av hytter og stier. Området ligger sentralt, med gjennomgangsløyper for både sommer- og vinterbruk. Det går T-merka turruter til Sota Sæter og Arentzbu som passerer deponiområdene. Friluftslivet i området begrenser seg til å omfatte tradisjonell og enkel bruk i form av fotturer, skiturer, jakt og fiske. Nørdestedalsseter er en viktig innfallsport til Breheimen-området. Hytta er betjent i påsken og tre måneder i sommersesongen, med mulighet for selvbetjening utenfor sesong. Området rundt hytta brukes av de som har vandret fra andre hytter samt dagsturister som kommer kjørende opp langs bilvegen. I opprinnelig konsekvensutredning (Ambio 2010) fikk influensområdet middels-stor verdi. I forbindelse med kartlegging av friluftsområder i Luster kommune i 2014 ble området registrert som friluftsområdet Breheimen med områdeverdi svært viktig. Breheimen friluftslivsområde er beskrevet som et stort turområde med tilrettelegging, og som del av kjerneområdet for Breheimen nasjonalpark. Turrutene mellom Nørdestedalsseter, Sota sæter og Trulsbu er blant de viktigste og mest sentrale i Breheimen, samtidig som Breheimen er et område som er vesentlig mindre benyttet enn andre større fjellområder med DNT rutenett (Ambio 2010, Luster kommune 2014). Selve tiltaksområdet ligger utenfor nasjonalparken.

Til tross for at tiltaksområdet har mange tekniske inngrep har landskapet mange kvaliteter og opplevelsesverdier i friluftsområdet som helhet, og sett i lys av den nasjonale betydningen vurderes området å ha svært stor verdi for friluftsliv, men lavt på skalaen på grunn av at det ikke er av de mest besøkte områdene.

Vurdering av konsekvens

Deponi Fivlemyr

Der deponiet er planlagt ligger det i dag et tidligere deponi, og i den konsesjonsgitte løsningen skulle deponiet utvides med ca. 200 000 m³. I omsøkt løsningen vil deponiet utvides med 313 000 m³, noe som utgjør en økning på 113 000 m³ sammenlignet med konsesjonsgitt løsning. Det er lagt til grunn for planene at deponiet vil bli tilpasset omgivelsene og revegeteres, men i dette høyfjellsmiljøet vil det ta mange år før det vil fremstå som godt integrert i landskapet. Deponiet vil bli lagt til et område som allerede er påvirket av store inngrep. Beslaglagt areal blir noe større enn ved konsesjonsgitt løsning.

Omsøkt løsning vil ikke føre til noen direkte hindring for friluftslivet. Tiltaksområdet kan fremstå noe mindre attraktivt som følge av at deponiet blir større, men det er vurdert å i liten grad påvirke den samlede friluftslivopplevelsen. Utvidelsen av deponiet ved Fivlemyr er derfor vurdert å medføre ubetydelig påvirkning på friluftsliv i området.

Deponi Nørstedalen

Ny løsning innebærer flytting av tverrslag og deponi 1,2 km sørover fra sørenden av Illvatn til Nørstedalen og fra en plassering under HRV i Illvatn til et område på land ved nytt tverrslag. Det nye deponiet økes fra 100 000 m³ til 187 000 m³.

Et deponi på land vil være synlig hele barmarkssesongen og ligge i et landskapsrom som ikke er påvirket av andre synlige tekniske inngrep, selv om vannføringen i elva er redusert. Denne beliggenheten er vurdert å medføre større påvirkning på friluftslivopplevelsen enn konsesjonsgitt løsning som i perioder av barmarkssesongen kan ligge skjult under HRV, og som i de periodene den er synlig vil ligge i en reguleringsone som er et allerede påvirket område. Deponi og portal i den omsøkte løsningen vil bli liggende ca. 200 m fra dagens tursti og vil bli godt synlig fra stien. Det er vurdert at tiltaket vil medføre redusert attraktivitet for friluftslivet. Det beste avbøtende tiltaket vil være god terrengtilpasning. Påvirkningen slik tiltaket foreligger er vurdert til noe forringet.

Ledevoll Fivlemyr

Ledevollen i Fivlemyr vil etableres i et område som allerede er betydelig påvirket av kraftverksutbygging. I hvor stor grad ledevollen vil påvirke attraktiviteten av området rundt Fivlemyr som friluftsområde vil avhenge av endelig plassering og utforming av ledevollen og hvor høyt magasinet ligger i barmarkssesongen området blir benyttet til friluftsliv, noe som i hovedsak er i perioden fra starten av juli til september/oktober. Selv om det antas at magasinet ofte vil ligge høyt i denne perioden kan det ikke utelukkes perioder med lavere vannstand der ledevollen kan bli synlig. Reduksjonen i attraktivitet er likevel vurdert å bli såpass begrenset at påvirkningen vurderes til ubetydelig.

Tabell 3-2: Sammenstilt vurdering av verdi, påvirkning og konsekvenser for friluftsliv.

Område	Verdivurdering	Påvirkning	Konsekvens
Deponi Fivlemyr	Svært stor verdi	Ubetydelig	Ubetydelig konsekvens (0)
Deponi Nørdstedalen	Svært stor verdi	Noe forringet	Noe konsekvens (-)
Ledevoll Fivlemyr	Svært stor verdi	Ubetydelig	Ubetydelig konsekvens (0)
Samlet konsekvensvurdering	Ved fastsetting av den samlede konsekvensgraden er det lagt vekt på at verdien i området er svært høy, og at de største endringene medfører betydelig konsekvens.		Noe negativ konsekvens

3.3 Naturtyper og arter

Vurderingsgrunnlag og verdivurdering

Vurderingene av naturtyper og arter er basert på eksisterende informasjon hentet fra konsekvensutredningen utført av Ambio Miljørådgivning i 2010, og tilgjengelige data i det offentlige kartgrunnlaget som direkte, - eller indirekte gir informasjon om naturmangfoldet i de berørte arealene. Det er lagt fokus på å vurdere potensialet for forekomster av truede- eller nær truede naturtyper. Det er ikke gjennomført befarings i områdene, men det vurderes likevel at det foreligger et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å vurdere virkningene av planendringene. Føre-var prinsippet er tillagt vekt i verdivurderingene, slik at usikkerheten medfører at verdier er trukket noe opp heller enn ned. Berggrunnen i området består hovedsakelig av gneis og granitt. Dette er fattige bergarter som normalt gir opphav til en fattig flora av karplanter.

Deponi Nørdstedalen

Deponi Nørdstedalen har et areal på ca. 37 daa og ligger ca. 1300 meter over havet, trolig på grensen mellom lavalpin og mellomalpin vegetasjonssone. Eksisterende informasjon tilsier at deponiet vil berøre et område bestående av en mosaikk av naturtypene snøleie (kategorisert som VU – sårbar jf. Norsk rødliste for naturtyper 2018), rabbe og fjellhei (alle kategorisert som NT- nær truet jf. Norsk rødliste for). Dette underbygges av informasjon i vegetasjonsdata avledet av fra satellittbilder (Satveg, Miljødirektoratet). Snøleier vil forekomme i søkk i terrenget, mens rabber dominerer konvekse terrengformasjoner i området. Fjellhei forekommer i overgangen mellom lavalpin og mellomalpin sone. Ut fra flyfoto ser det ut til at blokkmark hovedsakelig forekommer i de høyere liggende delene av området. Selv om man flytter deponiet til nærliggende områder vil man trolig treffe de samme naturtypene, siden de er tilnærmet heldekkende i terrenget såpass høyt til fjells. Området gis som helhet **stor KU-verdi**.

Deponi Fivlemyr

Deponi Fivlemyr ligger på ca. 1000 meter over havet, og NIBIO sitt gjengroingskart viser potensial for gjengroing nesten helt opp til deponiområdet, På bakgrunn av dette vurderes det at deponiområdet ligger helt i nedre del av lavalpin vegetasjonssone. Det konsesjonsgitte deponiområdet er overlappet i stor grad med et gammelt deponi fra da dammen ved Fivlemyr ble bygd. Det foreslåtte utvidede deponiområdet berører noe uberørt areal. Det vurderes som sannsynlig at området består av naturtypene snøleie (VU- sårbar jf. Norsk rødliste for naturtyper 2018), rabbe og fjellhei (begge NT- nær truet jf. Norsk rødliste for naturtyper 2018). I tillegg er det et våtmarksområde i sørøst, der det kan forekomme flekker med fattig jordvannsmyr. Dette er ikke en truet, - eller

nær truet, eller forvaltningsprioritert naturtype. Imidlertid utgjør slike våtmarksområder viktige økologiske funksjonsområder for blant annet vadefugler. Området gis som helhet **stor KU-verdi**.

Vurdering av påvirkning og konsekvens

Det er gjort en vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens basert på metodikken i Miljødirektoratets veileder M-1941. Vurderingene er presentert i tabell 3-3. Som det kommer frem av vurderingene under, er alle de berørte naturtypene svært vanlig forekommende og til dels sammenhengende utbredt i fjellområdene i Norge, og det er derfor i denne utredningen ikke avgrenset verdisatte delområder jf. metode for konsekvensutredninger i Miljødirektoratets veileder M- 1941.

Naturtypen snøleie (VU- sårbar) omfatter jorddekt fastmark med etablert vegetasjon over eller nær skoggrensa og kjennetegnes først og fremst ved et langvarig snødekk som begrenser veksts sesongens lengde, og forekommer hovedsakelig i forsøkninger i terrenget. Snøleier regnes som den mest utsatte naturtypen for klimaendringer i fjellet, da snøleiene huser spesialiserte arter som er helt avhengige av snødekkets varighet. Tidligere utsmelting av snøleier om våren fører til at spesialiserte arter som karakteriserer snøleiene får vanskeligere leveforhold. Over tid vil de spesialiserte artene erstattes med arter som i dag ikke kan etablere seg der, og dette vil være mest markant i lavalpin sone der snøleiearealene forventes å avta pga. økt avsmelting av snø. Økte snømengder i vestlige fjellområder vil imidlertid trolig kompensere for høyere sommertemperaturer og bidra til mindre tap av snøleier i disse områdene. Det totale kjente arealet med snøleier i Norge i dag er stort, med ca. 19 620 km², mens det beregnede arealet er på ca. 23 544 km².

Naturtypen rabbe (NT- nær truet) forekommer i områder i fjellet som er utsatt for vindpåvirkning, først og fremst forårsaket av mangelen på stabilt snødekk om vinteren. Rabbe finnes på konvekse terrengformer som fjelltopper, koller, rygger og svakt konvekse og bratte skråninger der vinden får godt tak. Rabber domineres av tørketålende vegetasjon, spesielt bakkeboende lav (reinlav, saltlav, islandslav mv.). Undersøkelser har vist at økte sommertemperaturer som følge av klimaendringer vil føre til at karplanter og moser øker i mengde på rabber, på bekostning av bakkeboende lav. Rabber har blant annet en avgjørende økologisk funksjon som vinterbeiteområder for villrein. Det totale kjente arealet med naturtypen rabbe i Norge i dag er på ca. 10 000 km², mens det beregnede arealet er på ca. 12 000 km².

Naturtypen fjellhei, leside og tundra (NT- nær truet) er fastmark som ikke er sterkt påvirket av frostprosesser og kjennetegnes ved å ha etablert flerårig vegetasjon. Naturtypen finnes over skoggrensa, hovedsakelig i sonen mellom rabb og snøleie. En økning av årsmiddeltemperaturen kan medføre at større arealer i fjellet blir skogkledde, hovedsakelig av bjørk men i enkelt områder også barskog. Vegetasjonen i dagens fjellheier og lesider kan få vansker med å kompensere for økte temperaturer ved å forflytte seg oppover langs høydegradienten i landskapet, da jordsmonnet her som oftest er mye skrinne og mindre næringsrikt enn i lavalpin sone. Ved gjengroing av lavalpin sone med skog, vil arealet av naturtypen dermed reduseres. Det totale kjente arealet med naturtypen fjellhei, leside og tundra i Norge i dag, er ca. 18 505 km², mens det beregnede arealet er ca. 22 206 km².

Som det går fram av kunnskapsgrunnlaget er naturtypene rabbe, snøleie og fjellhei, leside, og tundra svært vanlig forekommende i fjellområdene i Norge, og i henhold til Artsdatabankens vurderinger i forbindelse med rødlistekategorisering er det klimaendringer som er vurdert som den klart viktigste påvirkningsfaktoren for alle tre. Arealbeslag og fysiske arealendringer som følge av terrenginngrep er ikke nevnt som en vesentlig påvirkningsfaktor for noen av de aktuelle naturtypene. Begrensede fysiske inngrep i enkeltlokaliteter medfører dermed heller ikke særskilte bidrag til den samlede belastningen på naturtypene jf. naturmangfoldloven § 10. Det er likevel viktig å påpeke at tiltaket vil bidra til en bit-for-bit- utvikling i tap av intakt natur og at det derfor bør være et mål å i størst mulig grad redusere arealbeslaget knyttet til deponiområdene. Videre bør deponiene terrengformes mot omkringliggende terreng, både for å begrense landskapsvirkninger, men også for å legge til rette for raskest mulig etablering av stedegen vegetasjon fra sidearealet. Ved Fivlemyr bør også deponiet justeres

slik at man unngår negativ påvirkning på fattig jordvannsmyr så langt det er mulig. Fattig jordvannsmyr forekommer hovedsakelig i sør-østre del av planlagt deponiområde.

Tabell 3-3: Sammenstilt vurdering av verdi, påvirkning og konsekvenser for naturtyper og arter.

Område	Verdivurdering	Påvirkning	Anslått konsekvens
Deponi Fivlemyr	Stor verdi	Noe forringet. Beslaglegger areal med sårbare og nær truede naturtyper, hovedsakelig fjellhei (NT) og noen snøleier (VU). Fattig jordvannsmyr med en viss økologisk funksjon for fugl berøres også. Deler av området overlapper med gammelt deponi, noe som reduserer konsekvensgraden fordi dette arealet allerede er forringet.	Noe konsekvens (-)
Deponi Nørdstedalen	Stor verdi	Noe forringet. Noe arealbeslag i naturtypene rabbe (NT), snøleie (VU) og fjellhei (NT). Disse er vanlig forekommende i hele Nørdstedalen.	Middels konsekvens (--)
Samlet konsekvensvurdering	Negativ påvirkning i deler av fjellnaturtyper med ellers stor arealutstrekning i området. Arealbeslag utgjør ikke en vesentlig påvirkningsfaktor for disse naturtypene, og inngrepet vil ikke gi særskilt bidrag til økt samlet belastning. Deponiområdene vil med tiden kunne revegeteres naturlig med stedegne arter, men deponiområdene vil forbli sterkt påvirket av inngrepene.		Middels negativ konsekvens

3.4 Villrein

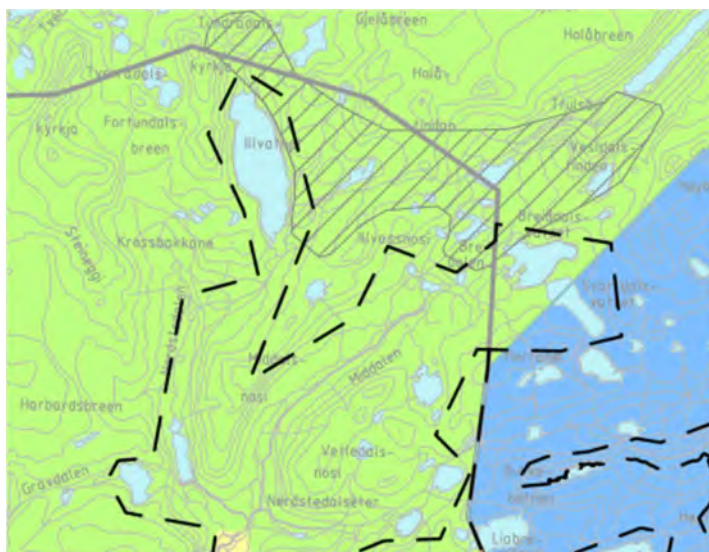
Verdivurdering

Tiltaksområdet ligger innenfor Reinheimen-Breheimen villreinområde. Villreinområdet er det tredje største i Norge og i praksis delt i to; et nord- og et sørområde der tiltaksområdet ligger i sørområdet (østre del). Det har et samlet tellende areal på ca. 4552 km², og bestandsmålet for hele villreinområdet er på ca. 2500 rein. Av dette er bestandsmål for vinterstamme på 1800 -1900 dyr i Reinheimen, 400 – 450 dyr i Breheimen sørøst (tiltaksområdet) og 250 – 300 dyr i Breheimen sørvest. Vintertelling med helikopter har vist at bestanden i Breheimen sørøst har talt ca. 400 – 600 dyr i perioden 2007 – 2021, der antallet de siste 5 årene i perioden har vært ca. 500 dyr. Jaktkvotene på villrein i Breheimen sørøst varierte mellom 160 – 275 dyr i perioden 2012 - 2020. De siste 5 av disse årene var kvoten de fleste år godt under 200. Fellingsprosenten i perioden var på ca. 71 % i Breheimen sørøst (Bestandsplan for villrein i Reinheimen villreinområde 2021 – 2023). For beskrivelse av villreinens historiske bruk av området henvises det til opprinnelig konsekvensutredning (Ambio 2010).

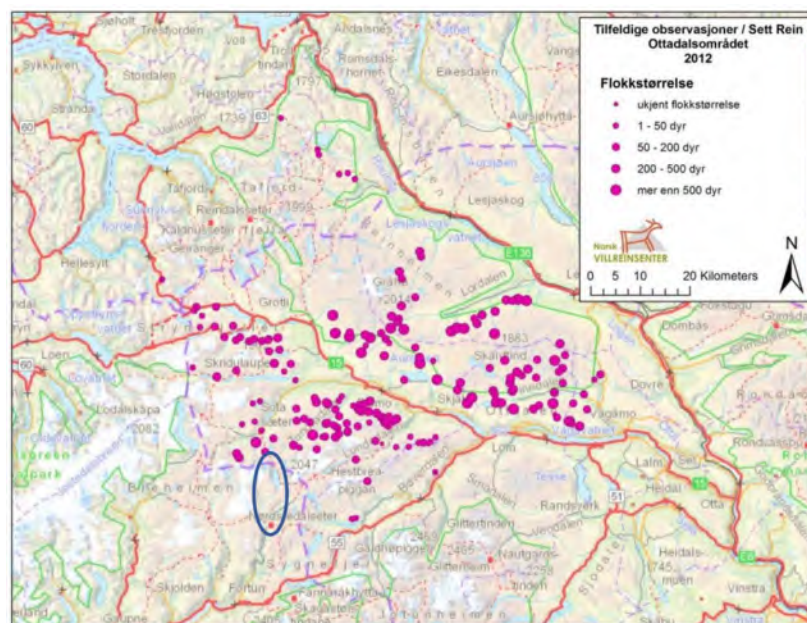
Regional plan for Ottadalsområdet (nå Reinheimen-Breheimen villreinområde) ble vedtatt i 2016. Områdene ved Illvatn og Fivlemyr ligger innenfor Nasjonalt villreinområde (sone A1). Området øst for Illvatn, til Lundadalsvatnet, er registrert som viktig trekkområde i plankartet (Figur 3-10). Tiltaksområdet ligger i den sørlige utkanten av villreinområdet, og kart over observasjoner (Tilfeldige observasjoner/Sett rein) i Regional plan for Ottadalsområdet viser ingen observasjoner i selve tiltaksområdet og at villreinen i dag hovedsakelig benytter områdene nord for Illvatn (Figur 3-11). Konsekvensutredningen for Illvatn pumpekraftverk som ble utarbeidet i forbindelse med konsesjonssøknaden (Ambio 2010) oppgir at det konkrete tiltaksområdet ved Illvatn og Fivlemyrmagasinet ligger perifert i villreinområdet, men benyttes i en viss grad til sommerbeite. Ifølge samme utredning benyttes dalføret nord for Illvatn som sommerbeite for voksne bukker, og det påpekes at det spesielt i jakttiden kan sees store flokker her. Det er viktig å påpeke at villreinen har en rotasjon i arealbruken både mellom sesonger og mellom år. Rotasjonen i villreinens arealbruk innebærer at områder med tilsynelatende egnede betingelser kan være ute av bruk i lange perioder (10-30 år), før de gradvis tas i bruk igjen. Dette er en

viktig tilpasning til livet i høyfjellsøkosystemet, som er marginalt med hensyn på ressurser, og tillater at områder gis tid til å regenereres etter perioder med nedbeiting. Effekter av inngrep og forstyrrelser på villrein kan derfor ikke baseres direkte på situasjonen slik den er i øyeblikket, men må ta utgangspunkt i hvilke egnede ressurser som finnes i landskapet, og deretter ta høyde for at villreins bruk av disse ressursene vil endres over tid.

Uavhengig av den observerte arealbruken av villrein i områdene i dag, skal alt areal innenfor nasjonale villreinområder gis svært stor verdi iht. gjeldende metodikk for konsekvensutredninger (Miljødirektoratets veileder M-1941).

Figur 3-10: Utsnitt av plankart fra Regional plan for Ottadalsområdet. Grøn=nasjonalt villreinområde, blått=tamreinområde, grå skråskavur=viktig trekkområde.

Figur 3-11: Sett rein/tilfeldige observasjoner i Ottadalsområdet 2012. Kilde: Norsk villreinsenter i Regional plan for Ottadalsområdet (2016). Tiltaksområdet er vist med blå ring.

Vurdering av konsekvens

Anleggsfasen

Påvirkningen på villrein som følge av tiltaket vil antagelig være størst i anleggsfasen. En endring til ensidig driving av tunnelen vil medføre en betydelig reduksjon av aktivitetsnivå rundt Illvatn i anleggsfasen sammenlignet med konsesjonsgitt løsning. Løsning vi nå søker endring om vil for eksempel medføre at transport av anleggsmaskiner til tverrslaget i Nørdstedalen skjer via tunnelen, og tidsperioden for aktivitet i området reduseres. Begge løsninger legger opp til to påhugg/tverrslag og deponering i utenfor begge påhuggene. Varigheten på anleggsperioden for konsesjonsgitt løsning er ikke detaljert i søknaden, og det ligger heller ikke noen føringer for dette i konsesjonen, utover at både NVE og OED ønsker en løsning med to drivesteder for å redusere anleggsperioden, bl.a. med tanke på å begrense forstyrrelser for villrein.

Påhugget for omsøkt løsning ligger ca. 50 m lavere i terrenget, og ca. 1,5 km lenger sør enn konsesjonsgitt løsning. Dette tilsier at omsøkt lokalitet ligger med noe større avstand til de områdene som er mest benyttet av villrein, og topografien medfører at det omsøkte påhugget og deponiet ikke blir synlig fra områdene rundt Illvatn som er de delene av tiltaksområdet som trolig er hyppigst brukt av rein. Det er likevel omfanget av anleggsarbeid i dalrommet sør for Illvatn som er avgjørende, og forstyrrelsene i anleggsfasen samlet sett er vurdert som forholdsvis like for konsesjonsgitt og omsøkt løsning.

Driftsfasen

Ved Fivlemyr vil ikke den omsøkte endringer medføre vesentlig endret påvirkning på villrein sammenlignet med konsesjonssøkt løsning, da dette området også i dagens situasjoner påvirket av flere, større tyngre tekniske inngrep, samt større grad av menneskelig påvirkning bl.a. i forbindelse med drift av kraftverkene.

Det understrekes at den konsesjonsgitte løsningen med deponi under HRV Illvatn ville vært den gunstigste løsningen ut fra villreinhensyn i driftsfasen, da dette ikke ville medført en vesentlig økt samlet belastning på villreinens leveområde, gitt at det ikke etableres permanente veier eller andre former for permanente inngrep i tiltaksområdet. Det er knyttet noe usikkerhet til i hvor stor grad et deponi i Nørdstedalen vil påvirke villrein i driftsfasen. Forskning viser at særlig veier, også mindre anleggsveier, utgjør barrierer for villreinens trekk, men det finnes lite konkret kunnskap knyttet til deponier og hvordan disse påvirker villreinens arealbruk. Det må legges til grunn at deponi i området vil øke den samlede belastningen på området, og at villreinen vil unngå området både i anleggsfasen og i en periode etter ferdigstillelse av anleggsarbeidet. Eksisterende kunnskap tilsier imidlertid ikke at deponiet i seg selv vil ha vesentlig innvirkning på villreinens arealbruk på sikt, og det kan legges til grunn at villreinens eventuelle unngivelse av området gradvis vil avta etter ferdigstillelse av anleggsarbeidet. Det er imidlertid noe usikkerhet knyttet til denne vurderingen, og det betinger at det utføres avbøtende tiltak knyttet til terrengforming av deponiet og istandsetting/tilbakeføring av midlertidige veier- og riggområder, samt at tiltaket ikke direkte eller indirekte legger til rette for økt ferdsel i området i driftsfasen.

Ettersom det er registrert et trekk øst for Illvatn kan det antas at villrein tidvis vil passere Illvatn enten nord for eller sør for magasinet. Terrenget sør for Illvatn er betydelig mindre bratt og ulendt enn områdene nord for magasinet, og det kan legges til grunn at passering forbi sørsiden av vannet vil velges av villreinen dersom området er fritt for inngrep og forstyrrelser som gir unngivelseseffekter. Plassering av inngrepene ved Illvatn med noe større avstand til magasinet vurderes derfor som en fordel da dette vil opprettholde en eventuell trekkmulighet for rein på sørsiden av Illvatn.

I den samlede vurderingen i driftsfasen er det vurdert at en flytting av inngrepene noe lengre sør og bort fra landskapsrommet ved Illvatn kan være noe positivt, men at et deponi på land i større grad kan påvirke reinens trekkmuligheter enn et deponi i magasinet. Påvirkningsgrad settes derfor til noe forringet.

Tabell 3-4. Sammenstilt vurdering av verdi, påvirkning og konsekvenser for villrein.

Område	Verdivurdering	Påvirkning	Anslått konsekvens
Deponi Fivlemyr	Svært stor verdi	Ubetydelig	Ubetydelig konsekvens (0)
Deponi Nørdestedalen	Svært stor verdi	Noe forringet	Middels konsekvens (--)
Samlet vurdering	Et deponi på land vil i større grad påvirke reinens trekkmuligheter enn et deponi i magasin. Konsekvensen for deponi i Nørdestedalen er derfor vektlagt i den samlede vurderingen.		Middels negativ konsekvens

3.5 Kulturminner

Vurderingsgrunnlag og verdivurdering

Vurderingene av kulturminner er basert på eksisterende informasjon hentet fra konsekvensutredningen utført av Ambio Miljørådgivning i 2010. For å oppdatere kunnskapsgrunnlaget er det gjort en skrivebordsutredning av potensialet for kulturminner etter gjeldende metodikk. Det er ikke gjennomført ny befaringspersonell med kulturminnefaglig kompetanse, men det vurderes likevel at man har et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å vurdere virkningene av planendringene.

Det er gjennomført to kulturminneregistreringer i området, en i forbindelse med kraftutbyggingen i 1961 og med arbeidene tilknyttet konsesjonssøknaden. Det er få kjente kulturminner fra den første registreringen. Det ble imidlertid gjort noen funn i nærheten av Fivlemyr (dyregraver, hellere og en rasteplass). Det har ikke blitt observert vernede eller automatisk fredete kulturminner eller potensial ved områdene Illvatnet eller langs den berørte elvestrekningen som ble undersøkt i den konsesjonsgitte løsningen. Av nyere tids kulturminner i tiltaksområde ligger Nørdestedalsseter inne, som er Sefrak registrert. Fram til ca. 1800 tallet lå denne stølen oppe ved Fivlemyr, på begge sider av anleggsveien ligger tuftene etter tre bygninger fra denne eldre stølspanne. Videre er kulturminner knyttet til jakt og fangst av villrein tilsynelatende lite til stede i landskapet. Det er potensiale for uregistrerte fangstanlegg videre innover i høyfjellet. Dette gjør at den samlede verdien vurderes i sin helhet til middels verdi for kulturminner.

Vurdering av påvirkning

Deponi Fivlemyr

I opprinnelig søknad er det beskrevet at det er gjort registreringer av dyregrav (automatisk fredet) og stølstuffer sørøst for Fivlemyr. Dyregraven ligger ca. 600 m fra dammen og stølstuftene ca. 500 m fra dammen og 215 m fra konsesjonsgitt deponi. I søknaden står det som et avbøtende tiltak at deponiarealeet ikke bør plasseres nærmere stølstuftene enn løsningen i konsesjon, fortrinnsvis bør den plasseres lengst mulig unna. I den nye løsningen vil deponiet komme ca. 50 – 100 m nærmere stølstuftene avhengig av detaljutformingen av deponiet. Utvidelsen av deponiet ved Fivlemyr er vurdert å medføre noe forringelse for kulturminner da de bevarte stølstuftene vil få en økt visuell virkning som følge av utvidelsen. Se plassering i kart i Figur 3-12 og visualisering fra stølstuft før og etter i Figur 3-3 og Figur 3-4.

Figur 3-12: Deponiavgrensning for konesjonsgitt deponi og omsøkt utvidelse.

Deponi Nørstedalen

Det er ingen kjente kulturminner i nær tilknytning til deponiområdet. Det er et visst potensial for kulturminner fra steinbrukende tid rundt Illvatnet. Potensialet begrenser seg til de områder med svakt hellende terreng og tynt løsmassedekke. Det må også forventes at det finnes flere uregistrerte kulturminner knyttet til jakt og fangst av rein i Nørstedalen. Dette kan være kulturminner som dyregraver, ledegjerder og bogastiller. Ut fra den kunnskapen som foreligger i dag er det vurdert at deponiet vil medføre ubetydelig påvirkning på kulturminner, sammenlignet med konesjonsgitt løsning.

Tabell 3-5: Sammenstilt vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens for kulturminner.

Område	Verdivurdering	Påvirkning	Konsekvens
Deponi Fivlemyr	Middels stor verdi	Noe forringet	Noe konsekvens (-)
Deponi Nørstedalen	Middels stor verdi	Ubetydelig	Ubetydelig konsekvens (0)
Samlet konsekvensgrad	Endringene i omsøkt løsning vil medføre en noe negativ konsekvens for kulturminner, særlig for stølstuffene ved Fivlemyr. En utvidelse av deponiet i Fivlemyr med middels verdi vektlegges i den samlede vurderingen av konsekvens. Samlet konsekvensgrad settes til noe negativ konsekvens.		Noe negativ konsekvens

3.6 Fisk

Vurderingsgrunnlag og verdivurdering

Vurderingene av fagtema fisk er basert på eksisterende informasjon hentet fra konsekvensutredningen utført av Ambio Miljørådgivning i 2010, rapport fra Rådgivende Biologer i 2016 (Fornyet regulerings konesjon i Fortun. Status for fisk og forslag til tiltak), Vannmiljø og Vann-nett. Eksisterende kunnskap vurderes som tilstrekkelig for å vurdere konsekvenser av planlagt ledevoll i Fivlemyr, selv om kunnskapsgrunnlaget sist var oppdatert i

2016. Dette begrunnes med magasinet ikke er særlig egnet for fisk, og at ørretbestanden over tid er dokumentert som tynn eller ikke-eksisterende og alltid har vært avhengig av utsetting.

Fivlemyr har ørret (*Salmo trutta*) (LC - Livskraftig) som eneste fiskeart. Ørretbestanden er opprettholdt gjennom utsettinger. Fivlemyr, som er et kunstig dannet magasin, har ikke egnede gyteområder, grunnet svært stor massetransport i brepåvirket innløpselv og vannstandsregulering. Ved flere anledninger har Fivlemyr blitt tappet helt ned for vedlikehold og ettersyn av dekonstruksjon. Magasinet har derfor ved flere anledninger vært fisketomt. Vannstandsregulering forringer også litorale habitater, som i ikke-regulerte innsjøer er svært viktige funksjonsområder for fisk. Ørretbestanden er faglig vurdert som «svært dårlig» i 2015 (Vann-nett). Magasinet har liten verdi for fisk.

Ørretbestanden i Fivlemyr vurderes derfor til å ha «noe» verdi, lavt på skalaen, i henhold til gjeldene metodikk for verdivurdering. Dette gjøres på bakgrunn av at bestanden vurderes etter kriteriet «innlandsfisk: Små bestander uten spesielle verdier. Naturlig lite egnede forhold i innsjø/elv for fisk».

Vurdering av påvirkning og konsekvens

Den planlagte ledevollen i Fivlemyr vil varig endre habitatet i deler av magasinet, samt at det vil skape varige endringer i vannstrømninger og sedimentering. Dagens sammenhengende strandsone vil fragmenteres. Fiskebestanden i magasinet vil til en viss grad kunne påvirkes av disse endringene, men bestanden er kunstig og tynn, og er ikke naturlig tilhørende i magasinet. Det vurderes at det er magasinet i selg selv, med breelvpåvirkning og regulering, som er skaper svært dårlige betingelser for fisk i Fivlemyr, og at det planlagte tiltaket ikke vil påvirke fisk i særlig grad. Det vurderes ikke som nødvendig med avbøtende tiltak for fisk i forbindelse med det planlagte tiltaket.

Tabell 3-6: Sammenstilt vurdering av verdi, påvirkning og konsekvens for fisk.

Område	Verdivurdering	Påvirkning	Anslått konsekvens
Ørretbestand Fivlemyr	Noe verdi	Ubetydelig	Ubetydelig konsekvens (0)
Samlet konsekvensvurdering	Det er lagt vekt på at ørret bestanden ikke er naturlig og må opprettholdes gjennom utsetting, samt at det ikke er egnede funksjonsområder i magasinet.		Ubetydelig konsekvens

3.7 Vannmiljø

Vurderingsgrunnlag og verdivurdering

Vurderingene av vannmiljø er basert på eksisterende informasjon hentet fra databasen Vann-nett og informasjon hentet fra konsekvensutredningen utført av Ambio Miljørådgivning i 2010. Det er ikke gjennomført feltarbeid i området, men det vurderes likevel at man har et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å vurdere virkningene av planendringene.

I Vann-nett er Fivlemyr registrert som vannforekomst 075-1590-L (Miljødirektoratet, 2023). Fivlemyr er en klar og svært kalkfattig fjellsjø på 0,5 km² (vanntypekode LWH27111). Innsjøen er svært grunn (middeldyp < 3 m), og tilhører vannområde Indre Sogn. Fivlemyr er en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF) som følge av dammer, barrierer og sluser for vannkraftproduksjon. Miljømålet for vannforekomsten er oppnåelse av *godt* økologisk potensial og god kjemisk tilstand i perioden 2022-2027.

Basert på lav presisjon er økologisk potensial for vannforekomsten i Vann-nett vurdert til *dårlig*, men det foreligger få data for å bekrefte dette. Det ligger inne kun én registrering av kvalitetselementer i Vann-nett; fisk er faglig vurdert til *svært dårlig* tilstand i 2015. Det foreligger ingen informasjon om kjemisk tilstand, og er derfor *undefinert*.

Av påvirkningskilder er det registrert dammer, barrierer og sluser for vannkraftproduksjon med middels påvirkningsgrad. Det er satt i gang tiltak for å redusere påvirkningen av dette.

Iht. Miljødirektoratets håndbok M-1941 skal alle vannforekomster settes til *stor* eller *svært stor* verdi, på grunn av vannforskriftens bestemmelser om at overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og kjemisk tilstand.

Basert på informasjonen i Vann-nett har Fivlemyr *dårlig* økologisk potensial og er en sterkt modifisert vannforekomst. Dette gir en **stor** verdi.

Vurdering av påvirkning og konsekvens

Den planlagte ledevollen i Fivlemyr vil gi varige endringer av habitatet i deler av magasinet, samt at det vil skape varige endringer i vannstrømninger og sedimentering. Ledevollen er antatt å endre sedimentstrømninger og begrense vannhastigheten i Fivlemyr noe, noe som forventes å påvirke sedimenteringsmønsteret i vannforekomsten i området ved ledevollen. Sprengstein benyttet i ledevollen vil også kunne føre til forhøyet partikkelkonsentrasjon i vannforekomsten i form av oppvirvling av dagens bunnsediment og partikler fra deponerte masser. Strømninger vil kunne spre finpartikler utover i vannmassene før de sedimenterer i innsjøen. Denne partikkelpåvirkningen på vannmiljøet i Fivlemyr vurderes likevel å være ubetydelig ettersom vannforekomsten allerede mottar svært store mengder sedimenter fra nærliggende bre. De tilførte partiklene vil med tiden bli en del av den naturlige massetransporten i vassdraget, samt at suspenderte partikler etter hvert vil sedimentere igjen. Tilleggstilførselen av finsedimenter vil bare pågå i anleggsperioden, og vil ikke kunne endre tilstand for vannforekomsten permanent.

Det forventes også at bruk av tunnelsprengstein i ledevollen vil medføre en noe forhøyet nitrogenkonsentrasjon i vannforekomsten. Sprengstein gir vanligvis en midlertidig økning i nitrogenverdier fordi sprengstoffrester inneholder nitrogenholdige forbindelser. Forhøyet nitrogenkonsentrasjon vil avta når det meste av nitrogenet i sprengstoffrester er vasket ut. Økt nitrogenkonsentrasjon vil mest sannsynlig ikke ha noen stor biologisk påvirkning fordi konsentrasjonen raskt vil bli fortynnet, samt at nitrogen vanligvis ikke er begrensende faktor for biologisk produksjon i ferskvann. Det forventes derfor ikke permanente endringer i tilstand for vannforekomsten, men det kan ikke utelukkes midlertidige endringer i nitrogenkonsentrasjonen og dermed midlertidig endring av tilstand for dette kvalitetselementet.

Vannforekomster nedstrøms tiltaksområdet kan også påvirkes av endret sedimenttransport, men endringen som følge av tiltaket vurderes som liten i forhold til øvrig sedimenttransport. Nedstrøms vannforekomster kan også få en midlertidig økning i nitrogenverdier. Overløpet fra Fivlemyr vil derimot bli betydelig redusert i forhold til dagens situasjon ved etablering av pumpekraftverket. Den samlede påvirkningen fra Fivlemyr inklusive ny ledevoll forventes da å bli mindre i nedstrøms vassdrag.

Det forventes ikke utfordringer med dannelse av ammoniakk fra nitrogenforbindelser i sprengstein. Dette skyldes at pH forventes å være lav og at tiltakets plassering på høyfjellet vil gi lav vanntemperatur og ikke høyere enn 25°C. Derfor antas det at tilfeller med akutt giftig konsentrasjon av ammoniakk har liten sannsynlighet for å forekomme.

Tabell 3-7: Sammenstilt vurdering av verdi, påvirkning og konsekvenser for vannmiljø i vannforekomsten Fivlemyr.

Område	Verdivurdering	Påvirkning	Konsekvens
Ledevoll Fivlemyr	Stor verdi	Ubetydelig	Ubetydelig konsekvensgrad (0)
Samlet konsekvens	Ved fastsetting av den samlede konsekvensgraden er det lagt vekt på at sprengstein i ledevollen kan føre til en periodisk økning i nitrogen og partikler, men det vil ikke gi en forringelse av økologisk tilstand over tid.		Ubetydelig konsekvens

4 Oppsummering - konsekvenser og avbøtende tiltak

Hydro har høye ambisjoner for bærekraft for drift av eksisterende vannkraftvirksomhet og utvikling av nye kraftanlegg, noe som omfatter forholdet til klima, natur/biodiversitet og samfunn. Ambisjonene vil derfor gjelde for Illvatn prosjektet, som vil inngå i reguleringsområdet Fortun/Granfasta.

Illvatn prosjektet inkl. de foreslåtte endrede tiltakene som omfattes av søknaden innebærer bygging og drift av et pumpekraftverk i høytliggende fjellområder med krevende værhold for anleggsdrift, men som har høy verdi og som utgjør et viktig område for ulike naturtyper, landskapsopplevelser, rekreasjon og villrein mv.

Konsekvensutredningen som er utført basert på gjeldende krav og metodikk gitt av myndighetene oppsummeres i Tabell 4-1 for de vurderte fagtemaene. Vurderingene tar imidlertid ikke for seg mulighetene for avbøtende tiltak som innebærer istandsetting og kompensering.

Tabell 4-1: Oppsummering av konsekvenser for alle fagtema.

Fagtema	Konsekvens
Landskap	Middels negativ konsekvens
Friluftsliv	Noe negativ konsekvens
Naturtyper og arter	Middels negativ konsekvens
Villrein	Middels negativ konsekvens
Kulturminner	Noe negativ konsekvens
Fisk	Ubetydelig konsekvens
Vannmiljø	Ubetydelig konsekvens

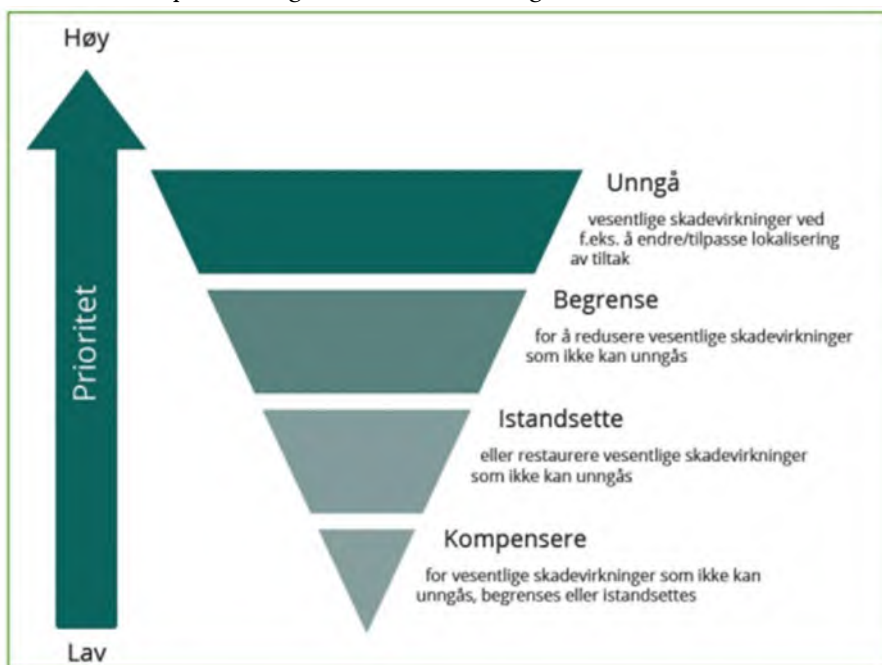
Hydros overordnede vurderinger er:

Samfunn: Hydro har informert ulike interessenter om prosjektet, herunder Luster kommune, grunneiere og DNT. Slik informasjon har ofte inngått som en del av Hydros eksterne kommunikasjon knyttet til pågående prosess for fornyelse av reguleringskonsesjon for Fortun som nå er til behandling hos NVE. Disse antas også å være høringsparter i forbindelse med endringssøknad og detaljplan. Vi vil jobbe videre med en inkluderende dialog og samarbeid. Det er ellers et mål å inngå minnelige avtaler med grunneierne som berøres.

Klima: Gjennomføring av Illvatn prosjektet innebærer at kraftanleggene i Fortun samlet bidrar med noe økt fornybar kraftproduksjon og økt installert kapasitet. Dette anses å være positivt for omstillingen av samfunnet med økt behov for fornybar kraft og et kraftsystem med økende omfang av uregulerbar kraftproduksjon basert på sol og vind. Prosjektet styrker derfor kraftsystemet i Norge og i regionen. Prosjektet vil også styrke grunnlaget for Hydros aluminiumsvirksomhet i Norge i framtiden. I prosjektet arbeider Hydro også for å identifisere tiltak med sikte på å redusere klimautslipp i forbindelse med gjennomføringen av prosjektet. Hydro har etablert et overordnet klimaregnskap som fokuserer på prosjektets klimautslipp i anleggsfasen. Regnskapet vil benyttes videre i prosjektering for å redusere klimautslipp i gjennomføringsfasen. For eksempel sees det på muligheter for elektriske anleggsmaskiner, transport til/fra prosjektområde og materialvalg.

Natur: Hydro har som mål å redusere påvirkning på biologisk mangfold. Hydro erkjenner at gjennomføring av Illvatn prosjektet blant annet innebærer negative konsekvenser for natur. Gjennom ambisjonen om “No net loss” av prioritert biodiversitet har Hydro et stort fokus på blant annet revegetering og detaljert utforming av deponiene i Nørdestedalen og Fivlemyr, dette forventes å redusere noe av de negative konsekvensene og vil beskrives nærmere i senere faser.

Det fokuseres på å jobbe med tiltakshierarkiet gjennom alle prosjektets faser. Tiltakshierarkiet er vist i Figur 4-1. Prosjektering som er gjennomført til nå har hatt fokus på å plassere tiltaksområdet på en slik måte at det er teknisk gjennomførbart, men samtidig redusere negativ påvirkning på natur, miljø og friluftsliv. Fremover vil prosjektet ha spesielt fokus på muligheter for istandsetting og kompensasjon i nærheten til prosjektområdet. Eventuelle innspill i høringen av søknaden vil også bli vurdert innarbeidet.

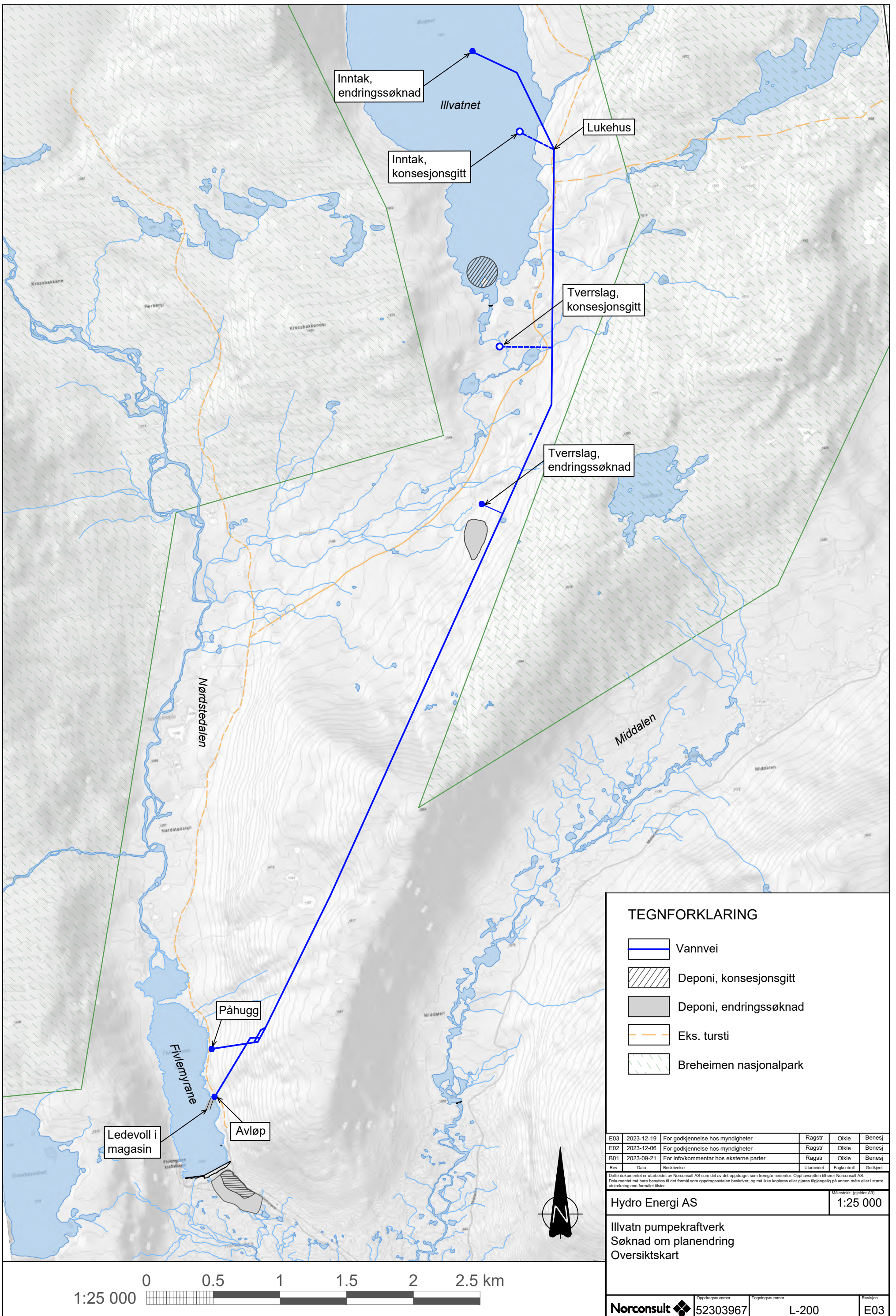

Figur 4-1: Tiltakshierarkiet hentet fra Miljødirektoratets veileder M-1941

Det skal utarbeides en aksjonsplan for biodiversitet som skal omfatte tiltak og ligge til grunn for gjennomføring prosjektet. Målet er å finne gode løsninger for å minimere påvirkningen tiltaket har på natur og miljø innenfor tiltakshierarkiet. Som underlag er det gjennomført en overordnet kartlegging ("Biodiversity risk screening") av området basert på tilgjengelig dokumentasjon. Hydro vil gjennomføre ytterligere naturkartlegging av prosjektområdet. En slik kartlegging vil kunne øke kunnskapsgrunnlaget og brukes som grunnlag til aksjonsplanen.

5 Vedlegg

- Vedlegg 1 Kart over omsøkte endringer
- Vedlegg 2 Plan- og snittegninger av omsøkte deponi
- Vedlegg 3 Visualisering og skisser deponi
- Vedlegg 4 Notat vedr. skiløype i Illvatn

TEGNFORKLARING

- Vannvei
- Deponi, konsesjonsgitt
- Deponi, endringssøknad
- Eks. tursti
- Breheimen nasjonalpark

E03	2023-12-19	For godkjenning hos myndigheter	Ragstr	Olkle	Benesj
E02	2023-12-06	For godkjenning hos myndigheter	Ragstr	Olkle	Benesj
B01	2023-09-21	For info/kommentar hos eksterne parter	Ragstr	Olkle	Benesj
Rev.	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontroll	Godkjent

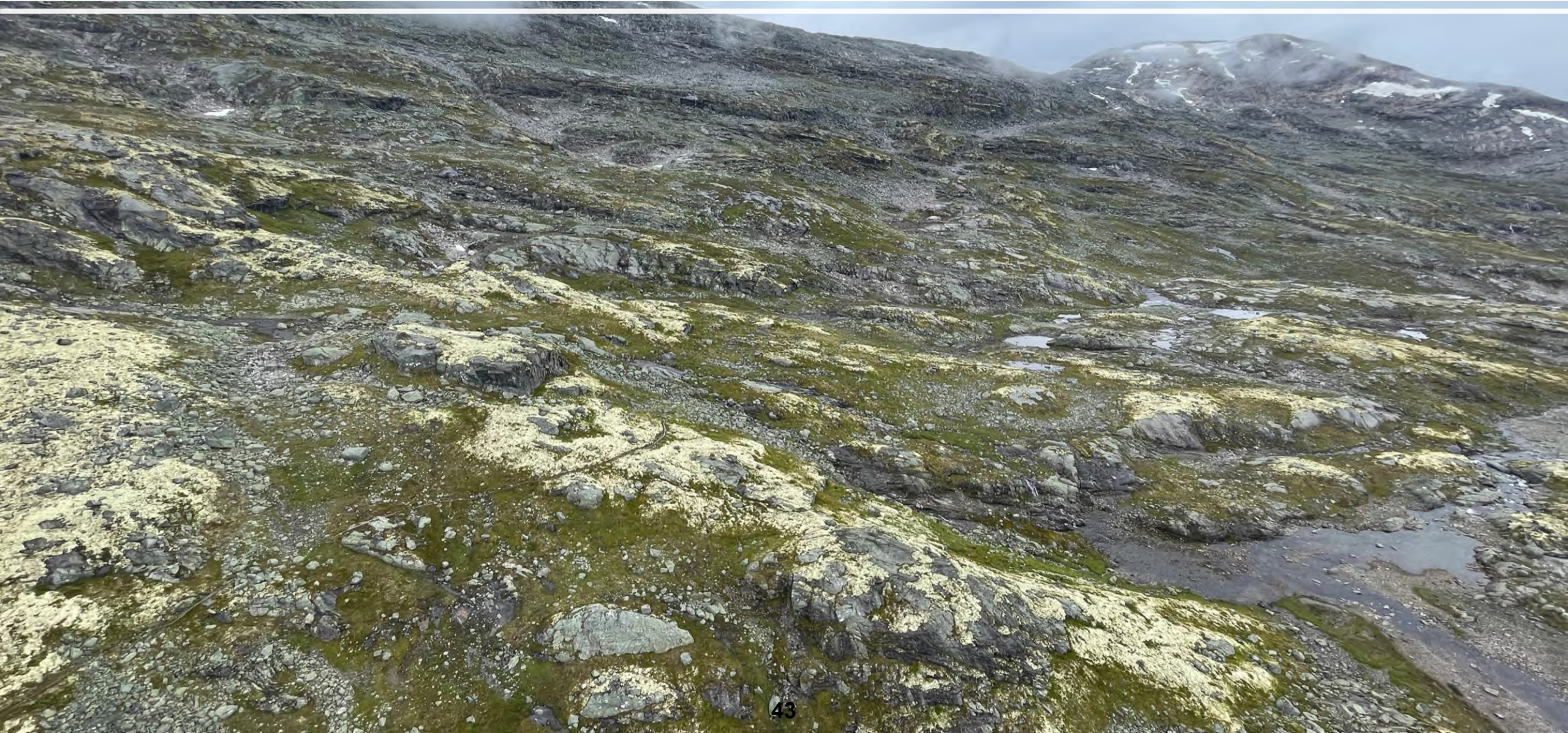
Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som fremgår nedenfor. Opphavstilen tilhører Norconsult AS. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrækning enn formålet tilsier.

Hydro Energi AS Målestokk (gjelder A3)
1:25 000

Illvatn pumpekraftverk
Søknad om planendring
Oversiktskart

Norconsult	Oppdragsnummer 52303967	Tegningsnummer L-200	Revisjon E03

Nørstedalen før etablering av deponi

Nørstedalen etter etablering av deponi

Beliggenhet deponi og portal Nørdstedalen fra DNT sti

Beliggenhet deponi og portal Nørdstedalen fra helikopter

Fivlemyrane med dagens deponi

Deponi Fivlemyrane uten revegetering

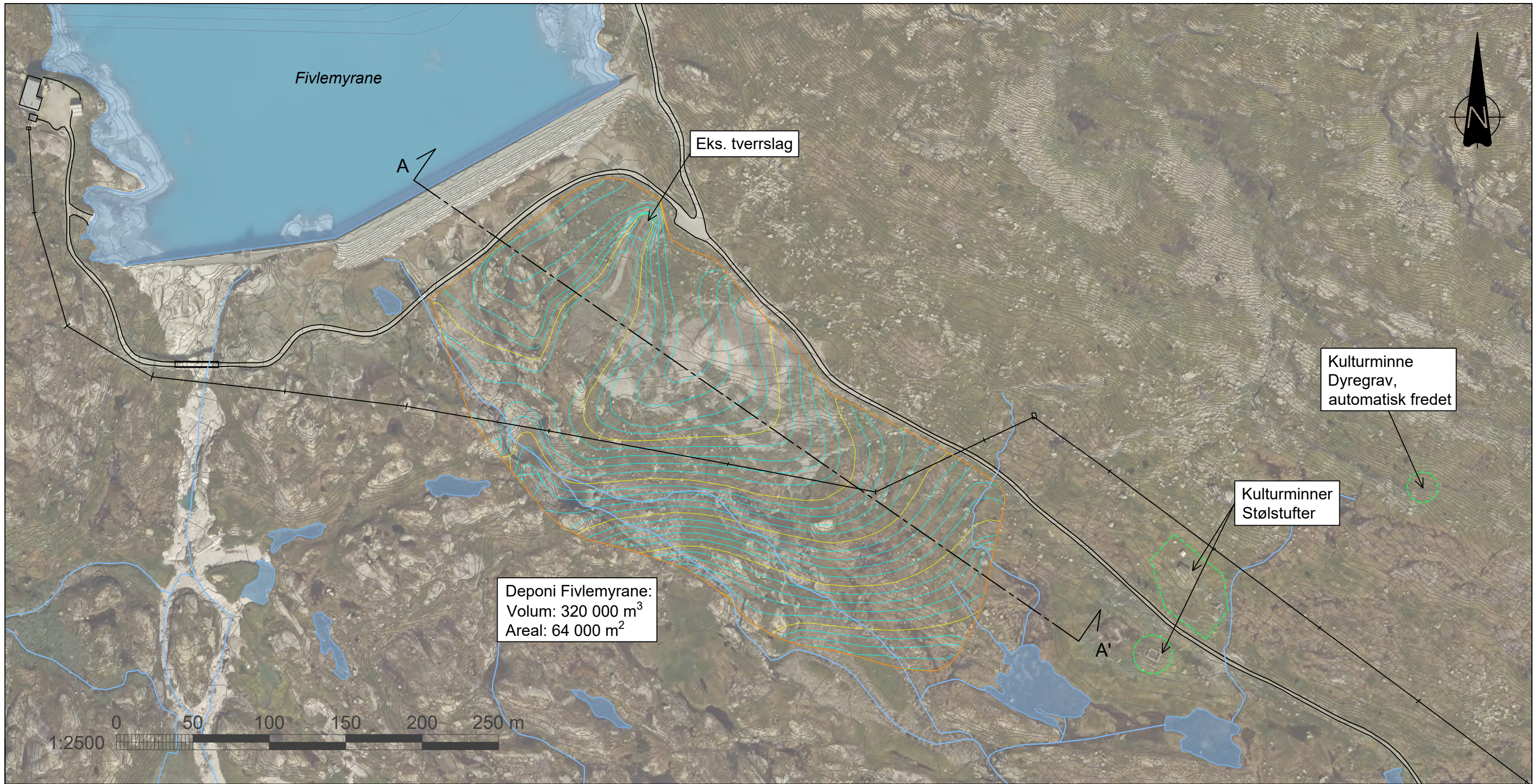

Deponi Fivlemyrane etter ca. 2 – 3 år

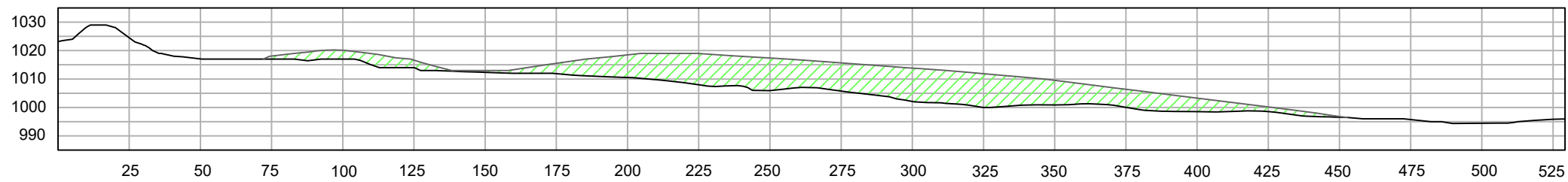

Deponi Fivlemyrane etter ca. 10 år

SNITT A-A'
M 1:2000

FORELØPIG 2023-09-21

B01	2023-09-21	For info/kommentar hos eksterne parter	Ragstr	Olke	Benesj
Rev.	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontroll	Godkjent

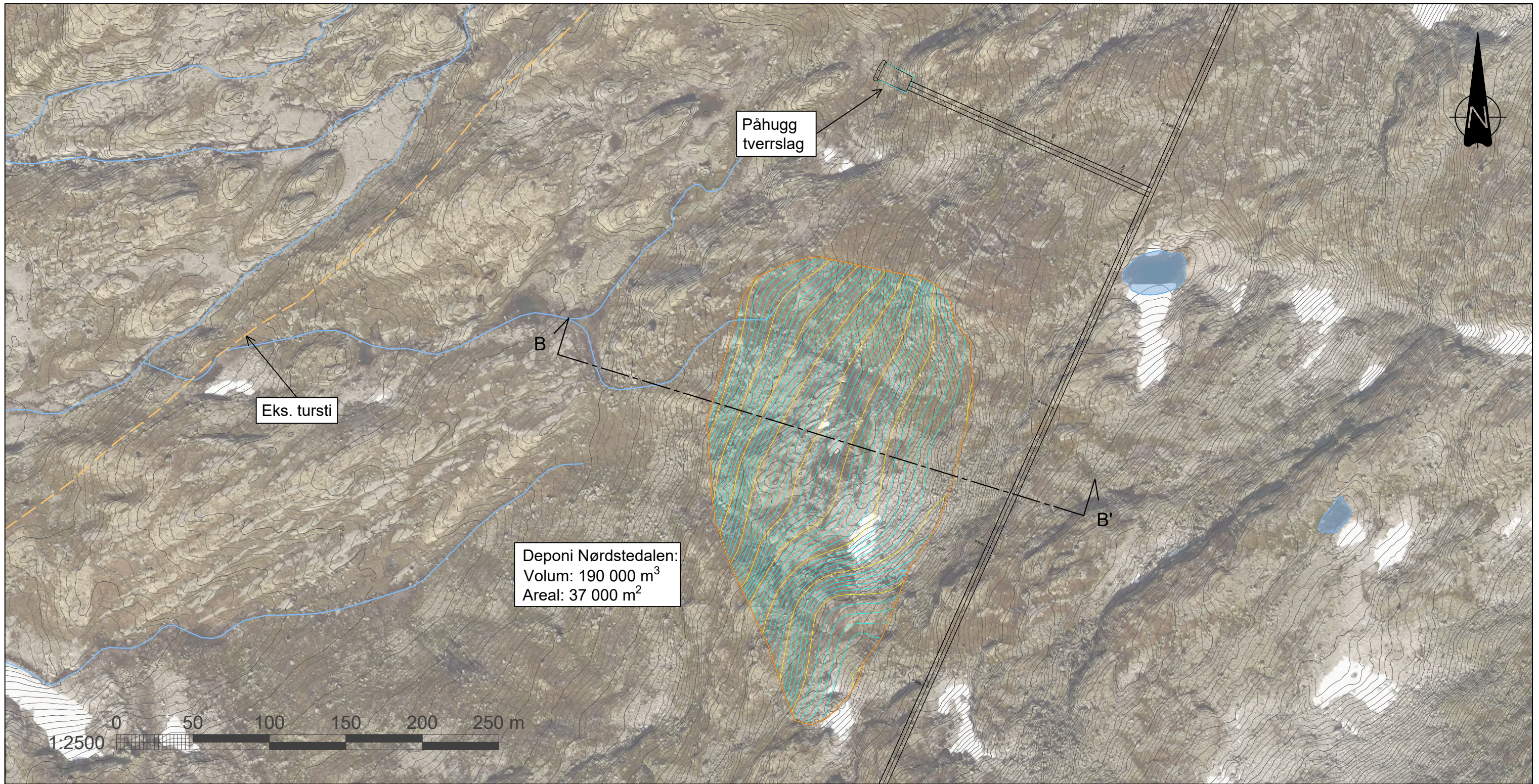
Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som fremgår nedenfor. Opphavsretten tilhører Norconsult AS. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsvåren beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

Hydro Aluminium AS Hydro Energi Sogn Målestokk (gjelder A3)
1:2500

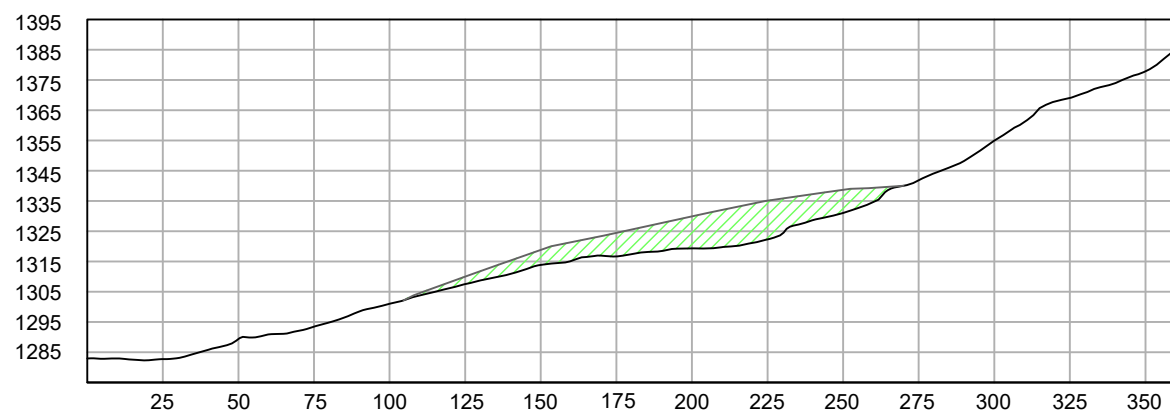
Illvatn pumpekraftverk
Søknad om planendring

Deponi Fivlemyrane

Norconsult	Oppdragsnummer 52206302	Tegningsnummer L-201	Revisjon B01

SNITT B-B'
M 1:2500

FORELØPIG 2023-09-21

B01	2023-09-21	For info/kommentar hos eksterne parter	Ragstr	Olke	Benesj
Rev.	Dato	Beskrivelse	Utarbeidet	Fagkontroll	Godkjent

Dette dokumentet er utarbeidet av Norconsult AS som del av det oppdraget som fremgår nedenfor. Opphavsretten tilhører Norconsult AS. Dokumentet må bare benyttes til det formål som oppdragsavtalen beskriver, og må ikke kopieres eller gjøres tilgjengelig på annen måte eller i større utstrekning enn formålet tilsier.

Hydro Aluminium AS Hydro Energi Sogn Målestokk (gjelder A3)
1:2500

Illvatn pumpekraftverk
Søknad om planendring

Deponi Nørdstedalen

Norconsult	Oppdragsnummer 52206302	Tegningsnummer L-202	Revisjon B01

Norges vassdrag- og energidirektorat
NVE@NVE.no

Søknad om fornyet ekspropriasjonstillatelse i forbindelse med Illvatn pumpekraftverk i Luster kommune

Det vises til kgl res 24.04.2020 der Hydro Aluminium AS ble gitt tillatelse til ytterligere regulering av Illvatn, bygging av Illvatn pumpekraftverk og Øyane kraftverk med tilhørende elektriske anlegg. Hydro Energi AS ble dessuten gitt tillatelse bygging og drift av en 132 kV kraftledning fra Sveinsøystølen via Øyane kraftverk til Illvatn pumpekraftverk.

Samtidig ble det i medhold av oreigningslovens § 2, 1. ledd nr 19 og nr 51, jfr § 2, annet ledd, gitt samtykke til at Hydro Aluminium AS og Hydro Energi AS kunne ekspropriere de nødvendige rettigheter til disse anleggene.

Som det framkommer av selskapets planendringssøknad oversendt NVE i dag 12. januar 2024 har det vist seg ønskelig å gjøre endringer i utbyggingsplanene for Illvatn pumpekraftverk som er betinget av konsesjonsmyndighetens samtykke. Endringene er av en slik karakter at de også har betydning for berørte grunneiere. Blant annet behovet for planendringer, usikkerhet om byggbarhet og avklart nettsituasjon har medført at det ikke har vært hensiktsmessige å begjære skjønn innen ettårs fristen etter oreigningslovens § 16. Ekspropriasjonstillatelsen av 24.04.2020 har dermed falt bort. Som følge av dette søker Hydro Aluminium og Hydro Energi AS med dette om fornyet ekspropriasjonstillatelse i saken.

Søknaden omfatter i denne omgang rett til ekspropriasjon av nødvendige arealer og rettigheter, permanente og midlertidige, for bygging og drift av Illvatn pumpekraftverk i henhold til de foreliggende tillatelser, med de endringer som fremgår planendringssøknaden og endelig vedtatte detaljplaner, jfr. oreigningslovas § 2 nr 51. Dette inkluderer også erverv av nødvendige rettigheter for oppgradering og utvidelser av eksisterende anleggsvei fra FV 5638 ved Sveinsøystølen til Fivlemyr og Nørdestedalen. Videre søkes det om fornyet ekspropriasjon av nødvendig rettigheter til å bygge, eie og drive 132 kV-kraftledningen fra Sveinsøystølen til Illvatn kraftverk og alle øvrige nettanlegg som omfattes av anleggskonsesjonen av 24.04.2020, jfr. oreigningslovas § 2 nr 19. De permanente tiltakene det søkes ekspropriasjon for er nærmere angitt i vedlegg 1. Det tas forbehold om senere justeringer.

For så vidt gjelder de deler av tiltakene som berører Statskogs eiendom gnr 215, bnr 1 i Luster kommune er det i det alt vesentlige allerede inngått avtale om erverv av nødvendige rettigheter, inklusive de fallrettigheter på Statskogs eiendom som omfattes av utbyggingen. Som tidligere opplyst tar Hydro også sikte på å inngå minnelige avtaler med de øvrige berørte grunneiere i området og det har allerede vært innledende samtaler mellom Hydro og de partene som berøres mest vedrørende dette. For øvrige parter vil innledende samtaler gjennomføres i starten av 2024. Det er likevel nødvendig med fornyet

ekspropriasjonstillatelse for å sikre gjennomføring av utbyggingen for det tilfellet at disse forhandlingene ikke fører fram.

Når det gjelder interesseavveiningen etter oreigningslovas § 2, 2. ledd viser Hydro til departementets merknader under pkt 9.1 i konsesjonstillatelsen fra 24.04.2020. Det har ikke inntrådt endringer som tilsier en annen vurdering av dette i dag.

Også for Øyane kraftverk er det aktuelt å søke om planendringer. Søknad om dette vil ventelig bli kunne ble ferdigstilt i løpet av 2024. Søknad om fornyet ekspropriasjon for erverv av grunn og rettigheter for Øyane kraftverk vil Hydro derfor komme tilbake til i denne forbindelse.

Med hilsen
for Hydro Energi AS

Stein Øvstebo
Leder Kraftsystemer, Nett & Konsesjoner

Vedlegg: Oversikt over inngrep og berørte eiendommer

Prosjekt	Beskrivelse av inngrep	Berørte grunneiere	Rettigheter som erverves	Karthenv.
Illvatn pumpe- kraftverk	Lukehus ved Illvatn	Gbnr 215/1 Eier Statskog	Areal til lukehus. Erverves til eiendom	
	Påhugg tverrslag Illvatn	Gbnr 215/1 Eier Statskog	Areal til påhugg	
	Veg fra påhugg til tipp ved tverrslag	Gbnr 215/1 Eier Statskog	Areal til veg, varig eller midlertidig	
	Deponi ved tverrslag i Nørstedalen	Gbnr 215/1 Eier Statskog	Areal til permanent deponi	
	Svingesjakt	Gbnr 215/1 Eier Statskog	Area til svingesjakt med topp-konstruksjon og utstyr til automatikk	
	Veg fra tidl. steinuttak til påhugg kraftstasjon	Nørstedalen Sameige som består av eiendommene Gbnr 2/1 og 4/1,2,3,4 og 5 eier Johannes Nyløy Gbnr 4/6 og 7 eier Monica B. Svendsøy Gbnr 2/2, eier Leidulf Veka	Rett til å bygge ny permanent vei fra tidligere steinuttak til nytt Illvatn pumpekraftverk med varig bruksrett. Rett til å sette opp bom ved eksisterende steinuttak	
	Tomt til kraftstasjon med koblingsanlegg/trafo	Nørstedalen Sameige	Areal til utendørsområde ved kraftstasjonen. Erverves til eiendom	
	Inntak og utslippskonstruksjon i Fivlemyr magasin med tilhørende atkomst	Nørstedalen Sameige		
	Utvidelse av deponi Fivlemyr	Nørstedalen Sameige	Permanent deponi for tunnelmasser Hydro må erverve full rådighet over deponiet. Hydro eier noe areal her fra før, men har behov for utvidelse Deler av massene i eksisterende tipp er forutsatt benyttet i anleggsarbeidet	
	Oppgradering og utvidelser av eksisterende anleggsvei fra FV 5638 ved Svensøystølen til Fivlemyrvatn og Nørstedalseter	Nørstedalen Sameige, eiendommen Baklie, eier Kari Svendsøys dødsbo, gbnr 2/1, eier Johannes Nyløy gbnr 2/2, eier Leidulf Veka		
Elektriske anlegg	132 -kV linje fra Svensøy til lilvatn	Nørstedalen Sameige, gbnr 2/1, eier Johannes Nyløy gbnr 2/2, eier Leidulf Veka		
	Ca 1,5 km lang 22 - kV jordkabel i vei eller magasin fra Fivlemyr kraftverk til Illvatn kraftverk	Nørstedalen Sameige		
	Ca 3,3 km lang jordkabel i vei fra lilvatn eller Fivlemyr kraftverk til Nørstedalseter	Nørstedalen Sameige		

Arkivsaksnummer: 2023/14005-7

Saksbehandlar: Stein Magne Grevrusten

Dato: 19.04.2024

Utval	Utvalssak	Møtedato
Breheimen nasjonalparkstyre	22/24	26.04.2024

Strynefjellet LVO - Klage - Stikking av løype for motorferdsel - 2024 - 2027 - Strynefjellet Sommerski AS

Innstilling frå forvaltar

I styremøte den 26.04.2024 har Breheimen nasjonalparkstyre vedteke å oppretthalde tidlegare vedtak med avslag frå styremøte den 24.11.2023 (saksnummer 2023/14005-2).

Breheimen nasjonalparkstyre kan ikkje sjå at klaga kjem med nye moment som ikkje var kjent og vurdert på vedtakstidspunktet, og dette gjer at nasjonalparkstyret ikkje endrar tidlegare vedtak. Klaga med vedlegg blir derfor sendt til Miljødirektoratet for endeleg behandling, jf. § 33 i forvaltningslova.

--- slutt på innstilling ---

Dokument i saka

- Rapport om merking av trase frå Statens naturoppsyn Breheimen, datert 14.03.2023.
- Delegert vedtak motorferdsel etter 20. april 2023 i samband med drift av Strynefjellet Sommerski AS og søknad om merking av trase i Strynefjellet landskapsvernområde, datert 26.04.2023 (saksnummer 2020/204-13).
- Søknad frå Strynefjellet Sommerski AS, datert 28.08.2023 og motteke 03.09.2023.
- Vedtak gjort av Breheimen nasjonalparkstyre i styremøte den 24.11.2023 ([saksnummer 2023/14005-2](#) (frå side 9 i lenke)).
- Klage frå Strynefjellet Sommerski AS, datert 31.01.2024.

Saksopplysningar

Klaga frå Strynefjellet Sommerski AS er attgjeven nedanfor:

Strynefjellet sommerski as klager herved på avslag på merking av arbeidsvei fattet 24.11.2023 i Breheimen nasjonalpark styre. Sikkerheten for arbeidstakere blir ikke ivarettatt på en god måte hvis det ikke er oppmerkede traseer.

Som arbeidsgiver er undertegnede ansvarlig for de ansatte og pliktig i forhold til arbeidsmiljøloven å sørge for trygge veivalg og ruter slik at arbeidstakerne er vernet mot skader på liv og helse.

Uten en sikker rute utgjør det en fare for arbeidstakerne i sitt arbeid. Det er i vår krise og beredskapsplan og risiko analyse som er utarbeidet etter arbeidsmiljølovens bestemmelser satt at det skal være en trygg oppmerket rute ved plutselig værskifte, blindføre etc. Dette er utarbeidet etter at 2 tråkkemaskiner har gått i vannet grunnet dårlig føre i fjellet.

Merking har vært en praksis som har vært utført i over hundre år (se digitale bilder i arkiver for gamle Strynefjellsvei), ser det derfor som lite sannsynlig at det påvirker verneverdiene slik som skrevet i avslaget. Det har vært brukt stikk for vintermerking slik at mannskap som jobber inne på fjellet skal ha mulighet til å finne veien ut og inn ved dårlig vær. Samt at de kjører sikreste rute i forhold til rasutsatte strekninger, Steinsprang, bratte stup, overvann osv.

Vi kan ikke se at denne typen merking utgjør en trussel, et inngrep eller endring slik ordlyden i forskriftene for Strynefjellet landskapsvernområde lyder. Alle spor og tegn etter aktivitet er borte så fort snøen smelter og fører ikke til ødeleggelse i området.

At man ikke ønsker å lokke de som utøver friluftsliv i fjellet videre inn i merkede løyper. Ønsker da å gjøre oppmerksom på at denne merkingen starter et godt stykke etter endt oppkjørt løype. Den er ikke i forbindelse med den, og kan ikke slås sammen som konkludert. Slik at den kan ikke virke som lokkemiddel for videre ferdsel inn på fjellet. De som bruker området og ønsker å ferdes videre gjør det allikevel. Dette er faste personer som har sine turruter i området. Scooter spor går videre innover og kan allikevel bli naturlig å følge på tross av merking/ ikke merking. Vi stiller oss derfor undrende til dette argumentet.

GPS er godt å bruke på finværs dager og i tråkkemaskin, men i dårlig vær er det vanskelig og nesten umulig å kjøre sikkert mens man skal hvor man kjører på en liten skjerm. Dette tar oppmerksomheten til fører vekk fra kjøreruten. Vi anser det som høyst usannsynlig at dette vil være et godt alternativ. Dette er basert på erfaringer og etter samtale med andre som ferdes i fjellet ved bruk av GPS. Rutene endrer seg underveis i sesongen med små marginer, grunnet nye farer som dukker opp i forbindelse med snøsmelting, slik at GPS ruter er enda mindre sikre i slike sammenhenger.

Direktoratet for arbeidstilsynet viser til at arbeidstakere som utsettes for farer som følge av bransjens aktivitet bryter arbeidsmiljøloven.

Alvorlige hendelser kan fort oppstå hvis man ikke er aktsom på sikkerheten. Det å basere seg på ren teknologi kan være en risiko for ulykke. Dette har vi erfart med veivesenets GPS bruk når de skal brøyte veien, treffer på store steiner og ødelegger brøytemaskinen. Den er ikke nøyaktig og viser ikke alle eventuelle farer punkter. Hvordan føret er, endres fra år til år og er ikke likt. Dette utgjør da en enda større risiko og falsk trygghet enn ved stikk. Stikkene er godt synlig selv i dårlig vær, ingen fare for teknisk svikt og ei heller ikke fare for å kjøre seg inn i områder hvor det blir vanskelig å komme ut.

Området har ingen mobil dekning og utgjør en fare for at det kan tid før hjelpe tiltak iverksettes. I dårlig vær er det vanskelig for hjelpemannskap å nå inn til arbeiderne. Ved å merke opp reduseres faren betraktelig.

Utdrag fra forskrift utarbeidet av arbeids- og inkluderingsdepartementet hjemlet under arbeidsmiljøloven: Forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid)

§ 1-1. Formål Formålet med forskriften er å sikre at utførelse av arbeid og bruk av arbeidsutstyr blir gjennomført på en forsvarlig måte, slik at arbeidstakerne er vernet mot skader på liv eller helse.

§ 1-4. Definisjoner

15. faresone: ethvert område der det kan være fare for arbeidstakernes sikkerhet på grunn av arbeidets art, herunder ethvert område inne i eller rundt et arbeidsutstyr.

38. mobilt arbeidsutstyr: tekniske innretninger som beveger seg på hjul, belter og lignende med eller uten egen framdrift

48. tiltaksverdi: verdier for eksponering som krever iverksetting av tiltak for å redusere helserisikoen til et minimum.

Kapittel 1. Innledende bestemmelser Tredje del: Krav til arbeid med fysiske risikofaktorer

§ 19-5. Farer ved motordrevet arbeidsutstyr d. Dersom førerens direkte synsfelt ikke er tilstrekkelig til at arbeidstakernes sikkerhet kan ivaretas, skal det installeres eller legges til rette med egnede hjelpeinnretninger som kan gi fullt forsvarlig sikt.

§ 30-4. Instruksjoner og informasjon om snøskredfare

Ansatte som ferdes i området med snøskredfare skal ved oppslag eller på annen hensiktsmessig måte instrueres om farlige forhold med plikt til å følge de sikkerhetsmessige anvisninger som er gitt. Alle atkomstveger hvor snøskred kan true skal tydelig markeres.

§ 32-1. Straff

Forsettlig eller uaktsom overtredelse av denne forskriften eller vedtak gitt i samsvar med denne, eller medvirkning til dette, er straffbart i henhold til arbeidsmiljøloven kapittel 19.

Planen skal også omfatte instruksjoner og prosedyrer for betjeningen av anlegget fra kontrollrommet. Oppstart av anlegget, normal drift, omstilling av driftsforhold, driftsforstyrrelser, nedkjøring og stopp og vedlikehold skal beskrives.

Ordlyden i forskriften Informasjonssystemet, styringssystemet og tilretteleggingen av arbeidet ellers skal være utformet i samsvar med arbeidstakernes fysiske og psykiske forutsetninger.

§ 24-4 Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidet tilrettelegges slik at det oppnås høyest mulig grad av systemsikkerhet.

På bakgrunn av disse påstandene, lovverket og egne erfaringer, klager vi på avslag om oppmerking av traseen til en sikker rute for å komme til arbeidsplass.

Vi håper at dere vil vurdere saken på nytt og at vi kan komme til enighet om et sikrere arbeidsmiljø for ansatte på Strynefjellet sommerski as.

Heimelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 1. februar 2011 delegert forvaltningsmynde for Strynefjellet landskapsvernområde til Breheimen nasjonalparkstyre. Dette er gjort med medhald i naturmangfaldlova § 62.

Verneformål – verneforskrift

Føremålet med Strynefjellet landskapsvernområde er å ta vare på eit naturlandskap med økologisk verdi og opplevingsverdi. Vidare er føremålet med landskapsvernområdet m.a. å ta vare på eit eigenarta naturlandskap som del av eit samanhengande høgfjellsområde, ta vare på biologisk mangfald i området, med særleg vekt på leveområde og trekkområde for villreinstammen i Ottadalen villreinområde. I tillegg er det eit mål å ta vare på kulturminne som bidreg til landskapet sin eigenart, samt ta vare på vakker og særprega vassdragsnatur.

Ålmenta skal ha høve til natur- og landskapsoppleving gjennom utøving av naturvenleg og enkelt friluftsliv med lita grad av teknisk tilrettelegging.

I § 3 punkt 1.1 om inngrep i landskapet står det:

- *Området er verna mot inngrep som vesentleg kan endre eller verke inn på landskapet sitt særpreg eller karakter. Med dei unntaka som følgjer av forskrifta pkt. 1.2 og 1.3 er det forbod mot inngrep som vegbygging, oppføring og ombygging av varige eller mellombelse bygningar, anlegg og innretningar, parkering av campingvogner, motorkøyretøy og maskiner, etablering av oppdrettsanlegg, vassdragsregulering, opplag av båtar, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av større stein og blokker, mineral eller fossil, drenering og anna form for tørrlegging, nydyrking, nyplanting, bakkeplanering, framføring av luft- og jordleidningar, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, opparbeiding og merking av stiar, løyper o.l. Kulturminne skal vernast mot skade og øydelegging. Opplistinga er ikkje uttømmande. (understreking gjort av nasjonalparkforvaltar).*

Forvaltningsplan

I forvaltningsplanen for Breheimen nasjonalpark står følgjande retningslinjer for motorferdsel i forbindelse med Strynefjellet Sommerski AS:

Etter søknad kan det gjevast løyve til naudsynt motorferdsel for drifta av Strynefjellet sommarskisenter.

Slik drift gjeld t.d. frakt av maskiner, personell og utstyr. Ved behandling av søknad skal ein vurdere behovet driftselskapet har opp mot verneføremåla. Det skal leggjast vekt på villrein sin arealbruk og opplevingsverdi, samt friluftslivsinteressene i området. I dette inngår mellom anna vurdering av køyreruter for frakt av utstyr, og tid på året.

Det vil bli gjeve fleirårig løyve, inntil 4 år.

Vurdering

Klagefrist

I styremøte den 24.11.2023 vart det gjeve fornya løyve til motorferdsel Strynefjellet Sommerski AS. I den same saka gjorde Breheimen nasjonalparkstyre følgjande vedtak i samband med søknad om merking av trase (saksnummer 2023/14005-2):

«Breheimen nasjonalparkstyre har i styremøte den 24.11.2023 gjeve Strynefjellet Sommerski AS v/ Idar Aaboen avslag på søknaden om merking av trase mellom Grotli og Strynefjellet Sommerski. Vedtaket er fatta med heimel i verneforskrift for Strynefjellet landskapsvernområde § 3 pkt. 1.1.

Vedtaket kan klagast inn for Miljødirektoratet av ein part eller andre med rettsleg klageinteresse, jf. Forvaltningslova § 28. Frist for klage er tre veker frå vedtaket er motteke. Ei eventuell klage stilast til Miljødirektoratet, men skal sendast til Breheimen nasjonalparkstyre».

Dette vedtaket er eit enkeltvedtak som Strynefjellet Sommerski AS nå har klaga på. I forvaltningslova § 29 går det fram at klagefristen er 3 veker etter at vedtaket er kome fram til vedkommande part, eller frå det tidspunkt han har fått eller burde ha skaffa seg kjennskap til vedtaket. Vedtaket om avslag på søknaden om merking av trase vart sendt ut på e-post til Strynefjellet Sommerski AS den 02.01.2024. Klaga frå Strynefjellet Sommerski AS kom på e-post den 31.01.2024. Klaga er motteke 29 dagar etter at den vart sendt ut, altså 8 dagar etter at klagefristen gjekk ut. Nasjonalparkforvaltar meiner likevel at saka bør takast opp til behandling med heimel i forvaltningslova § 31 om *oversitting av klagefrist*:

Selv om klageren har oversittet klagefristen, kan klagen tas under behandling såframt

- a. parten eller hans fullmektig ikke kan lastes for å ha oversittet fristen eller for å ha drøyd med klage etterpå, eller*
- b. det av særlige grunner er rimelig at klagen blir prøvd.*

Ved vurderingen av om klagen bør tas opp til behandling, skal det også legges vekt på om endring av vedtaket kan medføre skade eller ulempe for andre.

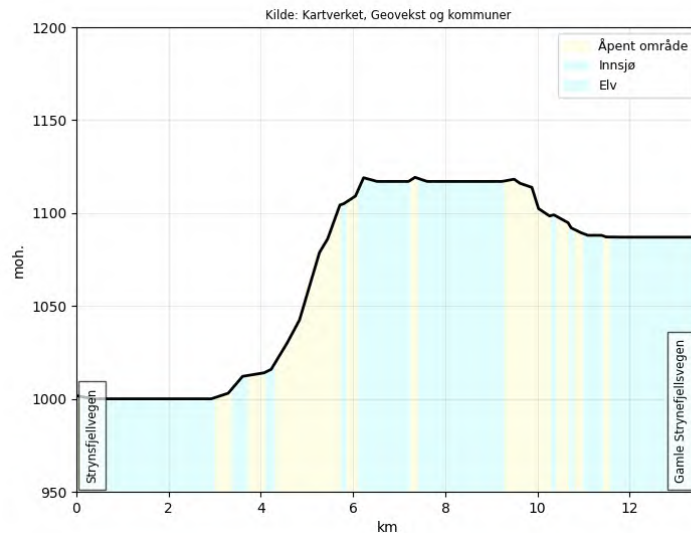
Klagen kan ikke tas under behandling som klagesak dersom det er gått mer enn ett år siden vedtaket ble truffet.

§ 31 i forvaltningslova regulerer konsekvensane av å oversitte klagefristen. Dersom ein klage ikkje kjem innan fristen er ute, kan den likevel bli teken til følgje dersom det er god grunn til det. Dersom ein skulle avvise klaga med bakgrunn i at den har kome inn for seint, vil spørsmålet om merking av traseen kome opp at ved eit seinare tidspunkt. Nasjonalparkforvaltar meiner derfor at klaga bør behandlast med heimel i § 31 bokstav b slik at spørsmålet om merking blir avgjort. Klagar er part i saka og har rettsleg klageinteresse (jf. forvaltningslova § 28).

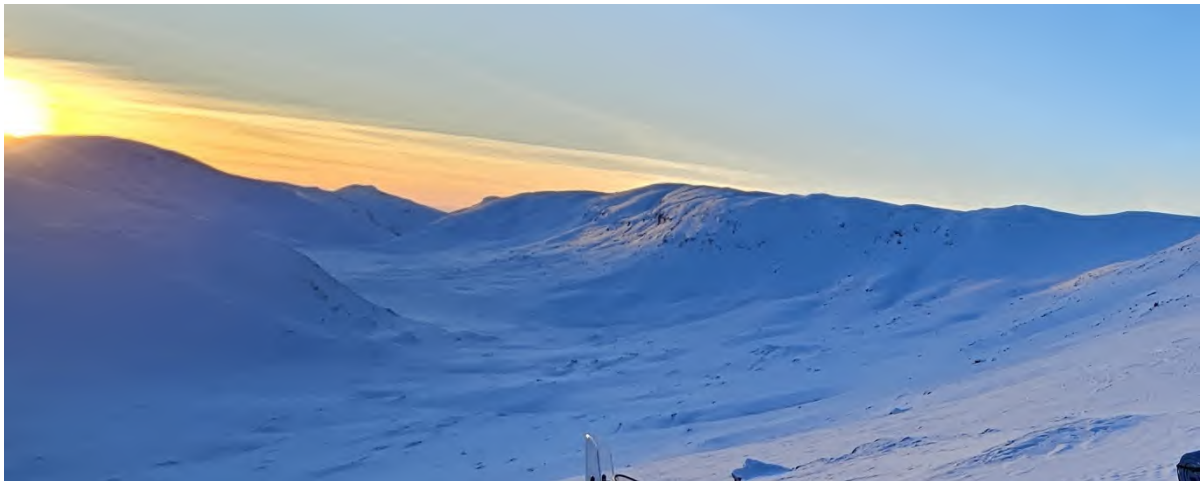
Utdrag av dei viktigaste moment frå klaga og kommentarar

Områdeinformasjon

Innanfor vernegrensa til Strynefjellet landskapsvernområde går traseen mellom Grotli og skisenteret i djupaste dalføret, og når føreforholda tillèt det går i overkant av halvparten av traseen på islagt vatn. Traseen går inn i verneområdet på ca. 1000 meter over havet, og der traseen går ut av verneområdet er høgda over havet 1087 meter. Mellom desse punkta er traseen oppe i ca. 1117 meter over havet dersom ein legg til grunn at ein kan køyre i djupaste dalen innover. Traseen i Strynefjellet landskapsvernområde er 13 km lang, og heile trassen mellom Grotli og skisenteret er totalt 17,5 km lang.

Figuren over viser høgdeprofilen på traseen innanfor Strynefjellet landskapsverneområde.

Oversiktsbilete som viser dalen og fjellsidene innover frå Vassvenda og mot Langvatnet/skisenteret.

Foto: SNO Breheimen

1. Strynefjellet Sommerski AS skriv:

At man ikke ønsker å lokke de som utøver friluftsliv i fjellet videre inn i merkede løyper. Ønsker da å gjøre oppmerksom på at denne merkingen starter et godt stykke etter endt oppkjørt løype. Den er ikke i forbindelse med den, og kan ikke slås sammen som konkludert. Slik at den kan ikke virke som lokkemiddel for videre ferdsel inn på fjellet. De som bruker området og ønsker å ferdes videre gjør det allikevel. Dette er faste personer som har sine turruter i området. Scooter spor går videre innover og kan allikevel bli naturlig å følge på tross av merking/ ikke merking. Vi stiller oss derfor undrende til dette argumentet.

Kommentar frå nasjonalparkforvaltar:

Nasjonalparkforvaltar har forståing for at bedrifta og forvaltninga har ulikt syn på dette spørsmålet. Men det er framleis nasjonalparkforvaltar sitt syn at utfordringane med ei slik merka trase er at den kan lede folk inn i området på lik linje med andre merka skiløyper. I dette området er det utfordringar med tanke på villrein og ferdsel frå før, og det er derfor ikkje ønskjeleg med tiltak som eventuelt kan lede fleire folk inn i området. Preparering av skiløypene i tilgrensande område blir avslutta 2. påskedag eller 15. april av omsyn til villreinen i området. Skiløypene her blir heller ikkje stikka eller merka. Forvaltar meiner at merking av ein slik trase vil kunne påverke verneverdiane nemneverdig og vil slik sett vera i strid med verneformålet.

2. Strynefjellet Sommerski AS skriv:

GPS er godt å bruke på finværs dager og i tråkkemaskin, men i dårlig vær er det vanskelig og nesten umulig å kjøre sikkert mens man skal hvor man kjører på en liten skjerm. Dette tar oppmerksomheten til fører vekk fra kjøreruten. Vi anser det som høyst usannsynlig at dette vil være et godt alternativ. Dette er basert på erfaringer og etter samtale med andre som ferdes i fjellet ved bruk av GPS. Rutene endrer seg underveis i sesongen med små marginer, grunnet nye farer som dukker opp i forbindelse med snøsmelting, slik at GPS ruter er enda mindre sikre i slike sammenhenger.

Kommentar frå nasjonalparkforvaltar:

Nasjonalparkforvaltar meiner framleis at bruk av GPS er eit godt hjelpemiddel dersom ein blir overraska av dårleg vær, sjølv om det som nemnt i klaga kan det vere ting som periodevis kan påverke signala til ein GPS. Som tidlegare nemnt nyttar både leigekøyrarar, Røde Kors Hjelpekorps, kraftselskap og personell frå Statens naturoppsyn GPS i slike samanhengar. Dei lagar seg køyreruter på GPS slik at dei kan nytte desse rutene i dårleg vær. Røde Kors Hjelpekorps får til og med løyve til kjentmannskøyring i verneområda for å kunne etablere sikre trasear på GPS, slik at dei kan bruke desse i dårleg vær under leiteaksjonar. Fleire av desse aktørane brukar også større skjermar som er fastmonterte ved vindskjermen på snøskuteren. Når det gjeld dei aktørane som er nemnt ovanfor er det ofte at desse køyrer snøskuter i betydeleg meir utfordrande terreng enn traseen mellom Grotli og skisenteret, og over betydeleg lengre strekningar.

3. Strynefjellet Sommerski AS skriv i starten av klaga:

Sikkerheten for arbeidstakere blir ikke ivaretatt på en god måte hvis det ikke er oppmerkede traseer. Som arbeidsgiver er undertegnede ansvarlig for de ansatte og pliktig i forhold til arbeidsmiljøloven å sørge for trygge veivalg og ruter slik at arbeidstakerne er vernet mot skader på liv og helse. Uten en sikker rute utgjør det en fare for arbeidstakerne i sitt arbeid. Det er i vår krise og beredskapsplan og risiko analyse som er utarbeidet etter arbeidsmiljølovens bestemmelser satt at det skal være en trygg oppmerket rute ved plutselig værskifte, blindføre etc. Dette er utarbeidet etter at 2 tråkkemaskiner har gått i vannet grunnet dårlig føre i fjellet.

Strynefjellet Sommerski AS skriv mot slutten av klaga:

Direktoratet for arbeidstilsynet viser til at arbeidstakere som utsettes for farer som følge av bransjens aktivitet bryter arbeidsmiljøloven. Alvorlige hendelser kan fort oppstå hvis man ikke er aktsom på sikkerheten. Det å basere seg på ren teknologi kan være en risiko for ulykke. Dette har vi erfart med veivesenets GPS bruk når de skal brøyte veien, treffer på store steiner og ødelegger brøytemaskinen. Den er ikke nøyaktig og viser ikke alle eventuelle farer punkter. Hvordan føret er, endres fra år til år og er ikke likt. Dette utgjør da en enda større risiko og falsk trygghet enn ved stikk. Stikkene er godt synlig selv i dårlig vær, ingen fare for teknisk svikt og ei heller ikke fare for å kjøre seg inn i områder hvor det blir vanskelig å komme ut. Området har ingen mobil dekning og utgjør en fare for at det kan tid før hjelpe tiltak iverksettes. I dårlig vær er det vanskelig for hjelpemannskap å nå inn til arbeiderne. Ved å merke opp reduseres faren betraktelig.

Strynefjellet Sommerski AS viser også til fleire paragrafar i forskrift om utførelse av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhørende tekniske krav (forskrift om utførelse av arbeid).

Kommentar frå nasjonalparkforvaltar:

Strynefjellet Sommerski AS har vanlegvis løyve til å gjennomføre 25 turar med snøskuter pr. år i samband med drift av skisenteret. I tillegg har skisenteret anledning til å køyre nokre turar med tråkkemaskin. Ut frå køyrerapportane ser det ut til at det meste av transport går føre seg i perioden mars – mai. Dette er ei tid på året da isen på vatna brukar å vere trygg, men dersom køyring skjer tidlegare på året, eller før jul, vil isen kunne vere utrygg. I klaga er det vist til to ulike uhell med at tråkkemaskin har gått gjennom isen. I denne samanhengen kan det nemnast at forvaltninga har registrert at ei tråkkemaskin gjekk gjennom isen ved Vassvenda langs denne traseen i fyrste halvdel av desember i 2011. I media ser det også ut til at noko liknande har skjedd i januar 2007. Det er grunn til å merke seg at desse to tilfella har skjedd på ei tid av året der iskvaliteten vanlegvis ikkje er den beste.

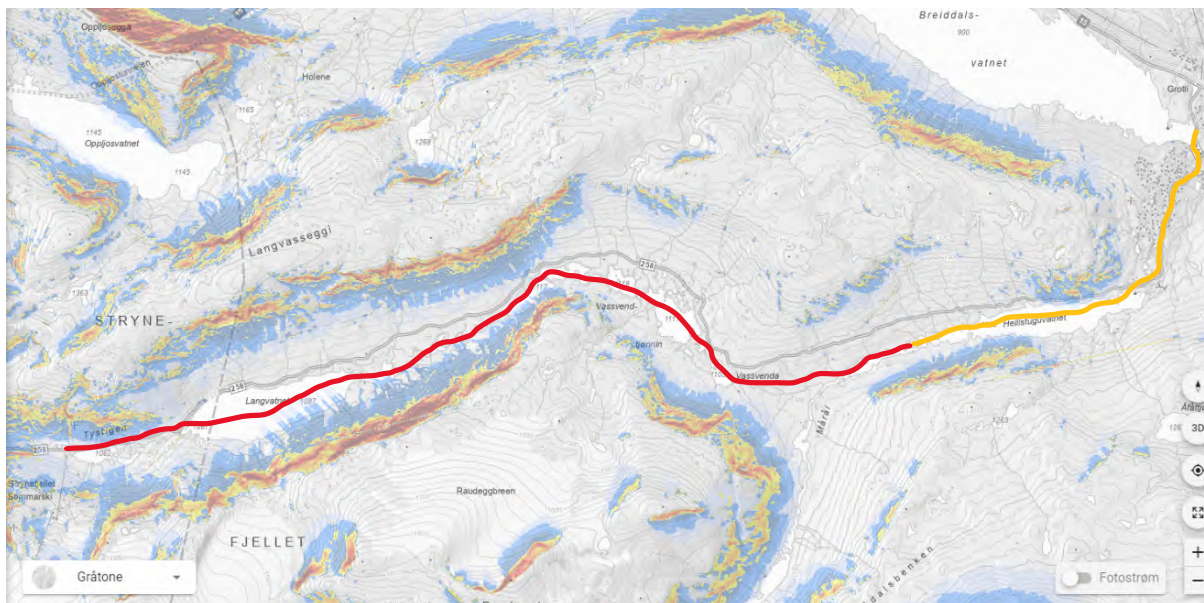
I klaga er det vist til at bedrifta har utarbeida ein krise og beredskapsplan, og en risiko analyse. Det er bra at bedrifta har gjort slike vurderingar for drifta av skisenteret. Nasjonalparkforvaltar har ikkje sett beredskapsplanen eller risikoanalysen som det er vist til i klaga. Men nasjonalparkforvaltar er av den oppfatning at sikker transport til og frå skisenteret ikkje står og fell på fysisk merking eller ikkje merking av traseen. Kanskje den viktigaste vurderinga bedrifta kan gjere er *nødvendigeita* av å reise til eller frå skisenteret i dårleg ver, eller når vermeldingane melder fare for dårleg ver. Strynefjellet

Sommerski AS har husvære både i Skjåk og inne på skisenteret. Nasjonalparkforvaltar meiner derfor at om veret er dårleg, eller om vermeldingane melder dårleg ver, bør ein kanskje ikkje leggje ut på tur i høgjellet dersom ein er usikker på om ein greier å finne fram. Dersom ein likevel vel å reise ut, må dette bli gjort med ein kalkulert risiko og ein må forberede seg deretter. Bedrifta har etter det nasjonalparkforvaltar kan sjå gode moglegheiter til å vente med transport til verforholda er ok.

Andre bedrifter (eks. kraftselskap) som må nytte snøskuter i fjellområda, gjennomfører dagleg sikkerheitsvurdering før køyring blir gjennomført. Dette er sikkerheitsvurderingar som er forankra i bedriftas helse, miljø og sikkerheitsplan. For å bygge opp under sikkerheitsvurderinga kan ein t.d. setje krav om kompetanse for vurdering av snøskred. I tillegg har dei også med seg utstyr som ekstra varme klede, vindsekk, mat, primus osv. Dette gjer at dei kan ha det forholdsvis greitt sjølv om dei må vente på at uveret skal roe seg ute i fjellet. Det kan også nemnast at dei fleste av aktørane som brukar snøskuter i høgjellet har satellittelefon eller liknande som gjer at dei kan kommunisere sjølv om det ikkje er mobildekning.

Det er heller ikkje slik at ein kan merke seg bort frå alle farar ved slik køyring med snøskuter i høgjellet. Kvista/merka trase kan fungere godt så lenge det er kvista så tett at ein ser frå kvist til kvist i dårleg ver. Utfordringane kjem dersom kvisten bles ned og blir borte, eller at det er for lang avstand mellom kvistene slik at ein ikkje ser frå kvist til kvist. I slike tilfelle er GPS eit godt hjelpemiddel. Forhalda i traseen kan også endre seg gjennom vintersesongen både med vindhol i snøen, overvatn på is, skavlar m.m. Men dette gjeld uavhengig om det er ein trase som er fysisk merka i terrenget eller om det er en trase som ligger digitalt i en GPS. Det må uansett bli teke høgde for slike endringar gjennom vintersesongen.

I klaga er det vist til risiko med strekningar som er utsett for ras, steinsprang, bratte stup, overvann m.m. Eksempelvis blir dei fleste snøskreda løyst ut i hellingar som er mellom 30-60 grader bratte. Kartet nedanfor viser fargekombinasjonen gul-oransje-rød-brun i området langs traseen som er mellom 30-90 grader bratte. For å komme inn i slik terreng må ein opp i 1200-1300 meters høgde, altså 100-200 høgdemeter over dagens trase. Utløpssonene av eventuelle skred er markert med blå og lyseblå farge i kartet, og utløpssonene går ned i dalen. Fjernutløysing av skred langs denne traseen er det ikkje stor sjanse for. Nasjonalparkforvaltar meiner at det skal noko til for at dette skal bli ei stor utfordring på denne traseen.

Gul og raud strek viser traseen frå Grotli til Strynefjellet Sommerski. Den raude delen av traseen er den delen som det er søkt om merking på. Traseen går innanfor Strynefjellet landskapsvernområde med Breheimen nasjonalpark nord og sør for landskapsvernområdet. Fargene gul-oransje-rød-brun i kartet viser brattheit i terrenget og startar med 30 grader bratt ved gul farge, og opp i 90 grader bratt ved brun farge. Blå og lyseblå farge viser moglege utløpssoner for snøskred. Meir detaljert kart ligg [her](#).

I klaga blir det vist til forskrift om utføring av arbeid. Denne forskrifta regulerer krava til utføring av arbeid, bruk av arbeidsutstyr og tilhøyrande tekniske aspekt i arbeidsmiljøet. Ho fastset standardar for tryggleik og helse i arbeidsmiljøet og pålegg arbeidsgivarar, arbeidstakarar og andre relevante partar plikter og ansvar for å ivareta arbeidsmiljøet på ein forsvarleg måte. Forskrifta omfattar blant anna krav til risikovurderingar, bruk av personleg verneutstyr, tryggleikstiltak ved bruk av arbeidsutstyr og krav til oppløring og kompetanse.

Når det gjeld dei paragrafane som er oppramsa i klaga er det kanskje § 30-4 om instruksar og informasjon om snøskredfare som er mest relevant å kommentere i denne samanhengen. I paragrafen står det:

Ansatte som ferdes i området med snøskredfare skal ved oppslag eller på annen hensiktsmessig måte instrueres om farlige forhold med plikt til å følge de sikkerhetsmessige anvisninger som er gitt. Alle atkomstveger hvor snøskred kan true skal tydelig markeres.

Nasjonalparkforvaltar har vore i kontakt med Arbeidstilsynet for å få meir utdjupa informasjon om tolkinga av paragrafen. Arbeidstilsynet hadde ikkje noko anna enn det som står i paragrafen og den må tolkast deretter. I forskrifta er det heller ikkje gjort greie for på kva måte slik informasjon om snøskredfare skal formidlast utover ...ved oppslag eller på annen hensiktsmessig måte... eller ... tydelig markeres... som det står i teksten. Nasjonalparkforvaltar tolkar det slik at dette ikkje betyr at det skal fysisk merkast ein trase i terrenget, men det kan også bety at eventuelle farlege område skal merkast på papirkart eller digitale kart for bruk ute i felten. Som nemnt ovanfor er det kanskje ikkje snøskred som er den største fara på denne strekning, så lenge ein ikkje beveger seg over 1200-1300 meters høgde.

Konklusjon

Nasjonalparkforvaltar er av den oppfatning at Strynefjellet Sommerski AS ikkje kjem med nye innspel i klaga som ikkje var teke høgde for i avslaget. Samla sette meiner nasjonalparkforvaltar framleis at ein ikkje bør tillate ein merka trase i dette området. Traseen kryssar eit viktig trekk- og kalvingsområde for villreinen i Breheimen. Merking av ein slik trase kan også føre til ønskje om å merke andre køyretrasear, og vi får da utfordringar med presedens i saken. Eventuelle utfordringar med å finne fram langs denne traseen gjennom Strynefjellet landskapsvernområde kan løysast på ein tilfredsstillande måte med andre grep som er vist til i denne saka.

Det blir elles vist til vurderingane i sak med saksnummer 2023/14005-2 for fleire detaljar.

Nasjonalparkforvaltar tilrår at Breheimen nasjonalparkstyre ikkje tek klaga frå Strynefjellet Sommerski AS til følgje, men står fast på vedtaket som vart gjort i styremøtet den 24.11.2023. Saka kan etter behandlinga i styremøte den 26.04.2024 bli sendt over til Miljødirektoratet for endeleg avgjerd.

Arkivsaksnummer: 2023/15748-7

Saksbehandlar: Stein Magne Grevrusten

Dato: 19.04.2024

Utval	Utvalssak	Møtedato
Breheimen nasjonalparkstyre	23/24	26.04.2024

Breheimen NP - klage - 2024 - organisert ferdsel - Høgruta Breheimen - DNT Oslo og Omegn

Innstilling frå forvaltar

I styremøte den 26.04.2024 har Breheimen nasjonalparkstyre vedteke å oppretthalde tidlegare vedtak med avslag frå styremøte den 11. januar 2024 (saksnummer 2023/15748-2).

Breheimen nasjonalparkstyre kan ikkje sjå at klaga kjem med nye moment som ikkje var kjent og vurdert på vedtakstidspunktet, og dette gjer at nasjonalparkstyret ikkje endrar tidlegare vedtak. Klaga med vedlegg blir derfor sendt til Miljødirektoratet for endeleg behandling, jf. § 33 i forvaltningslova.

--- slutt på innstilling ---

Dokument i saka

1. Søknad om organisert ferdsel i Breheimen nasjonalpark, datert 21.11.2023. Sota sæter v/Ove Lilleengen.
2. Uttale frå dagleg leiar og formann i Lom Fjellstyre, datert 04.01.2024.
3. Uttale Reinheimen – Breheimen villreinnemnd, datert 04.01.2024.
4. Uttale Skjåk Almenning, datert 16.11.2023.
5. Vedtak gjort av Breheimen nasjonalparkstyre i styremøte den 11.01.2024. ([saksnummer 2023/15748-2](#)).
6. Klage frå DNT Oslo og Omegn, datert 15.02.2024.
7. Uttale/presisering frå Skjåk Almenning, datert 05.04.2024.

Saksopplysninger

Søknaden er attgjeven nedanfor:

Vi viser til søknad fra Sota Sæter v/ Ove Lilleengen om tillatelse til å gjennomføre organisert ferdsel i Breheimen nasjonalpark, og oversendelse fra Breheimen nasjonalparkstyre av 24.01.2024 der det gis avslag på søknaden.

Det er orientert om klagefristen på side 2 i oversendelsen, og det er tre ukers klagefrist for parter eller andre med rettslig klageinteresse. DNT Oslo og Omegn eier og driver 25 betjente hytter i Sør-Norge, og Sota Sæter er en av disse hyttene. Rammebetingelsene for hyttedriften rundt i fjellet er viktig for friluftslivet og driften av hyttene, og vi klager på ovennevnte vedtak i samråd med vår bestyrer på Sota Sæter.

Isolert sett kunne vi kanskje levd med avslaget slik det framstår, men klagen må forstås inn i debatten om bruken av fjellet og hvor omfattende begrensninger det skal legges på friluftslivet i villreinområdene. Slik saken står nå ønsker vi at saken vurderes på nytt samtidig som vi ikke kommer til å gjennomføre de omsøkte turene i 2024 om vedtaket evt omgjøres. Hensikten med klagen er derfor å belyse og få vurdert ulike momenter saken slik at det blir lettere å orientere seg i tilsvarende saker senere. I etterkant av klagebehandlingen vil vi uansett avgjørelse ta kontakt for å drøfte evt ny søknad for å finne fram til mulige akseptable aktiviteter.

Klagen må som nevnt sees i sammenheng med arbeidet med å ta vare på villreinen og villreinens levekår, og vi er godt kjent med dette arbeidet. DNT Oslo og Omegn har hytter og merker ruter i villreinområdene i Alvdal Vestfjell, Rondane, Snøhetta, Reinheimen, Breheimen, Vest- Jotunheimen, Nordfjella og Hardangervidda. Vi er derfor involvert i arbeidet med sti – og løypeplaner, regionale planer, tiltaksplaner mm for å ta hensyn til villreinen i alle disse områdene. Vi har allerede gjort flere tiltak og er innstilt på å gjøre enda flere endringer i vårt tilbud når arbeidet med tiltaksplanene mm går videre.

Men vi er også opptatt av at tiltak og evt begrensninger er forholdsmessige, bygger på kunnskap og at det ikke settes i verk tiltak som går ut over det som er nødvendig og hjemlet i lover eller regler. Bruken av fjellet er viktig for både tilreisende friluftsfolk og de som bor rundt fjellene. Med den bakgrunn ønsker vi derfor å belyse noe av bakgrunnen for at vi er opptatt av hvordan forvaltning utøver sin rolle i en tid bruken av fjellet diskuteres:

- Vi har deltatt aktivt i arbeidet med å utarbeide forslag til tiltaksplaner for villrein. Utgangspunktet var at det kun skulle legges fram forslag som var til fordel for villreinen. Dette har ført til mange og delvis krevende forslag for å prioritere villreinen. Det er i og for seg greit, men vi føler en viss uro over at avveining mot andre interesser er skyvet foran, og det har vært krevende å få til konstruktiv dialog om balanserte tiltak med aktuelle myndigheter.*
- Offentlig ansatte søker på DNTs nettsider og tar kontakt hvis de finner noe de ikke liker eller mener er feil. Det kan være prisverdig med veiledning om hva som søknadspliktig, men vi blir også oppfordret (og delvis lagt press på) for å bruke ord og formuleringer i våre tur-beskrivelser for å gjøre turer eller turbeskrivelser mindre attraktive. Hensikten er sikkert god, men fra vår side etterlater det et spørsmål om vurderingsevnen og rolleforståelsen fra disse personenes side.*

- *I en nasjonalpark har vi fått avslag på en fellestur med 7 personer som skulle gå i kvistede løyper i hyttenes åpningstider. Dette er perioden rett før påske når det er fritt for andre som bare går som familie eller vennetur langs kvisterutene. Fra vårt ståsted er dette kanalisering, men forvaltningen skriver at de har valgt å innføre ny praksis i år fordi «det kan skade verneinteressene». Til dette hører det også med at NINAs rapport vurderte det slik at vinterkvistingen ga liten eller ingen påvirkning på arealbruken til villreinen her. Vi stiller spørsmål om dette er god forvaltning, og det blir klagt også på den avgjørelsen.*
- *I sistnevnte tilfelle er det lagt betydelig vekt på forslagene til tiltak i tiltaksplan for villrein som er under behandling. Dette framstår ganske spesielt siden oppdraget til Statsforvalterne var å lage forslag til tiltak uten å ta hensyn til andre ting, og så skal andre hensyn innarbeides i den prosessen som pågår i Klima- og miljødepartementet nå. Vi stiller spørsmål til om det er anledning til å legge vekt på forslag som er til behandling i konkrete søknader.*
- *Fra vår side ser det ut til å være krevende for offentlig forvaltning, villreinforvaltningen og nasjonalparkforvaltningen å være håndtere dette på noenlunde likt i de ulike fjellområdene. Vi forstår naturligvis ønsket og behovet for å ta vare på villreinen. Vi tror likevel at det hadde vært lurt å ha tålmodighet og avvente Stortingsmeldingen om villrein som kommer i løpet av forsommeren før dette legges til grunn ved offentlig saksbehandling. (Gjelder ikke denne saken).*

Denne klagen er som nevnt ovenfor en del av et større bilde der vi ønsker at de vurderingene som utføres og de vedtak som fattes, må ha høy kvalitet i forhold til de reglene som gjelder selv om alle ønsker å ta vare på villreinen. Vi ber derfor om at dere spesielt vurderer:

- *Vi ber om dere vurderer om det i en konkret sak som dette er anledning til å ta hensyn til at en omsøkt tur får en mulig effekt utover aktiviteten som er omsøkt, dvs. at annonsering av en tur inspirerer andre til å dra på tur?*
- *Under punktet «Heimelsgrunnlag» i oversendelsen datert 24.01.2024 er det henvist til verneforskriftens §3 pkt. 3.5.2 og forvaltningsplanen. Her er ikke hele bestemmelsen i forvaltningsplanen gjengitt (jf nedenfor), og leses hele veiledningen i forvaltningsplanen gis det et annet inntrykk enn det som er omtalt i saken. Bla. er føringen «Det vil vanlegvis ikkje vere aktuelt å stoppe ferdsla, men ein ønskjer å få til en dialog mellom nasjonalparkforvaltar og arrangørar av turar».*

Vi ber derfor om at dere vurderer om avslaget er i tråd med føringene i forvaltningsplanen.

Organisert ferdsel vert definert som:

Ferdsel der ein (person, lag, skuleklasse, firma el. likn.) planlegg, koordinerer eller gjennomfører tur og det gjeld ferdsel med grupper av deltakarar, ein aktivitet som vert gjenteken, eller der aktiviteten er kunngjort eller marknadsført på førehand. Dette omfattar mellom anna utsetting av postar for turorientering, topptrim, jaktprøver, jaktguiding, idrettsarrangement, større telteleirar over tid, organisert trening i store grupper og klatring i større grupper med fjellførar.

Utgangspunktet er at all ferdsel til fots, også organisert ferdsel er tillate i verneområda. I nasjonalparken er det likevel mogleg å regulere ferdsel som kan skade naturmiljøet. Bakgrunnen for denne regelen er at ferdsel i nokre tilfelle kan medføre stor slitasje eller at det kan forstyrre villrein og anna dyreliv, spesielt rovfugl og andre fugleartar som er sårbare for forstyrring i hekketida. Eit eksempel kan vere store telteleirar som vert lagt til same plass fleire gonger kvart år eller gjentekne turar til same mål gjennom fleire sesongar. Det vil vanlegvis ikkje vere aktuelt å stoppe ferdsel, men ein ønskjer å få ein dialog mellom nasjonalparkforvaltar og arrangørar av turar. Ein kan då bli samde om vilkår for å styre aktiviteten dersom det er naudsynt for å hindre skade, samt å ha ein oversikt over omfanget.

Vernet er ikkje til hinder for tradisjonell turgåing, eller organisert turverksemd til fots i nasjonalparken, så lenge naturmiljøet ikkje blir skadelidande, jf. § 35 i naturmangfaldlova. Arrangement, konkurransar og liknande, må i utgangspunktet ha løyve etter verneforskrifta.

Eit arrangement som til dømes «Ti på topp» vil ikkje nødvendigvis vere ein aktivitet som er søknadspliktig innanfor nasjonalparken. Det vil likevel vere behov for ein dialog mellom nasjonalparkforvaltar og arrangøren for å gjere ei vurdering slik at ein kan unngå at aktiviteten skadar naturmiljøet. Ei løysing kan vere at topp-måla varierer frå år til år slik at slitasje på stiar til turmåla vert reduserte, eller at turmål der det allereie er stor slitasje vert utelatne frå arrangementet. Dette må vurderast frå sak til sak.

Reglane i landskapsverneområda hindrar ikkje ferdsel til fots, jf. naturmangfaldlova § 36.

- *Vi ber også om det rent villreinfaglige vurderes på nytt. Vi er naturligvis innforstått med at villreinen trekker og bruker store områder, og at dette kan være litt vanskelig å forutse. Men ut fra vurderingen fra villreinnemda kan det se ut til at området i alle fall er minst brukt på tiden det er aktuelt å søke om turer.*

I vår vurdering av om vi skulle klage eller ikke har vi bla. lagt vekt på støtten fra Skjåk Allmenning. For ordens skyld minner vi også om at vi i denne omgang ønsker at momentene i klagen vurderes med sikte på å gjøre senere dialog enklere, og at vi uansett har en felles målsetting om å ta vare på villreinen.

Heimelsgrunnlag

Delegering

Miljøverndepartementet har i brev av 1. februar 2011 delegert forvaltningsmynde for Breheimen nasjonalpark til Breheimen nasjonalparkstyre. Dette er gjort med medhald i naturmangfaldlova § 62.

Verneformål – forskrift

Føremålet med Breheimen nasjonalpark er å ta vare på eit stort, samanhengande og villmarksprega naturområde som inneheld særeigne, representative økosystem og landskap utan tyngre inngrep. Vidare er føremålet med nasjonalparken m.a. å ta vare på eit

høgfjellsøkosystem med eit eigenarta og variert biologisk mangfald, ta vare på leveområde til villreinstammen i Reinheimen-Breheimen villreinområde, vegetasjon og landskap, og å ta vare på kulturminne. Ålmenta skal ha høve til uforstyrra oppleving av naturen gjennom utøving av naturvenleg og enkelt friluftsliv med lita grad av teknisk tilrettelegging.

I § 3 pkt. 5.2 om organisert ferdsel i verneforskrift for Breheimen nasjonalpark står det:

Reglane i denne forskrifta er ikkje til hinder for organisert turverksemd til fots så lenge naturmiljøet ikkje blir skadelidande.

Organisert ferdsel og ferdselsformer som kan skade naturmiljøet må ha særskilt løyve av forvaltningsstyresmakta, jf. forvaltningsplan, jf. § 5.

Forvaltningsplan

I [forvaltningsplanen](#) for verneområda i Breheimen er dette med regulering av ferdsel beskrive frå og med side 69. Det blir elles vist til det som er skreve i avslaget i sak med saksnummer 2023/15748-2.

Klage

§§ 28-34 i forvaltningslova gjev heimelsgrunnlaget for behandling av klagar på enkeltvedtak. Ei klage skal alltid sendast det forvaltningsorganet som har fatta vedtaket. I tråd med forvaltningslova § 33 skal underinstansen forberede klagen. Nasjonalparkstyret skal derfor forberede klaga og kan endre eller oppheve vedtaket som er påklaga dersom dei finn klaga grunngeve. Dersom vilkåra for å behandle klaga ikkje føreligg skal underinstansen avvise saken (jf. forvaltningslova § 33, andre ledd). Blir vedtaket det klages på oppretthalde sendes klaga over til Miljødirektoratet som er klageinstans (jf. forvaltningslova § 33, fjerde ledd).

Vurdering

Klagefrist

I e-post frå forvaltar datert 28.12.2023 blir følgjande spørsmål stilt til søkjar i forkant av behandlinga av søknaden:

«Er det DNT eller dere som privatpersoner/firma som står som initiativtagere til dette? Må bare få registrert riktig tiltakshaver på saken».

I svaret frå Ove Lilleengen på Sota Sæter står følgjande:

«Detta blir ein tur som arrangeres av Sota Sæter DNT og Nørdstedalseter».

I samband med den opphævelege søknaden om organisert ferdsel gjorde Breheimen nasjonalparkstyret følgjande vedtak (saksnummer 2023/15748-2):

«I styremøte den 11. januar 2024 har Breheimen nasjonalparkstyre vedteke å avslå søknaden frå Sota sæter v/Ove Lilleengen om organisert ferdsel i samband med gjennomføring av «Høgruta Breheimen». Avslaget er gjort med heimel i § 3 pkt. 5.2.

andre ledd i verneforskrifta for Breheimen nasjonalpark. Tiltaket er vurdert til å kunne påverke verneverdiane og verneformålet på ein negativ måte.

Vedtaket kan klagast inn for Miljødirektoratet av ein part eller andre med rettsleg klageinteresse, jf. Forvaltningslova § 28. Frist for klage er tre veker frå vedtaket er motteke. Ei eventuell klage stilast til Miljødirektoratet, men skal sendast til Breheimen nasjonalparkstyre».

Dette vedtaket er eit enkeltvedtak som DNT Oslo og Omegn nå har klaga på. I klaga skriv DNT Oslo og Omegn følgjande:

«Det er orientert om klagefristen på side 2 i oversendelsen, og det er tre ukers klagefrist for parter eller andre med rettslig klageinteresse. DNT Oslo og Omegn eier og driver 25 betjente hytter i Sør-Norge, og Sota Sæter er en av disse hyttene. Rammebetingelsene for hyttedriften rundt i fjellet er viktig for friluftslivet og driften av hyttene, og vi klager på ovennevnte vedtak i samråd med vår bestyrer på Sota Sæter».

I forvaltningslova § 29 går det fram at klagefristen er 3 veker etter at vedtaket er kome fram til vedkommande part, eller frå det tidspunkt han har fått eller burde ha skaffa seg kjennskap til vedtaket. Avslag på søknaden om organisert ferdsel vart sendt ut på e-post til Ove Lilleengen på Sota sæter seint på arbeidsdagen den 24.01.2024. Klaga frå DNT Oslo og Omegn kom på e-post den 15.02.2024. Klaga kom derfor ein dag etter tidsfristen på tre veker. Nasjonalparkforvaltar meiner likevel at saka bør takast opp til behandling, da det er naturleg at DNT Oslo og Omegn ikkje fekk vidare sendt klaga før dagen etter. Med bakgrunn i dette blir det lagt til grunn at klagar er part i saka og har rettsleg klageinteresse (jf. forvaltningslova § 28).

Presisering frå Skjåk Almenning med bakgrunn i tidlegare uttale

I nest siste avsnitt i DNT Oslo og Omegn sin klage står følgjande:

I vår vurdering av om vi skulle klage eller ikke har vi bla. lagt vekt på støtten fra Skjåk Almenning.

Med bakgrunn i dette vart klagen oversendt til Skjåk Almenning til orientering. Som ein respons på det DNT Oslo og Omegn uttrykkjer i klaga skriv Skjåk Almenning følgjande i ein e-post:

Syner til klage på vedtak frå DNT, ref.:2023/15748-2432.3, datert 15.02.2024.

Vi har fått kjennskap til denne merknaden og merkar oss det nest siste avsnittet i brevet:

«I vår vurdering av om vi skulle klage eller ikke har vi bla. lagt vekt på støtten fra Skjåk Almenning.»

Skjåk Almenning ynskjer å koma med presisering i høve løyve/tilrådinga frå oss.

Vi vil presisere at løyve/tilråding til aktiviteten er gjeve, der ein ser på det som ei prøveordning:

«... i fyrste omgang sett på som ei prøveordning der ein vidare må vurdere omsyn til verneverdiane i området» og at det vart avgrensa til to turar.»

Skjåk Almenning er isolert sett ikkje direkte negativ til desse to turane da det er av mindre omfang. Vi gjekk derfor inn for at ein kan tilrå ei prøveordning. Når det er sagt, er vi generelt bekymra for auka aktivitet i dette området vinterstid med omsyn til rein. Særleg det som går på kommersiell tilrettelagt aktivitet. Skjåk Almenning er skeptiske til marknadsføring av ei rute frå Neto og inn i Breheimen som frå før er eit utruleg urørt område. Ved framtidige søknader vil vi ta nye vurderingar. Det er ikkje gjeve at vi da vil vere positive til organisert kommersiell ferdsel i dette området.

Momenta i klagen frå DNT Oslo og Omegn

DNT Oslo og Omegn tek opp fleire ting i klaga på avslaget om organisert ferdsel i samband med «Høgruta i Breheimen». Nasjonalparkforvaltar tolkar klaga slik at det er dei tre siste strekpunkta i klaga som er stila direkte til Breheimen nasjonalparkstyre i samband med avslag om organisert ferdsel. Desse strekpunkta og nokre andre moment frå klaga blir derfor kommentert nedanfor. Dei fem fyrste kulepunkta er av meir generell karakter og vil ikkje bli teke opp til diskusjon i denne samanhengen, da desse bl.a. gjeld saker frå andre nasjonalparker som ikkje Breheimen nasjonalparkstyre har ansvaret for. I behandlinga av saka om «Høgruta Breheimen» er det heller ikkje teke høgde for forslaga til tiltaksplanar som DNT Oslo og Omegn viser til i samband med saker frå andre verneområde.

Strekpunkt 1 i klage. DNT Oslo og Omegn skriv:

Vi ber om dere vurderer om det i en konkret sak som dette er anledning til å ta hensyn til at en omsøkt tur får en mulig effekt utover aktiviteten som er omsøkt, dvs. at annonsering av en tur inspirerer andre til å dra på tur?

Kommentar frå nasjonalparkforvaltar:

Forvaltninga må sjå ei slik sak ut frå eit heilheitsperspektiv der det er fleire faktorar som spelar inn. Sidan saka vart behandla i januar 2024 har det kome ny stortingsmelding om «*Ein forbetra tilstand for villrein*». I og med at DNT Oslo og Omegn nemner denne stortingsmeldinga i klaga, kan det vere greitt å sjå på nokre av hovudpunkta frå meldinga innleiingsvis (stortingsmeldinga blir endeleg vedteke seinare i år). Gjennom stortingsmeldinga ønskjer regjeringa å forbetre tilstanden til villreinen i Noreg. Med utgangspunkt i kvalitetsnorma for villrein har regjeringa sett desse måla for tilstanden til villreinen:

- å stoppe den negative utviklinga i villreinområda innan 2030
- å oppnå minimum middels kvalitet for alle villreinområda innan 2050
- å oppnå god kvalitet for alle nasjonale villreinområda innan 2100

Stortingsmeldinga beskriv at villreinbestandane har i fleire år hatt ei negativ utvikling, i hovudsak på grunn av menneskeleg påverknad. Om vi held fram som no, vil den negative utviklinga også halde fram, og på sikt vil ikkje villreinen lenger vere levedyktig i enkelte villreinområde.

I stortingsmeldinga står det også at det er mykje som tyder på at dagens omfang av ferdsel til fots i fleire av villreinområda blir oppretthalde eller aukar fram til 2050, både langs eksisterande stiar, løyper og vegar og utanfor denne infrastrukturen. Dette kan påverke villreinen negativt i alle villreinområda, særleg fordi det vil forsterke uønskte endringar som arealunnaviking eller stengde trekkpassasjar. I tillegg står det at reiselivet påverkar villreinen gjennom aktivitetar og ferdsel i leveområda til villreinen, og det er summen av ulike former for aktivitet knytt til friluftsliv og ferdsel som har stor negativ effekt. Dette var kjente problemstillingar også før den nye stortingsmeldinga kom.

Nasjonalparkforvaltar vil også nemne at i følgje § 33 i naturmangfaldlova skal vern av naturområde sørge for at ein tek vare på bl.a. store samanhengande intakte økosystem som er lite prega av inngrep. Verneområda blir altså ikkje verna for friluftslivet sin del, men blir verna slik at områda *kan* vere tilgjengeleg for eit enkelt friluftsliv. I følgje § 2 siste ledd i verneforskrift for Breheimen nasjonalpark står det at «*ålmenta skal ha høve til uforstyrra oppleving av naturen gjennom utøving av naturvenleg og enkelt friluftsliv med låg grad av teknisk tilrettelegging*». I Breheimen blir det i stor grad drive med eit enkelt og naturvenleg friluftsliv. Aktivitetane som dominerer er jakt og fiske, fotturar om sommaren, og skiturar på seinvinteren og våren. Berre ein liten prosentdel skjer i organiserte former. Dersom utøving av friluftslivet går på kostnad av verneverdiane, er ikkje utøvinga av friluftslivet i tråd med verneformålet.

Spørsmålet som DNT Oslo og Omegn stiller i fyrste strekpunktet i klaga må sjåast i samanheng med fleire faktorar i saka. I følgje naturmangfaldlova § 10 om økosystemtilnærming og samla belastning, skal påverknaden av eit økosystem vurderast ut frå den samla belastninga som økosystemet er eller vil bli utsett for. Eitt enkelt tiltak får ikkje alltid stor betydning for naturmangfaldet, heller ikkje nokre få tiltak. Men dersom det blir mange tiltak av same art, som påverkar det same naturmangfaldet, kan den samla belastninga av tiltaka likevel bli stor. Vurderingane av eventuelle påverknadsfaktorar gjeld både faktorar bakover i tid, noverande påverknader og framtidige påverknader.

For villreinen sin del skal ein altså ikkje berre vurdere påverknaden frå dei to omsøkte turane med organisert ferdsel, men ein må vurdere den samla påverknaden på villreinen i heile området. Dette gjeld moment som bl.a. motorisert ferdsel, redusert moglegheit for bruk av trekkruter, ferdsel/aktivitet ut frå hytter/hyttefelt, anna ferdsel og aktivitet osv. I tillegg må ein også leggje til grunn framtidige faktorar som kan virke inn på forvaltningsmålet for arten og økosystemet generelt.

I Breheimen nasjonalpark er det forhaldsvis lite folk og aktivitet om ein samanliknar med eksempelvis Jotunheimen nasjonalpark. Ved at Breheimen er eit slik område er det kanskje enda større grunn til å vere forsiktig med kva ein tillèt, spesielt i dei indre områda. Det er knytt ein god del motorisert ferdsel til tre område i Breheimen; Strynefjellet, Sota sæter-Lundadalen og Sognefjellet-Nørdstedalseter-Mørkridsdalen. Omfanget her er såpass stort at nasjonalparkstyret må følgje nøye med på utviklinga her framover. I tillegg er det hytteområde ved Grotli som generer ein god del ferdsel inn i villreinområdet, samt ein betydeleg auke i heilårsaktiviteten rundt DNT-hytta Sota sæter i Breheimen.

Som nemnt i saka/avslaget er det ikkje enkelt å sjå kor ei eventuell tolegrense for verneverdiane går i eit område. Dersom tolegrensa blir kryssa er det utruleg vanskeleg å reversere påverknadsfaktorane. Avslaget i denne saka botnar i ei reell bekymring for kva

dette kan føre til på sikt. I andre nasjonalparkar kan ein sjå konsekvensane av bl.a. marknadsføring og auka ferdsel som fører til store problem i villreinområda. Nasjonalparkforvaltar meiner at det er stor sannsynlegheitsovervekt for at ei slik utvikling kan finne stad i Breheimen også når ein ser kva som har skjedd andre plassar. Breheimen nasjonalpark er eit område som er forholdsvis urørt og roleg med tanke på menneskeleg ferdsel i dei indre fjellområda. Aktivitet som kan endre på dette er ikkje ønskeleg med tanke på ivaretaking av leveområda til villreinen. Dette har også nasjonalparkstyret stadfesta i besøksstrategien for verneområda i Breheimen.

I saka/avslaget er det gjort greie for bekymringa rundt dette med presedens. I vurderinga av om eit løyve bør gjevast, skal eventuelle presedensverknader av eit løyvet også vurderast. Sjølv om eit enkeltståande løyve ikkje vil vere i strid med verneformålet eller påverke verneverdiane på staden, må det alltid vurderast om eit løyve kan skape presedens, og slik bidra til ei gradvis forringing av verneverdiane i området. Ser ein isolert berre på effekten av organisert ferdsel i dette tilfellet, vil det med bakgrunnen i konseptet «Høgruta Breheimen» vere stor sjanse for at fleire selskap ønskjer å tilby dette produktet i Breheimen. Seier ein ja til ein aktør, er det vanskeleg å seie nei til dei neste som søker. Dette tilseier at ein bør seie nei til den fyrste som søker også, dersom ein forventar at den samla belastninga på eit område skal bli for stort. Seier ein ja til fleire aktørar vil dette, i tillegg til den organiserte ferdselen, også føre til ein del uorganisert ferdsel som kjem i kjølvatnet av ulik marknadsføring, ulik omtale i blader og sosiale media m.m. Dette vil bli ei tilleggsbelastning, som i stor grad blir generert av dei organiserte opplegga, og blir ein del av den samla belastninga i eit område.

Når ein ser utviklingstrekka med organiserte turar over ei 10-års periode for Høgruta i Jotunheimen, som det er vist til i saka/avslaget, er dette tilstrekkeleg grunnlag for å si nei til organisert ferdsel i denne saka i Breheimen. Det er altså ikkje berre dette med «... at annonsering av en tur inspirerer andre til å dra på tur» som er bakgrunnen for å gje avslag, men det er også eit betydeleg moment som går på presedens i saka.

Sett i ljøs av vurderingane ovanfor meiner nasjonalparkforvaltar at aktivitetar som dette, må kunne regulerast med bakgrunn i den samla påverknaden aktiviteten vil ha på verneverdiane på sikt. Sjølv om dei to turande DNT Oslo og Omegn har søkt om ikkje vil få nokon effekt, vil mange turar frå eksempelvis ti ulike aktivitetsselskap få ein negativ effekt, og spesielt om ein også tek med den uorganiserte aktiviteten som vil oppstå parallelt.

Det blir også vist til kommentarane i punkt 2 nedanfor.

Strekpunkt 2 i klage. DNT Oslo og Omegn skriv:

Under punkt 2 «Heimelsgrunnlag» i oversendelsen datert 24.01.2024 er det henvist til verneforskriftens § 3 pkt. 3.5.2 og forvaltningsplanen. Her er ikke hele bestemmelsen i forvaltningsplanen gjengitt (jf nedenfor), og leses hele veiledningen i forvaltningsplanen gis det et annet inntrykk enn det som er omtalt i saken. Bla. er føringen «Det vil vanlegvis ikkje vere aktuelt å stoppe ferdsla, men ein ønskjer å få til en dialog mellom nasjonalparkforvaltar og arrangørar av turar». Vi derfor om at dere vurderer om avslaget er i tråd med føringene i forvaltningsplanen.

Kommentar frå nasjonalparkforvaltar:

Det er riktig som det blir påpeika i klaga at i andre avsnitt i punkt 3.2.5 om *Regulering av ferdsel* i forvaltningsplanen står det: *Det vil vanlegvis ikkje vere aktuelt å stoppe ferdsla, men ein ønskjer å få til en dialog mellom nasjonalparkforvaltar og arrangørar av turar.* Merk at det står *vanlegvis* i denne setninga. Dette betyr at det kan vere tilfelle der kan vere naturleg å stoppe organisert ferdsel. I tredje avsnittet under same punktet som DNT Oslo og Omegn viser til i klaga står det også at: *Vernet er ikkje til hinder for tradisjonell turgåing, eller organisert turverksemd til fots i nasjonalparken, så lenge naturmiljøet ikkje blir skadelidande, jf. § 35 i naturmangfaldlova. Arrangement, konkurransar og liknande, må i utgangspunktet ha løyve etter verneforskrifta.* I denne samanhengen kan det vere greitt å vise til kva § 35 andre ledd i naturmangfaldlova seier:

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet. Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.

I *rundskriv om forvaltning av verneforskrifter* står det at dei spesifiserte dispensasjonsføresegnene viser til konkrete aktivitetar eller tiltak som forvaltningsmyndigheita kan gje løyve til (som eks. § 3 pkt. 5.2 andre ledd om organisert ferdsel i dette tilfellet). Sjølv om det er søkt om eit tiltak som er innanfor ramen av ei spesifisert dispensasjonsføresegnene, må det likevel gjerast ei sjølvstendig vurdering av om dispensasjon skal gjevast. Ingen har krav på å få eit løyve, men forvaltningsmyndigheita kan *vurdere* om ein søknad gjev grunnlag for å gje løyve til det det er søkt om. Sjølv om ordlyden i føresegnene er tydeleg, må eit eventuelt løyve også vurderast i ljøs av verneformålet, naturforholda m.m. i det enkelte område.

I saka/avslaget er det gjort greie for at nasjonalparkforvaltar meiner at eit løyve til organisert ferdsel vil påverke verneverdiane og verneformålet negativt. Bakgrunnen for dette er synleggjort i dette dokumentet og i tidlegare sak med avslag.

Nasjonalparkforvaltar meiner derfor at vurderingane og vedtaket i sak med saksnummer 2023/15748-2 er gjort i tråd med naturmangfaldlova, verneforskrift for Breheimen nasjonalpark og forvaltningsplanen for verneområda i Breheimen.

Det blir også vist til kommentarane i punkt 1 ovanfor.

Strekpunkt 3 i klage. DNT Oslo og Omegn skriv:

Vi ber også om det rent villreinfaglige vurderes på nytt. Vi er naturligvis innforstått med at villreinen trekker og bruker store områder, og at dette kan være litt vanskelig å forutse. Men ut fra vurderingen fra villreinnemda kan det se ut til at området i alle fall er minst brukt på tiden det er aktuelt å søke om turer.

Kommentar frå nasjonalparkforvaltar:

Nasjonalparkforvaltar meiner at det villrein faglege i dette området er greitt beskrive både med tekst frå kvalitetsnormen, uttale frå dei tre aktørane som det er innhenta uttale frå, og kartutsnitt som viser trekkområde for villrein sett opp mot trase for «Høggruta Breheimen». I tillegg har fjelloppsynet i Lom gjort greie for problematikk opp mot tamrein som bruker delar av området ei periode av vinteren. Som DNT Oslo og Omegn også skriv i strekpunkt tre er det vanskeleg å føresjå villreinens totale bruk av området. Dette er også ein av bakgrunnane for at en må vera *føre-var* i kva ein tillèt i eit slik område som dette, og ikkje berre sjå isolert på ønskje som DNT Oslo og Omegn har i denne saka.

På DNT sine eigne [nettsider](#) oppfordrar DNT folk til å følgje stiane (og løypene??) i fjellet, spesielt i perioden 15. april – 15. juni. DNT omtalar villreinen som *...ekstra sårbar for forstyrrelser i forbindelse med kalving, og den trenger derfor særlig ro...* i denne perioden. I tillegg skriv DNT at: *DNTs viktigste bidrag til å forbedre villreinens levekår, er kanalisering av ferdsel. De fleste følger en sti når de er på tur. Det betyr at vi gjennom god tilrettelegging kan kanalisere trafikken til områder som tåler det og redusere trafikk i spesielt sårbare områder.* Med bakgrunn i dette er det underleg at DNT Oslo og Omegn ønskjer å leggje opp til organisert ferdsel utanfor sti og løype i eit sårbart villreinområde. I tillegg skal DNT marknadsføre eit turkonsept som garanter andre også vil finne attraktivt, både i organiserte og uorganiserte former.

Gjennom møte og samtale med DNT Oslo og Omegn, og driver av Sota sæter og Nørdestedalseter, er det grunn til å tru at det kanskje ikkje er først og fremst sjølve friluftslivet som er den viktigaste drivkrafta i denne saka, men nødvendigheita for å skape aktivitet og inntekt for å støtte opp om drifta av Sota sæter og Nørdestedalseter. I denne samanhengen er det viktig å hugse at forvaltningsplanen peikar på at omsynet til verneverdiane skal vere overordna næringsinteressene. Forvaltningsplanen veg vern mot bruk innanfor rammene av verneforskrifta. Når det er motstridande interesser mellom bruk og vern, skal som nemnt brukarinteressene vike til fordel for verneføremålet.

DNT har også utarbeida ein [handlingsplan for natur, kulturarv og miljø](#). Hovudmålet i denne planen er å: *Bidra til en bærekraftig villreinforvaltning og tilrettelegge for friluftsliv som tar hensyn til villrein og tamrein.* I ulike delar av den aktuelle traseen for «Høggruta Breheimen» er det sjansar for å treffe på både villrein og tamrein i den perioden det er mest aktuelt med turar langs «Høggruta Breheimen». Dette er uheldig både for villreinen og tamreinnæringa.

I stortingsmeldinga for villrein er det vist til eit nytt omgrep som er brukt i fleire samanhengar i meldinga: *Villreinvenleg ferdsel.* I følgje stortingsmeldinga ser det ut til at statleg politikk kan bli å *styrkje arbeidet med å kanalisere ferdselen vekk frå område som er viktige for villrein, og ut mot område der ferdselen ikkje forstyrrar villreinen, for eksempel randområda eller andre fjellområde utan villrein.* DNT sitt marknadsføringsapparat er stort og kan nå mange. Derfor kviler det eit stort ansvar på DNT Oslo og Omegn om å ikkje marknadsføre turar og aktivitetar som kan ha ein negativ effekt på villreinen på sikt. Dette gjeld spesielt i eit område som Breheimen der ein framleis har urørte område og forholdsvis lite folk frå før. Det er viktig at DNT Oslo og Omegn ikkje er ein pådrivar for å utfordre dette i eit område som Breheimen, men heller tenkje aktivitetar i utkantane av verneområdet, eller langs etablerte DNT-stiar eller

-løyper, og ikkje leggje opp til å ta i bruk meir sentrale område av villrein fjellet enn strengt nødvendig.

I denne samanhengen er det også viktig å påpeike at forvaltninga ikkje seier nei til all organisert ferdsel i Breheimen nasjonalpark. Som nemnt i saka/avslaget arrangerer Sota sæter v/Ove Lilleengen frå før fire helger med «Introkurs Randonee» og fire helger med «Pudderfest» i Breheimen nasjonalpark i løpet av vinteren, i tillegg til andre guida toppturar og ordinære fellesturar frå hytte til hytte. Det er altså eit betydeleg organisert opplegg knytt til DNT-hytta Sota sæter frå før, der det meste av dette går føre seg i ytterkanten av verneområda i Breheimen.

Konklusjon

I nokre av dei fem fyrste kulepunkta i klaga peikar DNT Oslo og Omegn på aktuelle problemstillingar som er relevante i eit større bilete. Nasjonalparkforvaltar er av den oppfatning at det ikkje er Breheimen nasjonalparkstyre sitt ansvar å svare ut desse. Dei tre siste strekpunkta i klaga er knytt til sjølve saka med avslag som nasjonalparkstyret behandla tidlegare. Desse tre punkta er svara ut ovanfor.

Nasjonalparkforvaltar er av den oppfatning at DNT Oslo og Omegn ikkje kjem med nye innspel i klaga som ikkje var teke høgde for i avslaget. Samla sette meiner nasjonalparkforvaltar framleis at ved å si nei til eit slik opplegg, vil ein unngå at ein skapar uheldig presedensverknad med tanke på auka omfang av organisert ferdsel i verneområdet. Ved at ein ikkje tillèt organisert ferdsel, unngår ein sannsynlegvis auke i uorganisert ferdsel som har funne inspirasjon gjennom reklame, marknadsføring, omtale i blader og sosiale media m.m. Dette vil i neste omgang føre til at den samla belastninga på verneverdiane ikkje blir så stor.

Det blir elles vist til vurderingane i sak med saksnummer 2023/15748-2 for fleire detaljar.

Nasjonalparkforvaltar tilrår at Breheimen nasjonalparkstyre ikkje tek klaga frå DNT Oslo og Omegn til følgje, men står fast på vedtaket som vart gjort i styremøtet den 11.01.2024. Saka kan etter behandlinga i styremøte den 26.04.2024 bli sendt over til Miljødirektoratet for endeleg avgjerd.

ST 24/24 Referatsaker /

Endeleg godkjenning - Breheimen NP - besøksstrategi 2021/2684

ST 25/24 Delegerede vedtak /

DS 31/24 Delegert vedtak - Breheimen NP - dispensasjon - motorferdsel - 2024 - snødekt mark - Rauddalen - Simon Eiesar og Åse Storbråten 2024/3237

DS 32/24 Mørkridsdalen landskapsvernområde- motorferdsel-snødekt mark- dispensasjon - DNT Oslo og Omegn 2024/3877

DS 33/24 Delegert vedtak - Breheimen NP - dispensasjon - 2024 - 2027 - organisert ferdse - Dumdalsgrottene - Fyrst og Fremst AS v/ Iver Lund Aakre 2023/7533

DS 34/24 Delegert vedtak - Breheimen NP - dispensasjon - motorferdsel - 2024 - snødekt mark - uttransport av båt og garnkasse fra Åfåttjønnin - Martin Klokk 2023/1594

ST 26/24 Eventuelt /